

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1955

ANDRA KAMMAREN

Nr 7

25 februari—2 mars

Debatter m. m.

Fredagen den 25 februari

	Sid.
Svar på frågor av:	
herr Svensson i Krokstorp ang. förslag till riksdagen i anledning av elkraftsutredningens senaste betänkande	3
herr Braconier ang. åtgärder i anledning av vissa framkomna förhållanden beträffande postutbäringen i Malmö ..	4
herr von Friesen ang. genomförandet av den s. k. S.O.S.-tjänsten	5
herr Dickson ang. stödjande av samernas kulturliv m. m.	7
herr Braconier ang. framläggande för riksdagen av förslag om juristutbildningen	8
herr Nilsson i Bästekille ang. utredningen om möjligheterna att förhindra en minskning av de svenska laxbestånden.....	9
Svar på interpellationer av:	
herr Hjalmarson ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer	10
herr Nilsson i Göingegården ang. ökning av byggnadskvoten för skollokaler	32
Interpellation ang. tidpunkten för vissa studenters värnpliktstjänstgöring	36

Onsdagen den 2 mars

Ändring i lotteriförordningen	43
Tidsenlig demokratisk författning m. m.	50
Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.....	54
Lån för inrättande av alkoholfria restauranger	75
Upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol	76
Allmän arbetarpensionering	80
Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden	83
Stödlån till jordbrukare	96

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 2 mars

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 6, om ändrad lydelse av lotteriförordningen	43
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 4, ang. fortsatt giltighet av lagen om hyresreglering m. m.	49
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 1, om befrielse från radiolicensavgift för dövstumma föräldrar med hörande, minderåriga barn	49
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 33, ang. anslag under statens allmänna fastighetsfond m. m. (utrikesdepartementet)	49
— nr 34, ang. anslag under försvarets fonder m. m.	50
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 3, ang. en tidsenlig demokratisk författning m. m.	50
— nr 4, om överflyttning till den borgerliga kommunen av handläggningen av ekonomiska angelägenheter, som avse kyrkliga ändamål m. m.	54
— utlåtande nr 5, om upphävande av bestämmelsen om kyrkoherdes självskrivenhet som ordförande i kyrkorådet	75
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 12, rörande utgifter under tolfte huvudtiteln (civildepartementet)	75
— nr 35, ang. anslag å kapitalbudgeten (finansdepartementet)	75
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 14, om ändring i vapenförordningen m. m.	76
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 7, ang. upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol	76
— nr 8, om allmän arbetarpensionering	80
— nr 9, rörande ratifikation av avtal om social trygghet samt social och medicinsk hjälp	83
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 5, om ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden	83
— nr 6, ang. anslag till stödlån till jordbrukare m. m.	96

Fredagen den 25 februari

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr förste vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 18 innevarande februari.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Dahlén, som vid kammarens sammanträde den 10 nästlidna januari med läkarintyg styrkt sig tills vidare vara hindrad att deltaga i riksdagsgöromålen, denna dag intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Svar på fråga ang. förslag till riksdagen i anledning av elkraftsutredningens senaste betänkande

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Svensson i Krokstorp har frågat jordbruksministern, när proposition i anledning av elkraftsutredningens senast avlämnade betänkande kan förväntas. Då det närmast torde ankomma på mig att besvara frågan, vill jag erinra om att betänkan- det för närvarande är ute på remiss. Sedan yttrandena inkommit skall utredningsmaterialet sammanställas och de däri aktualiserade frågorna beredas på departementsplanet. Arbetet därmed kommer, såvitt jag nu kan se, att ta en hel del tid i anspråk. I dagens läge anser jag mig därför inte kunna säga,

när en proposition med anledning av utredningen kan komma att avlämnas.

Härpå anförde

Herr SVENSSON i Krokstorp (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra ett tack för svaret på min fråga. Det gläder mig, att byråkratismen i statsmaskineriet inte är värre än att frågan kom fram till rätt man, trots att jag hade riktat den till en annan departementschef.

Anledningen till min fråga var för det första den oro och irritation, som kan förmärkas hos dem som går och väntar på elektrifiering. De säljer ofta sina fastigheter och ställer sig i städernas bostadsköer. För det andra pågår inom norra Kalmar län en utredning på det kommunala planet om möjligheterna att stödja och påskynda utbyggnaden.

I den debatt som föregick utredningsbeslutet inom länet påtalades kraftigt skillnaden mellan olika distributörer, i detta fall kraftbolagen, när det gällde benägenheten eller obenägenheten att bygga till enstaka och avsides belägna fastigheter. Man har tagit det bästa och de övriga får bida sin tid i mörkret. Det skulle behövas en samordning på detta område, så att rättmätiga krav kan bli tillgodosedda och utbyggnaden ske på lika grunder, även om det gäller olika distributörer. Ett system liknande principerna för anslutning till telenät vore något att sträva efter.

Frågan är av sådan vikt för landsbygden och framför allt för skärgården och glesbygderna, att vi med otålighet

Svar på fråga ang. åtgärder i anledning av vissa framkomna förhållanden beträffande postutbäringen i Malmö

väntar på förslag i frågan. Jag förmodar också, att herr statsrådet inte försitter någon tid när det gäller att bereda ärendet utan snarast framlägger förslag till riksdagen.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. åtgärder i anledning av vissa framkomna förhållanden beträffande postutbäringen i Malmö

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Braconier har frågat mig, om jag ämnar vidtaga några åtgärder i anledning av de genom undersökning framkomna förhållandena rörande postutbäringen i Malmö.

Enligt vad jag inhämtat från generalpoststyrelsen är brevbäringen liksom postdistributionen i övrigt föremål för en fortlöpande övervakning. Vad beträffar postutdelningen har övervakningen emellertid på senare tid måst skärpas. Detta sammanhänger med att postverket på grund av rekryteringssvårigheter i stor omfattning måst anlita tillfällig personal i brevbäringen och att denna personal av naturliga skäl inte har den fast anställda personalens rutin och stundom ej heller dess ansvarskänsla. Den undersökning, som nyligen företogs i Malmö, är att betrakta som ett led i övervakningen. En undersökning göres, då så är påkallat på grund av anhopning av reklamationer eller av andra skäl. Därvid medverkar en särskild, till styrelsens reklamationskontor knuten undersökningsavdelning, vid vilken förutom erforderlig postpersonal, två förste kriminalassistenter stadigvarande tjänstgör sedan den 1 maj 1952. Dessa polismän har ställts till postverkets för-

fogande för utredningar om stölder av postförsändelser m. m.

Av det sagda torde framgå, att styrelsen redan vidtagit omfattande åtgärder för att säkerställa postdistributionen, och jag har därför inte kunnat finna, att något ingripande från min sida skulle vara påkallat.

Vidare anförde

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framföra mitt tack för svaret.

Det framgår emellertid inte av svaret i vad mån pressuppgifterna är riktiga om att brev skulle ha blivit kvarliggande i Malmö under en längre tid — det har sedan nämnts även andra städer, ehuru jag i min fråga endast berört förhållandena i Malmö. Om så skulle vara fallet, är det troligt att allmänheten börjar betvivla riktigheten i det gamla ordspråket: »Säkert som ett brev på posten.»

Jag förstär de svårigheter beträffande extrapersonalen, som herr statsrådet här framhållit, men jag hade gärna sett att det i svaret hade lämnats en upplysning om hur länge extrapersonalen varit anställd på posten och om undersökningen satts in i rätt tid. Jag tror visserligen, att så kan vara fallet, i varje fall i Malmö, men vi har som sagt sedan sett uppgifter om att det under längre tid rätt liknande förhållanden även på andra håll i landet. Ur den synpunkten finner jag att svaret inte är tillfredsställande, inte skapar den trygghetskänsla, som allmänheten bör ha när det gäller posten.

Det är naturligtvis av värde att man får en fast personal, som man kan lita på. Jag vill inte rikta någon kritik mot ledningen, ty den har, som vi hört, haft vissa svårigheter i detta fall. Jag skulle emellertid velat ha ett klart be-

Svar på fråga ang. genomförandet av den s. k. S.O.S.-tjänsten

sked om att det i framtiden inte finns någon anledning att hysa oro för de förhållanden i Malmö och på andra håll som påtalats.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. genomförandet av den s. k. S.O.S.-tjänsten

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND, erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr von Friesen har frågat mig, vilka åtgärder regeringen vidtagit för att över hela landet snabbt genomföra den serviceanordning för allmänheten — den s. k. S.O.S.-tjänsten — om vilken utredning förelegat sedan 1951.

Den S.O.S.-organisation, som herr von Friesen avser, innebär att televerket inrättar omkring 100 telefoncentraler (S.O.S.-centraler) med ett enhetligt nummer. Genom dessa skulle allmänheten snabbt kunna nå telefonförbindelse med vissa hjälporgan i samhället — polis, läkare, brandkår etc. Anordningen ansågs påkallad av automatiseringen; tidigare kunde telefonisten hänvisa vederbörande till hjälporganet. Anläggningskostnaderna beräknades till 4,6 miljoner och de årliga driftkostnaderna till 5,85 miljoner kronor brutto, allt enligt 1950 års prisnivå. Driftkostnaderna skulle bestridas till 35 % av statsverket och till 65 % av landstingen och de landstingsfria städerna genom en särskild avgift. På grund av de stora kostnaderna för anläggning och drift och den starka kritik, som den föreslagna finansieringsformen väckte, har utredningsförslaget icke ansetts böra genomföras för närvarande. I stället är man inriktad på att söka nå en liknande effekt genom enkla anordningar.

Härefter anförde:

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! Då jag nu enligt ritualet tackar statsrådet för svaret, så vill jag inskränka detta tack uteslutande till det faktum, att statsrådet över huvud taget har funnit det lämpligt att svara på min fråga. Innehållet i svaret är klart otillfredsställande.

Det rör sig här om ett problem — statsrådet har ju redogjort för förhållanden, som varit väl kända sedan flera år tillbaka — som i alldeles särskilt hög grad berör den svenska landsbygden, och där borde ju statsrådet ha alldeles speciella intressen att bevaka. Det har kommit fram mycken kritik under det sista året med anledning av det sätt, på vilket denna fråga har blivit skött. Jag erinrar om ett stort brandspel, som ordnades uppe i Norrland — inte långt från den plats, där herr statsrådet ofta har sin varelse — och vid vilket man ifrågasatte, huruvida det skulle tjäna någonting till att ha det nuvarande systemet, då det med den fortskridande automatiseringen blir så svårt för allmänheten att komma i kontakt med brandkåren. I Lerum, en av grannkommunerna till min egen hemort, skall automatiseringen genomföras mycket snart, och där är man synnerligen bekymrad för hur telefonförbindelsen med exempelvis brandkåren skall ordnas.

Dessutom är det en sak, som jag här alldeles särskilt vill trycka på, och det är den allmänna beredskapssynpunkten. I de flesta länder är det ju vanligt att inrikesministern svarar för beredskapen i detta ords egentliga betydelse, och jag måste fråga: Om någonting verkligen skulle hända, vilket vi ju hoppas inte skall ske, kan man då säga såsom en framstående statsman yttrade under kriget, att vår beredskap är god?

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HEDLUND:

Herr talman! Utredningen tog som

Svar på fråga ang. genomförandet av den s. k. S.O.S.-tjänsten

bekant sikte på att vinna två saker. För det första ville man ordna det så, att det gick att från varje telefonapparat få veta numret till brandkåren, numret till polisen, numret till barnmorskan o. s. v. För det andra ville man ha en anordning, som möjliggjorde för dessa olika befattningshavare att lämna ett meddelande om var de för tillfället vistades, ge en hänvisning om vem som tjänstgjorde som vikarie o. d.

Allt detta är ju mycket beaktansvärda önskemål — därom är intet tvivel, herr von Friesen. Men frågan är, om det är nödvändigt att lägga ut så mycket pengar som omkring sex miljoner per år i 1950 års penningvärde eller om det går att nå målet med enklare och billigare medel. Är detta möjligt, hoppas jag att herr von Friesen är ense med mig om att det är bättre att välja den sistnämnda vägen utan att man fördenskull behöver tillbakasetta en tillräcklig beredskap.

Televerket inriktar sig på att klara den första frågan, nämligen att ordna så att man från varje telefonapparat skall kunna komma fram till en nummerbyrå och där få veta, vad t. ex. landsfiskalen i Målilla har för telefonnummer. Det andra — med hänvisningen — finns det möjlighet att ordna genom att anskaffa lämplig apparatur för återgivning av ett intalat meddelande. Det är väl att räkna med att dessa apparater kommer att tekniskt fulländas och även falla i pris inom en inte alltför avlägsen framtid.

Jag vill fästa herr von Friesens uppmärksamhet på att S.O.S.-programmet inte var någonting, som avsågs att bli genomfört så där i en handvändning, utan en fråga på något längre sikt. Jag skulle tro, att innan man skulle ha kunnat genomföra denna planering, så kommer det också att finnas möjligheter att ordna saken dels via televerket genom den nummerhänvisningsanordning, om vilken jag har talat, och dels genom anskaffning av erforderliga tal-

apparater för att återge ett intalat meddelande.

Jag har med detta velat framhålla, att vi naturligtvis, efter vad jag kan förstå, är fullt överens om behovet av sådana åtgärder, men att man enligt min uppfattning bör gå fram på en väg, som är enklare och billigare än den som utredningen föreslagit. Jag tror, att det finns möjligheter därtill, och därför har jag intagit den negativa ståndpunkten till S.O.S.-utredningsförslaget. Det ståndpunktstagandet finner jag alltså fullt motiverat.

Herr von FRIESEN (fp):

Herr talman! S.O.S.-utredningen blev färdig 1951 och har sedan legat i departementet. Den 30 september 1954 förklarade statsrådet för en tidning, att han omedelbart skulle ta itu med denna fråga och då ta ett krafttag, så att någonting blev gjort. Detta uttalande är anledningen till att jag inte redan i höstas riktade en fråga till herr statsrådet om vad han hade för avsikt att göra. Jag utgick nämligen ifrån att om inrikesministern sade något sådant till olika tidningar, däribland en norrlandstidning, var det meningen, att någonting skulle göras och göras snabbt.

Trots det förslag, som statsrådet Hedlund just nu kommer med, måste jag vidhålla min uppfattning, att utredningsförslaget, bakom vilket torde stå en mycket enhällig opinion inom det ämbetsverk, som närmast är ansvarigt för det hela, nog sakligt sett får betraktas som väsentligt överlägset de av statsrådet föreslagna anordningarna. Jag tycker, att de merkostnader för service åt allmänheten, som det här gäller — ty det är ju ytterst fråga om hur man skall kunna hjälpa folk att komma i kontakt med olika hjälporgan, när det verkligen är bråttom — är väl använda pengar. Den något ryckiga och märkvärdiga ekonomiska politik, som tydligt förs här i landet och som vi

Svar på fråga ang. stödjande av samernas kulturliv m. m.

inom oppositionspartierna har kritiserat från denna talarstol under den sista månaden, bör inte behöva tas till intäkt för att man skall vidta sämre anordningar än nödvändigt, anordningar som i alla fall kommer att klicka och framkalla beklagliga dröjsmål, trots allmänhetens berättigade krav på snabb service i sådana fall som det här gäller.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**:

Det skulle vara intressant, om herr von Friesen något närmare ville utveckla i vilka avseenden han anser den av mig nämnda anordningen vara så väsentligt mycket sämre än den, som S. O. S.-utredningen gick in för. Jag trodde, att det skulle räcka till, om televerket ordnade så, att man från varje telefonapparat var man än befinner sig i vårt land kan komma fram till en nummerbyrå och få upplysning om numret till den och den befattningshavaren, och om det vidare kunde ordnas med att det till befattningshavarens telefon anslutes en mekanisk hänvisningsanordning, som talar om var han finns för tillfället och vem som eventuellt råkar vikariera för honom. Jag trodde, att problemet i så fall var löst.

Herr von **FRIESEN** (fp):

Jag tycker fortfarande, att detta är ett mycket sämre arrangemang än det, som utredningen föreslog och som man väntat på under alla dessa år. Jag står ju inte här för att besvara några frågor, utan jag skulle i min tur vilja rikta en fråga till herr statsrådet: När tror herr statsrådet, att detta nya arrangemang äntligen skall kunna bli färdigt? Det måste ske snabbt, ty åtskilliga områden står mycket snart i tur att få automatiseringen ordnad.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**:

I samband med den fortgående auto-

omatiseringen ordnas det med en sådan nummeranvisning. Jag tror, att det är nummer 90 000 som används. Denna anordning är ingenting nypåkommet utan något som successivt införes.

Herr von **FRIESEN** (fp):

Kan vi alltså räkna med att så fort exempelvis Lerums kommun får automatiseringen genomförd skall detta system omedelbart kunna fungera tillfredsställande och bli bekant för allmänheten i samma ögonblick som automatiseringen träder i funktion?

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HEDLUND**:

Jag vill än en gång understryka, att S. O. S.-utredningens förslag inte var någonting som skulle genomföras mycket snabbt utan under loppet av ett antal år. Efter vad man har upplyst mig om från televerkets sida genomför man namnanropsanordningen i den mån man inför en automatisering.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. stödjande av samernas kulturliv m. m.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr Dickson har frågat, om jag hyser intresse för att stödja samernas kulturliv och för att främja undervisningen i och utvecklingen av det lapska språket.

Så som herr Dicksons enkla fråga är formulerad och då jag icke vet, huruvida interpellanten syftar på något speciellt, kan jag endast svara ja.

Härpå anförde

Herr **DICKSON** (h):

Herr talman! Jag kan glädja, hoppas jag, ecklesiastikministern med att vår

Svar på fråga ang. framläggande för riksdagen av förslag om juristutbildningen

lilla ordväxling kommer att präglas av ett betydligt fridsammare tonläge än det närmast föregående replikskiftet.

Jag hade nog väntat mig detta inför allt folket avgivna frimodiga ja från herr statsrådets läppar, och jag skall inte nu närmare ingå på själva saken. Det gläder mig att ecklesiastikministern är intresserad därav, och det är möjligt att det i ett senare skede kan vara bra att veta detta.

Anledningen till att jag nu tagit upp frågan är att jag har oroat mig litet för att den kultur som samerna representerar — en alldeles säregen kultur — skall gå under av brist på vård och att en senare generation skall kunna beskylla oss för en sorts kulturmord. Därför tror jag att det är angeläget att vi vårdar oss om denna kultur, t. ex. något mer än nu ger tillfälle till studier i lapska språket genom att få fram lämpliga läroböcker och även på annat sätt söker hålla vid liv denna särregna kultur. Det är möjligt att intresset för den kan vara splittrad hos vederbörande själva och att inte alla har den nationella känsla, om jag så får uttrycka det, som en del av dem bevisligen har. Men det kan hända att i ett senare skede, om femtio eller hundra år kanske, skulle vår generation kunna utsättas för sådana beskyllningar som jag här nämnt, om vi nu inte ser till att denna kultur på ett riktigt sätt blir bevarad.

Jag upprepar min stora tillfredsställelse med det klara och koncisa svar som statsrådet här lämnat och jag hoppas att vi senare kommer att få ange-näma överläggningar i ämnet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. framläggande för riksdagen av förslag om juristutbildningen

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Braconier har frågat statsrådet och chefen för justitiedepartementet, huruvida han ämnar inför årets riksdag lägga fram förslag angående juristutbildningen. Då denna fråga ankommer på min föredragning, vill jag svara följande.

En reformering av juristutbildningen är förenad med betydande kostnader. Frågan måste därför behandlas i samband med budgetarbetet, och detta blir av tekniska skäl icke möjligt förrän tidigast i höst. Det av universitetskanslern överarbetade sakkunnigförslaget inkom nämligen till departementet den 22 december förra året. Något förslag till årets riksdag kommer sålunda icke att framläggas.

Härefter anförde:

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framföra mitt tack för att han velat svara på min fråga, fastän jag riktat den till justitieministern.

Justitierådet Karlgren, som också varit professor i juridik, skrev häromdagen i en artikel att den mest efterblivna av den högre undervisningen i vårt land för närvarande är juristundervisningen. Redan år 1949 i direktiven för den senaste utredningen sades det klart ifrån, att den nuvarande juristutbildningen är mycket otillräcklig, bl. a. av det skälet att de juris studerandena, av vilka många ju skall verka som advokater o. s. v., får mycket små möjligheter till självverksamhet. Det kan hända att en jurist, som under fyra år har studerat på sin juris kandidat-examen, inte har fått uppträda själv mer än någon timme under ett seminarium. Det har också med rätta framhållits, att om en undervisning av detta slag skall bli verkligt effektiv, bör seminarierna omfatta högst 15—20 deltagare. När det

Svar på fråga ang. utredningen om möjligheterna att förhindra en minskning av de svenska laxbestånden

gäller juristutbildning har man nu seminarier med kanske 60 deltagare eller flera, och det säger sig självt, att en sådan undervisning inte kan uppfylla rimliga krav på effektivitet.

Jag vill också erinra om att universitetskanslern i sitt yttrande över utredningen har understrukit betydelsen av att man får till stånd en effektiv juristutbildning.

Frågan om en sådan effektivisering av juristutbildningen är emellertid något, som berör inte bara de unga juristerna själva utan även dem som ägnar sig åt vetenskaplig forskning. Om en docent, som nu är knuten till ett universitet, får ett anbud om en anställning inom näringslivet eller sådant, vet han inte hur han skall ställa sig. Han känner inte till i vad mån upprustningen av juristutbildningen kommer att medföra inrättandet av några nya professurer, och han har därför svårt att avgöra, om det är fördelaktigast för honom att fortsätta sin vetenskapliga verksamhet eller att gå ut på den privata arbetsmarknaden. Likadant ställer det sig för de jurister, som tänker utbilda sig till vetenskapsmän. De vet inte, om det lönar sig för dem att lägga ned de åratals mödor som behövs för att bli docent vid juridiska fakulteten, ty det är svårt att bedöma hur många befattningar som kommer att stå till buds. Det säger sig självt, att denna osäkerhet i fråga om framtidsutsikterna kommer att prägla deras ställningstagande på ett sätt som inte kan vara lyckligt.

Eftersom statsrådets svar ju bara innehöll en upplysning om att det inte kommer att till årets riksdag framläggas någon proposition om juristutbildningen, så skall jag tillåta mig att rikta ännu en fråga till statsrådet: Tror herr statsrådet att det kommer att framläggas en proposition i ärendet till nästa års riksdag och kan man i så fall räkna med att upprustningen av juristutbildningen — som av en tämligen enhällig

opinion betraktas som en angelägenhet av största vikt — kan börja förverkligas den 1 juli 1956?

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet **PERSSON**:

Herr talman! Såsom indirekt framgick av mitt första anförande kom väl givetvis det sakkunnigförslag som nu föreligger att bli föremål för prövning i samband med budgetarbetet för nästa år.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 8**Svar på fråga ang. utredningen om möjligheterna att förhindra en minskning av de svenska laxbestånden**

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON** erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Herr Nilsson i Bäste-kille har frågat mig om jag kan lämna upplysning om när resultaten kan förväntas av en inom jordbruksdepartementet bedriven förberedande undersökning angående möjligheterna att förhindra en minskning av de svenska laxbestånden.

Med hänsyn till att flera olösta, för vår fiskerinäring betydelsefulla frågor är föremål för utredningar, som kan påverka den inom departementet bedrivna förberedande undersökningen rörande laxbestånden, är det svårt att lämna ett bestämt svar på frågan. De under senare år aktualiserade problemen rörande laxfisket och över huvud taget ostkustfisket är ju av besvärlig natur. De rent biologiska förutsättningsarna för ostkustfiskets framtid kan ännu icke anses klarlagda. Forskningsarbete på detta område bedrivs emellertid bland annat av vandringsfiskutredningen. De förberedande undersökningarna inom jordbruksdepartementet har först inriktats på ostkustfiskets struktur och ekonomiska betingelser. De hittills framkomna resultaten har

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

ställt till förfogande för 1954 års fiske-riutredning i den mån de ansetts vara av intresse vid utredningens översyn av riktlinjerna för prisregleringen på fiskets område. Samtidigt fortsätter de särskilda undersökningarna inom departementet.

Vidare anförde:

Herr NILSSON i Bästekille (h):

Herr talman! På samma gång som jag till statsrådet Hjalmar Nilson framför mitt tack för svaret på min fråga får jag säga, att det är med beklämning jag måste konstatera, att han inte anser sig kunna lämna några bestämda upplysningar.

Jag förmodar att statsrådet Nilson och jag är överens om att laxbeståndet i Östersjön — kanske framför allt i den södra delen — är en fråga av synnerligen stor vikt för de människor som berörs därav, nämligen yrkesfiskarna. Människorna där nere har bekymmer därför att man har klart för sig, att det som försiggår inte är någonting annat än rovfiske, vilket — som statsrådet synnerligen väl vet — medför en utfiskning av laxbeståndet.

En av orsakerna härtill är väl den, att olika bestämmelser gäller i Sverige och i exempelvis Danmark. Här hemma har vi vissa minimimått att röra oss med medan andra minimimått gäller i Danmark, enligt vad som meddelats mig från yrkesfiskarens sida. Jag tror att det vore en stor vinst för de berörda yrkesgrupperna om denna fråga kunde behandlas så skyndsamt som möjligt. Samma förhållanden råder även beträffande andra fisksorter, men där lär det vara vi här i Sverige som har en mera negativ inställning till fiskvården än danskarna.

Jag skulle därför vilja fråga herr statsrådet, huruvida det vore möjligt för honom att ta upp kontakter med

andra strandägare — jag tänker nu framför allt på danskarna — så att vi kan få likartade bestämmelser i hela södra Östersjön. Jag tror att detta vore en stor vinst.

Till sist vill jag fråga herr statsrådet Nilson, om det finns någon möjlighet att raska på med dessa för yrkesfiskarna så synnerligen viktiga frågor. Det gäller dock här en grupp i vårt svenska samhälle, som inte har några större ekonomiska möjligheter. Vad vi gemensamt kan göra för denna grupp bör vi försöka göra så snart som möjligt.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON:**

Herr talman! Med anledning av herr Nilssons i Bästekille nya fråga vill jag svara, att det har förekommit och förekommer kontakter mellan Sverige och andra strandägande länder kring Östersjön i just dessa frågor. Vi hoppas att dessa kontakter skall leda fram till resultat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**, erhöll på begäran ordet för att i ett sammanhang besvara herr Hjalmarsons interpellationer:

angående frågan om en omarbetning av skatteskalorna; och

i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer.

Svaret, som före sammanträdet i stencilerad form tillställts kammarens ledamöter och nu upplästes av herr statsrådet Sköld, var av följande lydelse:

Herr talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

tion har herr Hjalmarson frågat mig om jag hade för avsikt att förbereda den omarbetning av skatteskalorna, som förutsattes i statsverkspropositionen, med en offentlig utredning.

I anledning härav får jag anföra följande.

I den nyligen avgivna propositionen nr 59 framlades förslag om vissa schablonregler vid taxeringen för fysiska personer. Förslagen innebär samtidigt skattelättnader för flertalet skattskyldiga. I propositionen angavs också att jag inom den närmaste tiden ämnade igångsätta en utredning om den i statsverkspropositionen antydda allmänna skattesänkningen. Sedermera erhöj jag, såsom redan offentliggjorts, Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga för denna utredning.

I direktiven anförde jag, att de nu gällande skatteskalorna för uttagande av den statliga inkomstskatten hos fysiska personer m. fl., liksom även den gällande avvägningen av de statliga ortsavdragen, tillkom vid den av 1952 års riksdag beslutade skattesänkningen, vilken trädde i kraft fr. o. m. den 1 januari 1953. Det utrymme som år 1952 förelåg för en skattesänkning medgav emellertid inte skattelättnader i fullt den omfattning, som i och för sig kunde framstå såsom motiverad med hänsyn till de förskjutningar av penningvärdet och inkomstnivån som ägt rum under de närmast föregående åren och vilka fått återverkningar på skattetrycket. Dessa återverkningar har inneburit en automatisk skärpning av skattetrycket, som varierar för olika inkomstskikt. Inte minst för de mindre inkomsttagarna har den relativa skattebelastningen ökat.

Bl. a. med hänsyn till de nu angivna omständigheterna fann jag, att den nu åsyftade allmänna skattesänkningen inte bör åstadkommas genom en sänkning av uttagningsprocenten vid hit-

tills gällande skatteskalor för den statliga inkomstskatten, utan ta formen av en omarbetning av skatteskalorna. I den mån så för lösningen av ifrågakvarande uppgift finnes erforderligt bör också komma under bedömande att genomföra ändringar i de statliga ortsavdragen. Utredningen skall endast avse skatten för fysiska personer. Under iakttagande av att — såsom i statsverkspropositionen angavs — tyngdpunkten för skattesänkningen bör läggas på de mindre inkomsttagarna skall utredningen göra upp alternativ av olika storleksordning för sänkningen och med olika progressiv läggning av skatteskalorna. Sedermera får bedömas hur stort utrymme som finns för skattesänkningen och därefter val av alternativ ske. I direktiven uttalas att utredningen bör slutföras å sådan tid att förslag, grundade på utredningen, skall kunna underställas 1956 års riksdag. Utredningen skall icke behandla frågor som har betydelse för sambeskattningen av äkta makar.

Med hänsyn till beskaffenheten av de uppgifter som skall lösas i nu angivna utredning har jag ansett att denna bör få rent teknisk karaktär. Utredningen skall verkställas inom 1950 års skattelagskommittén av två för ändamålet särskilt tillkallade skatteexperter.

När den skattesänkning, som jag hoppas skall bli resultatet av den nu igångsatta utredningen, genomförts, bör närmare undersökas om möjligheter finns till ytterligare sänkningar av de direkta skatterna under den närmaste framtiden. Bedömes så vara troligt, bör man enligt min mening överväga om dessa icke i främsta rummet bör åstadkommas genom höjningar av ortsavdragen, så att dessa i större mån än nu kommer att motsvara vad som kan anses utgöra existensminimum. Övervägandena bör därvid inriktas både på de statliga och kommunala ortsavdra-

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

gen. Emellertid torde en höjning av sistnämnda avdrag — åtminstone om den skall vara av någon betydelse — icke kunna genomföras utan att kommunerna, därest ej särskilda åtgärder vidtages, får vidkännas en icke ringa höjning av utdebiteringen till kommunal inkomstskatt. Troligen får därför en höjning av de kommunala ortsavdragen åtföljas av en omfördelning av skatteinkomsten mellan stat och kommun genom höjda statsbidrag eller på annat sätt. Härav följer att denna fråga bör aktualiseras först sedan förslag framlagts om förenklade grunder för statsbidragssystemet för kommunerna.

I samband med övervägandena om höjningar av ortsavdragen bör också förvärvsavdragen omprövas både med hänsyn till storleken och till möjligheten att göra dem likartade vid statlig och kommunal beskattning.

Bortsett från denna fråga och från vad som kan framkomma som konsekvenser av höjningarna av ortsavdragen finner jag, såvitt f. n. kan bedömas, icke anledning föreligga att nu ånyo ompröva sambeskattningsfrågan, som får anses ha blivit i princip löst genom riksdagens beslut i ämnet år 1952.

Huruvida, sedan de nu angivna problemen undersökts och prövats, ytterligare åtgärder skall vidtagas, är omöjligt att bedöma i dagens läge. Man rör sig här med så många ovissa faktorer, att en närmare diskussion nu skulle vara ganska meningslös.

I en senare framställd interpellation har herr Hjalmarson riktat ytterligare två frågor till mig. Dessa lyder:

1. Är det enligt herr statsrådets mening rimligt att beteckna den utredning, vilken även måste anses gälla en omfördelning av skattebördan mellan olika skattskyldiga, enbart såsom en teknisk utredning?

2. Vilka är i annat fall orsakerna till

att herr statsrådet i motsats till vad tidigare brukat ske uppdragit ifrågasvarande utredning till enbart experter i stället för åt en offentlig utredning, vari företrädare för olika meningsriktningar beredes tillfälle att delta?

I anledning av dessa frågor får jag anföra följande.

Såsom framgår av min tidigare redogörelse avser den nu igångsatta utredningen en skattesänkning inom en ram, som visserligen icke kan nu bestämt fastställas men som dock till sin ungefärliga storleksordning kan förutses. Någon egentlig omläggning av beskattningsprinciperna är icke åsyftad. Därför ingår exempelvis icke sambeskattningsfrågan i utredningsuppdraget. Det är dessa omständigheter som gjort, att jag ansett mig böra karakterisera utredningen såsom en teknisk utredning.

Jag erinrar om att de sakkunniga i direktiven anbefallts lägga fram olika alternativ till lösning. Dessa kommer självfallet att redovisas i ett offentligt betänkande som kommer att remitteras i sedvanlig ordning. Alla meningsriktningar kommer sålunda att få ge uttryck för sin uppfattning i frågan och framställa yrkanden, innan proposition utarbetas i departementet. Jag vill här endast tillägga att det redan nu föreligger ett alternativ till de lösningar, som skall övervägas av utredningen. Jag åsyftar den i utredningsdirektiven omnämnda möjligheten att sänka uttagningsprocenten vid nuvarande skatteskalor. Att denna möjlighet där avvissats av hänsyn främst till de mindre inkomsttagarna bör självfallet icke hindra dem, som anser en sådan sänkning vara den lämpligaste lösningen, att vid remissförfarandet och vid frågans slutliga behandling föra fram sina argument och sökt vinna gehör för sin mening. Det kan för övrigt tilläggas, att detta alternativ säkerligen kommer

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbeting av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

att i de sakkunnigas betänkande redovisas såsom jämförelsematerial till de alternativ, som de sakkunniga lägger fram på grundval av sin utredning.

Härpå anförde:

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Det svenska skattesystemet arbetar ju med skatteskalor, som anger hur det behövliga skattebeloppet skall tas ut av skattebetalarna, och med en procentsiffra som konstaterar vad som varje år behöver tas ut av de skattskyldiga. Skatteskalorna redovisar alltså skattskyldighetens fördelning och uttagningsprocenten dess omfattning. Om denna omfattning kan det av naturliga skäl råda delade meningar. Ståndpunkten därvidlag är en konsekvens av den utgiftspolitik de olika meningsriktningarna har tagit ansvaret för. Uttagningsprocenten är ju också avsedd att vara konstruerad som en variabel faktor i vårt skattesystem.

Detta har gjorts för att skatteskalorna skulle kunna ges en viss varaktighet. Det är opraktiskt och vådligt ur samhällsekonomisk synpunkt att alltför ofta rubba på principerna för skattebördans fördelning. Ju jämnare inkomstfördelningen i samhället blir, desto större stabilitet bör kunna ges åt skatteskalorna.

Att man söker nå största möjliga samling kring de mera bestående grunderna för beskattning borde vara naturligt. Så gör man överallt, där förnuftigt folk arbetar med trängande problem. Det kan nog också sägas, att känslan av den allmänna anslutningens värde ligger bakom vår tradition att även i utsatta lägen dock försöka få ihop de olika meningarna bakom en gemensam linje i de grundläggande skattefrågorna. Detta misslyckades 1947. De politiska motsättningarna var för starka. De av oss som då hörde riksdagsdebatten minns dock säkert hur

starkt till exempel fader Bärge beklagade dessa misslyckanden. 1949 års skatteutredning lyckades i de väsentliga styckena. Därför har också dess betänkande blivit ett för hela skattedebatten avgörande dokument.

Något så när allmän anslutning kring de principer, efter vilka medborgarna skall beskattas, är värdefull därför att den ger en viss garanti för en lugn utveckling och väl övervägda beslut. Därtill kommer emellertid en omständighet, som åtminstone med våra utgångspunkter väger tungt. Med stabila skatteskalor och en uttagningsprocent som rör sig i förhållande till statsutgifternas storlek kan man lättare åskådliggöra för människorna vad det betyder för dem att pressa staten till nya eller utvidgade åtaganden. Man kan göra det självklara sambandet mellan statsutgifter och källskatteavdrag mera levande för dem. Ideliga ändringar i skatteskalorna är ägnade att fördunkla detta samband och försvåra överblicken.

De skatteskalor som nu tillämpas har föreslagits riksdagen för inte fullt tre år sedan av finansminister Sköld. De har enhälligt godtagits av riksdagen. Men, herr talman, de har aldrig tillämpats i praktiken med normal höjd på uttagningsprocenten. Det överuttag av skatt, till vilket det statsfinansiella läget enligt finansministerns bedömning förde då skatteskalorna lades fram av regeringen, var från början tänkt som ett provisorium. Så sent som den 9 april förra året uttalade herr Stöld, att »en återgång till procenttalet 100 bör ske när de budgetmässiga och samhällsekonomiska förhållandena det medger».

Enligt årets finansplan hyser finansministern bestämda förhoppningar om att dessa budgetmässiga och samhällsekonomiska förhållanden skall föreligga från och med ingången av år 1957.

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbeting av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

Men varje tanke på att återgå till ett normalt skatteuttag enligt nu tillämpade skattesystem är övergiven.

Två frågor inställer sig: Varför vill regeringen inte vara med om att de gemensamt godtagna skatteskalorna prövas i verkligheten under de förutsättningar som låg till grund för deras utformning och som, herr talman, väl att märka hade möjliggjort det hänsynstagande till penningvärdeförsämringen som finansministern nu pekar på? Vad har inträffat sedan den 9 april 1954, som har föranlett en förändrad inställning från regeringens sida i denna fråga?

Att hänvisa till att 1952 års skalor medförde skattesköpning för vissa mindre inkomsttagare är inte möjligt. Finansministern har själv givit den frågan dess rätta proportioner, första gången redan i mars månad för tre år sedan.

Direktiven för den utredning om nya skatteskalor, som finansministern tillkallade i februari i år, är i sina grunddrag skisserade redan den 15 augusti förra året i ett tal av finansministern. Såvitt jag kan förstå hade det inte mött några hinder att redan då sätta i gång utredningsarbetet. Detta skulle ha kunnat ge utredningen ett rimligt tidsschema och inte ett, där arbetet måste bli en kapplöpning med tiden och där man riskerar att tvingas till en så kort remisstid, att möjligheterna till eftertanke och självständiga analyser i remissinstanserna hårt beskärs.

Men framför allt skulle ett i tid igångsatt utredningsarbete ha gjort det onödigt för finansministern att vidhålla den ärligt talat ohållbara uppfattningen att det här rör sig om ett rent tekniskt problem, som lämpligen bör överlåtas åt fiskala experter.

Finansministerns argumentation för sin tekniska linje kan sammanfattas i tre satser. En ram för skattesänkning-

arna har angivits. Tre alternativ för desamma har preciserats. Tyngdpunkten i skattesänkningen skall läggas på de mindre inkomsttagarna. Alltså skulle endast återstå att räkna fram de skalor som passar direktiven, detta särskilt som det uppgivits att någon anledning att diskutera sambeskattningsfrågan inte föreligger.

Detta, herr talman, är ändå att driva finansdepartementets beskattningsrätt till dess fullkomning. Det är att rationalisera hela skattefrågan till ett enkelt avgörande för några få och att — naturligtvis inte formellt, men reellt — reducera riksdagens befogenheter när det gäller beskattningen till en rätt att säga ja eller nej.

Att bestämma vilka som i vårt nuvarande samhälle skall anses vara lägre inkomsttagare, det kan inte betraktas som ett tekniskt problem. Att avväga hur en skärpt progressivitet i beskattningen skall drabba, särskilt i mellanskikten, kan inte heller betecknas som ett tekniskt problem.

För att ge en antydning om vad det här i själva verket gäller kan jag nämna, att en genomsnittlig extra sänkning av skatten med 50 kronor per år för inkomsttagare med 12 000 kronor eller mindre i deklarerad inkomst gör det nödvändigt att höja skatten med i genomsnitt 575 kronor för varje person med mer än 12 000 kronor i deklarerad årsinkomst om man utgår ifrån 1952 års siffror och med 375 kronor om man räknar med 1953 års material. Väsentligen måste denna skärpning av marginalskatterna träffa inkomster mellan 12 000 och 25 000 kronor, detta av rent statsfinansiella skäl. Är det, herr talman, rimligt att kalla bedömningar som dessa för tekniska?

Två fundamentala skatteproblem är emellertid inte ens tekniska; de är gjorda på förhand inom departementet. Alternativen för skattelättnadens

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

omfattning är klara redan innan utredningen tillkallats. De har angivits i tre procentsiffror. Jag frågar: Vilka överväganden ligger bakom just dessa tre procentsiffror? Vidare: Precis de skäl finansministern anför för speciell hänsyn till de lägre inkomsttagarna, gäller för en fortsatt reform av sambeskattningen. Ges de giltighet i det ena fallet, har de giltighet i det andra. Är det ett faktum, att penningvärdeförsämringen och inkomstförskjutningarna skärpt skattetrycket i de lägre inkomsttagarkategorierna, är det också ett faktum, att samma faktorer skapat ett sambeskattningsproblem för förvärvsarbetande äkta makar som inte omfattades av 1952 års delreform. Det är därför inkonsekvent att flytta ut sambeskattningsproblemet ur bilden och det är dessutom enligt vår mening oklokt. Bortser man från förvärvsavgiftdraget, vilket ju har att fylla speciella funktioner som jag inte här behöver gå in på, medför sambeskattningen redan nu vid en beskattningsbar inkomst av 16 000 kronor, om inkomsten är lika fördelad mellan makarna, en skatteskärpning på nära 12 procent. Tvingas man höja marginalskatten blir skärpningen relativt sett än värre. Detta problem är inte något socialt problem i vanlig bemärkelse; det är ett praktiskt problem och något av en rättfärdighetsfråga.

Finansministern lovar, att alla meningsriktningar skall få ge uttryck för sin uppfattning och framställa yrkanden när de tekniska experternas utredning är tryckt och innan proposition har utarbetats i departementet. Han lovar till och med, att de riksdagsmän som så önskar skall få yrka på en annan uttagsprocent än den finansministern bestämt sig för. Grundlag och skattelag skall alltså inte sättas ur kraft. Detta är ägnat att inge tillfredsställelse.

Det är dock inte denna sak vi nu behöver resonera om. Vad vi har velat få till stånd är något helt annat: en medverkan från de olika meningsriktningarnas sida under det att arbetsresultaten växer fram, möjlighet till insyn och medbestämmanderätt.

Ett sådant arbetssätt har framför allt tre fördelar: Oppositionen får möjligheter att sakligt ansluta eventuella alternativ till de förutsättningar under vilka majoritetslinjen utformats. Remissinstanserna får vidare tillfälle att väga eventuella alternativ mot varandra, och främst av allt blir utsikterna till samlande lösningar helt andra under en daglig nötning på det rent sakliga planet kring de centrala frågeställningarna. Man tar och ger skäl mycket bättre i en arbetande utredning än i en offentlig diskussion, som har det låsta utgångsläge ett färdigt utredningsresultat alltid i viss mån skapar. Vill man samförstånds lösningar, herr talman, skall man skapa möjligheter för ett lugnt och ostört resonemang man och man emellan.

Interpellationssvaret ger också något av herr Skölds tankar om skatterna och framtiden. Jag är tacksam för det, även om jag måste läsa och höra synpunkterna mot en speciell bakgrund. Under årens lopp har vi i finansplaner och riksdagspropositioner fått skattefrågan belyst. Vårt sammanfattande intryck är att vi i praktiken mest sett uppskov, och det lilla som varit därutöver har blivit helt annorlunda än det var sagt. Vi i högerpartiet betraktar den ungefär tioprocentiga allmänna skattesänkning vi vill ha genomförd redan från årsskiftet som en ofrånkomlig konsekvens av 1952 års enhälligt beslutade skattereform. Men den är för oss endast ett första steg på de successiva skattelindringarnas väg.

Självfallet är också vi medvetna om att det gäller att minska den samman-

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

lagda skattebördor som trycker medborgarna. Det betyder att kommunalskatten kommer med i ekvationen, som också finansministern var inne på i sitt svar. Det räcker inte med att man för över en del av kommunalskatterna och kallar dem statsskatter. Kommunerna sköter nog i stort sett sina uppgifter bättre än staten skulle göra. Därför skall man akta sig för att överföra kommunala befogenheter på staten. Man skall också vara försiktig med statsbidrag till kommuner som inte oundgängligen behöver dem. Statsbidrag har en förmåga att förvandla kommunala förtroendemän till de statliga tjänstemännens tjänstemän, och det är sannerligen ingen angelägen utveckling.

I grund och botten hänger möjligheten att sänka de kommunala skatterna på samma pinne som utsikterna att kunna begränsa statens skatteuttag av medborgarna: utgiftsläget måste sänkas. För kommunernas del fordrar detta, förutom bestämd återhållsamhet på hemmaplan, två ting. För det första fordras att staten systematiskt undersöker vad den kan göra för att lätta eller begränsa de direktiv som kostar kommunerna stora pengar. Vissa motionsuppslag från vårt håll har just haft detta syfte. För det andra krävs det att det kommunala skatteuttaget närmare än nu anpassas till de verkliga utgifterna, i vilka naturligtvis ingår en rimlig reserv. En kommunal skattesänkning måste planeras främst på utgiftssidan. Vi vill över huvud taget ha ned det offentliga utgiftsläget. Finansministern berör inte i sitt interpellationssvar sambandet mellan utgifter och skattebelastning. Vad regeringen resonerar om är ju i själva verket åtgärder för att något minska det allmännas anspråk på människornas inkomster för den händelse att deras arbetsinsatser ger dem och därmed staten större inkomster. Finansministerns

löfte är ett löfte att inte ta mer, vår politik går ut på att ta mindre av medborgarna.

Utgiftssänkningen måste planeras och planeras noggrant. Det ger mig skäl att fråga finansministern om han i år skulle vilja ställa sig positiv till tanken på en förutsättningslös genomgång av de statliga utgifterna under samverkan mellan de olika meningsriktningarna i riksdagen.

De successiva skattesänkningar, som ett sänkt utgiftsläge skulle ge utrymme för, måste nog avvägas. Vi står för vår del öppna för en diskussion både om ortsavdrag, förvärvsavdrag, åtgärder för att lösa sambeskattningsproblemet och självfallet också för reformer av skatteskalorna till gagn för de små och medelstora inkomsttagarna. Den omedelbara praktiska arbetsuppgiften är emellertid som vi ser saken att göra en sänkning av uttagningsprocenten med tio enheter möjlig från den 1 januari 1956. Med våra utgångspunkter betyder detta inte att man binder handlingsfriheten under 1956 och därefter.

Herr talman! I sitt interpellations-svar betonar finansministern på ett par ställen, att vi har rätt att till Kungl. Maj:t framföra vad vi kan ha på hjärtat när utredningen är klar. Då jag för en del år sedan läste statsrätt i Uppsala för min gamle vördade lärare professor C. A. Reuterskiöld, lärde jag mig att envar svensk man och kvinna äger att till Konungen ingiva underdåniga petitioner och framställningar. Denna rätt skall tydligen inte avskaffas. Jag tackar för det, men framför allt tackar jag för interpellationssvaret och inte minst för de utblickar mot framtiden, som svaret innehöll.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Herr Hjalmarson har

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

här framfört den meningen, att 1949 års skattekommitté kom med ett förslag till skatteskala om vilken full enighet rådde, och det kan ju inte jag förneka, ty det är ett faktum att vi allesammans slöt upp kring den skatteskalan. Men det var alltifrån början tydligt, att den skatteskalan hade vissa brister, d. v. s. att den medförde någonting som jag kallade för en skönhetsfläck och som man från oppositionens sida nog gjorde till någonting mer än en skönhetsfläck, nämligen att vissa grupper av mindre inkomsttagare inte fick en skattesänkning utan snarast en skatteskärpning. Jag var för min del inställd på att man skulle kunna ta bort denna nackdel genom att tillgripa andra åtgärder än en justering av skatteskalan. Jag förutsatte sålunda att man skulle kunna åstadkomma dels en rättelse av de verkningar som skatteskalan medförde och dels, efter hand som statens finansiella ställning medgav det, en sänkning av skatten genom en sänkning av procenttalet från 110 till 100.

Vi försökte inom finansdepartementet på olika sätt finna utvägar att få ned skattetrycket för de mindre inkomsttagarna i de skikt, där det hade inträtt en höjning. Det visade sig vara förenat med mycket stora tekniska svårigheter. Allteftersom tiden gick och vi fick erfarenheter av 1952 års skatteskala blev det tydligt, att det icke var möjligt att komma fram den vägen. När jag efter förra årets vårriksdag fick tillfälle att på allvar arbeta mig in i detta spörsmål, kom jag till den uppfattningen att det icke gick att få rätsida på problemet på annat sätt än genom en viss omarbetning av skatteskalan. Det är den omarbetningen som är igångsatt, och det är den omarbetningen som jag för min del har ansett mig böra sätta i stället för en sänkning av den nuvarande skatteskalan uttagningsprocent från 110 till 100. Det är alltså inte här

fråga om någon revolutionerande omläggning av det 1952 beslutade skattesystemet eller någon genomgripande förändring av den skatteskala som då fastställdes, utan det är allenast fråga om en modifikation.

Herr Hjalmarson har här sagt att det blir för knapp tid, att jag kunde ha satt i gång utredningen tidigare. Naturligtvis kan det sägas, men låt oss diskutera frågan huruvida det blir för knapp tid när vi kommer fram och ser resultatet. Det kanske inte blir det.

Enligt mitt sätt att se skulle det icke vara av något väsentligt värde att det tillsattes en parlamentarisk kommitté — som ju, om alla meningsriktningar skulle vara representerade, måste bli en betydande samling — så mycket mindre som själva arbetet endast kan utföras av experter. Vi människor i allmänhet, antingen vi är finansministrar eller riksdagsmän, har inte utvecklat en sådan expertis på detta område, att vi skulle vilja utföra det grundläggande arbetet för skapandet av en skatteskala. Arbetet måste utföras av experter, och när det endast gäller en modifikation kan jag icke se, att det skulle ha något större värde att sätta in representanter för olika meningsriktningar i utredningen.

Det är sant som det är sagt, att jag har dragit upp relativt snäva gränser för denna utredning, men varför har jag gjort det? Såsom jag förut har sagt syftar jag icke till någonting annat än att skapa en godtagbar ersättning för den sänkning av skatteuttaget enligt nuvarande skala från 110 till 100 som jag har funnit icke vara användbar för att skapa den erforderliga rättvisan. Följaktligen kommer vi här inte in på några större problem.

Herr Hjalmarson behöver inte ironisera över att det svenska folket får rätt att framföra sina synpunkter till Kungl. Maj:t. Vad som står i interpellationssva-

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

ret är ju bara ett påpekande, att även denna anordning ger utrymme för en fullkomligt fri prövning av frågan under hänsynstagande till den kritik som kan komma fram vid en granskning. Jag vill tillägga att det finns full möjlighet för herr Hjalmarson att vidhålla det enda konkreta alternativ som han har presenterat, nämligen en sänkning av uttagningsprocenten från 110 till 100.

Men det är riktigt att jag har låtit mina blickar vandra litet längre fram i tiden för att göra klart för mig, vilka skattesänkingsproblem som härefter blir aktuella. Jag har därvid kommit till att det nog inte finns så stor anledning att ta upp sambeskattningsfrågan i princip. År 1952 gnuggade vi nämligen denna fråga mycket ingående. Det stod då en strid mellan två principer: ett bibehållande av sambeskattningen eller ett slopande av den, varigenom varje inkomsttagare oavsett civilstånd skulle deklarera och skatta för sin inkomst självständigt. Herr Hjalmarsons parti förordade det sista alternativet, men den övervägande majoriteten i riksdagen kom till den uppfattningen att den principiella lösningen måste ske på grundval av sambeskattning.

Jag har tillåtit mig påpeka, att om man allvarligt prövar ortsavdragssystemet, kommer helt naturligt frågan om gift kvinnas förvärvsavdrag att tas upp, och på så sätt kommer sambeskattningsfrågan med, att man kan anpassa vårt sambeskattningsystem efter den ekonomiska utvecklingen och justera de brister, som kan finnas, med bibehållande av det nuvarande systemet. Jag kan uppriktigt sagt icke tänka mig, att det finns några som helst förutsättningar för att skapa en majoritet i denna fråga utefter någon annan principiell linje än den som riksdagen för några år sedan följde.

Sedan denna justering har gjorts — vilken jag betraktar såsom ett fullföl-

jande av de tidigare intentionerna och som i sak har samma syfte som en sänkning av uttagningsprocenten från 110 till 100 — ligger det enligt mitt sätt att se nära till hands att tänka sig, att de statsfinansiella möjligheter till en skattesänkning som därefter kan föreligga i första hand bör användas till en justering av ortsavdragen. För den alldeles överväldigande massan av inkomsttagare är nämligen kommunalskatten den tyngsta skatten. Statsskatten är för många små inkomsttagare egentligen rätt oväsentlig, och en skattesänkning på 10 eller kanske 20 procent av den statliga inkomstskatten ger ganska liten behållning för den stora massan av arbetare, framför allt på landsbygden och på mindre orter.

En sådan jämkning av ortsavdragen kan under de förutsättningar jag har angivit — nämligen att statsfinansiella möjligheter därtill föreligger — lätt genomföras för statens räkning, men icke för kommunernas. Det är emellertid där den mest behövs, det är där skon egentligen klämmer. Herr Hjalmarson säger, att man bör vara försiktig med statsbidrag till kommunerna, att man skall tänka på att statsbidrag till kommunerna lätt leder till att kommunala förtroendemän blir statens tjänstemän. Jag föreställer mig, att han menar, att de blir insnärjda i statliga bestämmelser, att rörelsefriheten blir begränsad av statliga direktiv. Jag vill för min del deklarera, att jag i mycket hög grad är av samma mening. Man skall akta sig för ett vitt utbredd system med statsbidrag åt kommunerna. Men herr Hjalmarson vet lika väl som jag, att det pågår en utredning, som syftar till att rationalisera dessa statsbidrag, att sammanföra dem i en eller ett par, tre grupper och ta bort specialbidragen. Då tar man också bort specialbestämmelserna och krånlet och i mycket hög grad beroendet från statens sida. För min del vill

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

Jag säga, att det dessutom finns andra utvägar, som kanske skulle kunna göra det möjligt för staten att lämna bidrag till kommunernas verksamhet och hjälp till att höja ortsavdragen, utan att man använder den traditionella formen av statsbidrag. Det är saker och ting som kan prövas.

Jag fick av herr Hjalmarson höra några ord om vilka jag inte vet, varthän de egentligen syftar. Det var uttryck för en allmän välvilja mot alla möjliga slags åtgärder, bland annat höjda ortsavdrag. Jag får väl tolka det på det sättet, att herr Hjalmarson egentligen inte hade någon egen linje att komma med rörande sänkningen av de direkta skatterna för fysiska personer utöver den tanke som jag här har framfört. Herr Hjalmarson förde i stället fram den meningen, att man borde söka vinna lättnad för de skattskyldiga genom minskade anspråk på statens och kommunernas kassa. Han karakteriserade saken så, att jag för min del väl kan vara villig att medge en skattesänkning, om staten låter bli att öka sina utgifter, under det att herr Hjalmarson är inställd på att skapa denna lättnad genom minskning av det allmännas utgifter.

Ja, det är lätt sagt, herr Hjalmarson, och herr Hjalmarson kan ju hänvisa till sina förslag om utgiftsminskningar. Ingen kan bestrida, att högerpartiet har framlagt sådana förslag. Det är ju bara att konstatera, att förslagen inte har kunnat samla någon majoritet, och det hänger ju samman därmed, skulle jag gissa, att alla ledamöter av riksdagen allmänt sett är intresserade av att få ned statsutgifterna, men att det nästan är hopplöst att vinna enighet om var sänkningen bör sättas in, därför att det i detta avseende finns så många olika intressen.

Herr Hjalmarson förde såsom en positiv tanke fram frågan om en allmän utredning med deltagande från olika

politiska partier, som skulle försöka komma fram till ett förslag till sänkning av statens utgifter. Det är en tanke, som ju tidigare har framförts från bondeförbundets sida. Det är klart att jag, som till min natur är rätt skeptisk, har frågat mig och frågar mig, om man kan komma till något resultat på den vägen. Jag har ju gjort besparingsutredningar och inte blivit så glad över resultatet. Men jag vill för min del säga, att jag är välvilligt inställd till tanken och att jag skall framföra denna tanke till regeringen och fråga, om man vill sätta igång detta. Det skall jag göra, trots att jag inte tror så förfärligt mycket på resultat av en sådan åtgärd. Men nog kan det väl vara värt att låta herr Hjalmarson och hans meningsfränder få ett litet bredare tillfälle att försöka komma fram till några resultat, som lättare kan bedömas än de mera sporadiska som tidigare ha framkommit.

Jag vill upprepa, att jag tror det finns fullgoda skäl för att den utredning, som är igångsatt, har fått den karaktär, som den fått. Den kommer inte att på något sätt förhindra, att olika meningsriktningar får göra sin mening gällande. Jag vill vidare konstatera, att den tanke, som jag kastat fram, att nästa steg bör vara att söka åstadkomma en höjning av ortsavdragen, både de statliga och de kommunala, inte egentligen väckt något motstånd från herr Hjalmarsons sida, även om hans inställning inte verkade särskilt entusiastisk.

Herr HJALMARSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern framhöll att vi under alla förhållanden skulle ha möjlighet att nästa år presentera vårt aktuella skattesänkingsförslag — en sänkning med 10 enheter enligt den nuvarande skatteskalen — som ett alternativ till det förslag som

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetsning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

regeringen kan komma med. Men detta är icke, herr finansminister, vår linje! Vi vill ha denna 10-procentiga sänkning enligt den nuvarande skatteskalen redan fr. o. m. den 1 januari 1956. Därmed skulle vi få bort en väsentlig del av de skönhetsfläckar, som vi alla är medvetna om förelåg i 1952 års skattebeslut. Sedan detta är gjort önskar vi ytterligare reformer, och jag försökte här klargöra att vi står öppna för resonemang på alla de punkter som finansministern tog upp, t. ex. när det gäller ortsavdrag och förvärsavdrag. Det är en linje som står i allra närmaste överensstämmelse med den ståndpunkt, som finansministern själv så många gånger tidigare har deklarerat och som kom till uttryck redan i samband med genomförandet av den senaste skattereformen. I proposition nr 213 till 1952 års riksdag uttalade sålunda finansministern bl. a. följande: »Under sådana förhållanden lär det icke kunna undvikas att den nu föreslagna omläggningen av beskattningen kommer att medföra en viss höjning i statsskatt för ensamstående i vissa låga inkomstlagen. Jag har emellertid icke ansett denna höjning vara av sådan storlek att den bör hindra förslaget genomförande. Härvid torde även böra beaktas att de mera ömmande fallen ofta falla inom tillämpningen för avdrag för existensminimum vid taxeringen.»

Alltså, detta sades med utgångspunkt från att man till att börja med skulle tillämpa ett skatteuttag av 110 procent. Så snart möjligheter förelåg, skulle man gå ner till 100 procent. Vad är det egentligen som sedan dess har inträffat, som skulle hindra oss att gå till väga just på det sätt som finansministern själv uppenbarligen ännu för något år sedan var inne på?

Jag tar fasta på vad finansministern sade, att han skulle vilja reflektera på

förslaget om att vi skulle ha en parlamentarisk beredning med uppdrag att förutsättningslöst gå igenom statsutgifterna. Det är, herr talman, inte på det sättet att detta är ett uppslag som tidigare skulle varit framfört bara från bondeförbundets sida. Vi har haft motioner härom flera år i rad utan att kunna nå resultat, men ifall det skulle vara lättare att få anslutning till tanken, genom att den nu får gå under rubriken bondeförbundsuppslag, så gärna för mig.

När finansminister Sköld nu säger, att han har för avsikt att till regeringen framföra saken till välvilligt övervägande, är det ganska naturligt att vi hyser förhoppningar om att också kunna få ett positivt beslut.

Finansministern kom så in på sambeskattningen. Jag skulle bara vilja göra finansministern en enda fråga. Det heter i interpellationssvarets fjärde stycke: »Det utrymme som år 1952 förelåg för en skattesänkning etc.» — jag hinner inte läsa upp fortsättningen. Vad är det i detta stycke, som inte precis lika väl kan åberopas för att ta upp sambeskattningsproblemet i detta sammanhang?

Finansministern var angelägen att framställa den nya utredningen såsom syftande till enbart en del smärre modifieringar. Låt oss göra ett litet tankeexperiment. Säg så här: I 1949 års skatteutredning hade man preliminärt kommit fram till ett förslag som motsvarar det nuvarande skattesystemet, och man hade kommit fram till att uttaget borde vara 100 procent, allt i syfte att möjliggöra en skattesänkning av viss storleksordning. Antag sedan att det varit några inom kommittén som hade sagt så här: »Vi är inte riktigt säkra på att detta är det riktiga, vi undrar om man inte i stället borde överväga en något större eller något mindre sänkning och ha en något annan fördel-

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

ning av skattebördan och en annan marginalbeskattning än den preliminärligt planerade.» Tror verkligen finansministern, att man i kommittén skulle ha kunnat uppfatta en sådan frågeställning såsom endast berörande rent tekniska problem? Jag tror det i varje fall inte.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Herr Hjalmarson frågade mig vad som hade hänt efter den dag, då jag lade fram skattepropositionen 1952. Jo, det har ju hänt det, att sedan man erfarenhetsmässigt har kunnat bedöma resultatet av den då genomförda skatteskalen, så har man funnit, att om man jämför alla inkomstskiktens skattebelasning med skattebelastningen enligt 1947 års skala, har det blivit en särskild skärpning av skatetrycket för inkomsttagare åtminstone ända upp till 8 000-kronorsgränsen. Det har ju visat sig, att det problem man 1952 trodde skulle bli så litet i verkligheten kommit att te sig mycket större.

Herr Hjalmarson sade, att det som jag hade skrivit i interpellationssvaret om utrymmet 1952 lika väl kunde hänföra sig till sambeskattningsfrågan. Om herr Hjalmarson menar frågan om förvärvsavdragens storlek, så kan jag medge det, men det kan ju inte ha någon som helst relevans för frågan, huruvida vi skall ha sambeskattnings eller inte, och det är ju det som är den stora tviste-frågan.

Till sist skulle jag bara vilja säga, att jag i statsverkspropositionen har gjort och allt fortfarande fasthåller vid den bedömningen, att det icke är möjligt att besluta en allmän skattesänkning i år. Det är från den utgångspunkten jag handlar. Om riksdagen skulle besluta enligt herr Hjalmarsons alternativ denna vår och sänka uttagnings-

procenten från 110 till 100, så bortfaller mitt alternativ helt naturligt. Men om det nu händer, att riksdagen beslutar i enlighet med vad jag anser läget kräva, nämligen att det inte kan bli en skattesänkning i år, så står väl herr Hjalmarsons alternativ kvar också nästa år, eller hur?

Herr **HJALMARSON** (h) kort genmäle:

Herr talman! Förlåt att jag säger det, men jag blev inte ett dyft klokare av finansministerns svar på min fråga vad det är för nytt material som kommit fram sedan 1952 och som skulle ställa skattesystemets verkningar för olika inkomsttagargrupper i ny belysning. Har finansministern några nya beräkningar utöver dem som förelåg redan i samband med själva utredningen och som också redovisades i den kungl. propositionen? I så fall tycker jag att vi skulle få ta del av det materialet, herr finansminister. Ännu så sent som i april månad förra året hade finansministern i vart fall inte alls upptäckt denna nya situation utan stod precis på den ståndpunkt där högerpartiet står i dag.

I fråga om sambeskattningsfrågan vill jag i all blygsamhet fästa finansministerns uppmärksamhet på att den slutliga utformningen för familjeinkomster upp till en nivå av cirka 15 000 kronor var i enlighet med det förslag som tidigare framlagts från vårt håll.

Vad det nu gäller är helt enkelt frågan: Bör man inte i nuvarande läge söka höja denna nivå? Med utgångspunkt från finansministerns uttalande i interpellationssvaret borde även hans svar bli ja. Konsekvensen av vad finansministern sagt måste vara att man borde gå ett steg längre även när det gäller sambeskattningsfrågan om man nu skall ta upp en prövning av skatteskalorna.

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

Vi har, herr talman, en annan uppfattning än finansministern beträffande utredningens karaktär. Men låt oss ändå ett ögonblick acceptera finansministerns utgångsläge. Det betyder ju att vi inte skulle behöva i någon högre grad aktualisera ett alltför brännbart politiskt stoff under utredningens gång. Men då skulle det väl inte heller i någon nämnvärd mån kunna försvåra eller fördröja utredningsarbetet om även de olika politiska meningsriktningarna finge vara med på ett förberedande stadium. Om nu vi inom oppositionen tycker att det skulle vara av värde att få vara med redan på detta stadium, varför skulle då inte statsrådet kunna gå oss till mötes? Det behöver inte rubba finansministerns egna cirklar. Det har vid en mångfald tillfällen från regeringens sida i både tal och skrift sagts, att regeringen företräder en samarbetets ideologi. Varför då inte för en gångs skull i handling praktisera denna ideologi, herr finansminister? Varför skulle inte statsrådet kunna ådagalägga samma samarbetsvilja, som man i det dagliga livet anser naturlig och som man åtminstone på det område där jag har mina mesta personliga erfarenheter, nämligen arbetsmarknadsområdet, anser vara självklar?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Endast några ord. Herr Hjalmarson frågar: Skulle man inte med hänsyn till vad jag sagt i interpellationssvaret kunna anse, att det skulle kunna tagas ett steg till i fråga om sambeskattningen? Men det har väl framgått både av interpellationssvaret och av vad jag sagt, att jag anser den saken böra tagas upp i samband med frågan om ortsavdragen.

Vad sedan gäller frågan om hur jag kommit fram till den utredning som nu är igångsatt klargjorde jag till fyllest

min ståndpunkt i det första replikanförandet jag höll, och jag hänvisar herr Hjalmarson att för informations skull läsa protokollet; jag vill inte upprepa det sagda.

Till sist skulle jag vilja säga: Nog brukar väl regeringen i stora frågor alltid göra utredningar med deltagande av representanter för olika meningsriktningar. Skulle det inte vara möjligt att tänka sig att när man har att göra med en fråga, som enligt min bedömning är av förhållandevis ringa omfattning och av rent teknisk natur, kunna välja en lättare framkomlig väg?

Herr **HAGBERG** i Malmö (h):

Herr talman! Jag fäste mig vid ett uttalande, som finansministern gör i svaret till herr Hjalmarson och där han säger, att det utrymme som år 1952 förelåg för en skattesänkning inte medgav skattelättnader »i fullt den omfattning som i och för sig kunde framstå såsom motiverad med hänsyn till de förskjutningar av penningvärdet och inkomstnivån, som ägt rum under de närmast föregående åren och vilka fått återverkningar på skattetrycket.»

Detta departementschefens uttalande har onekligen sitt intresse. Jag kan nämligen inte erinra mig att finansministern — i varje fall inte i kammardebatterna kring skattepropositionen 1952 — i någon högre grad diskuterade detta problem, alltså problemet om penningvärdeförsämringen och dess förhållande till skattetrycket. Den saken gick finansministern förbi med anmärkningsvärt lätt hand. I stället var det oppositionen, som under de långa debatterna gång på gång underströk problemet om penningvärdeförsämringens inverkan på skattetrycket. Vi framhöll från vårt håll — och det kan väl inte anses ogrannlaga att i dag erinra om det — att den skattesänkning, som riksdagen i maj 1952 beslöt, icke kunde

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

betecknas som något annat än vad vi då kallade för »en halv skattesänkning». Därmed menade vi, att riksdagen genom sitt beslut den gången permanentade ungefär hälften av den skattesärskärpning, som blivit den automatiska följderna av den penningvärdeförsämring vi haft, sedan den senaste skattereformen beslutades av 1947 års riksdag. Finansministern var den gången, alltså för snart tre år sedan, så litet böjd för att diskutera den sidan av saken — och i varje fall så litet böjd för att dela vår uppfattning — att han fastmera förklarade, att han inte kunde finna det vara alldeles nödvändigt att, som han sade, »man hux flux skall säga, att hur förhållandena än är, skall vi tillbaka till 1947 års skattetryck». Och finansministern tillade: »Det anser jag inte vara något, som vi på något sätt bundit oss för.»

Så lät det den gången.

Nå, jag skall inte här längre tala om den snö, som föll i följ. Jag har endast velat erinra om vad som då tilldrog sig. Nu skall vi se framåt, som det brukar heta i sådana här sammanhang. Jag kan därför inskränka mig till att med tillfredsställelse konstatera, att finansministern nu är redo att tillbörligen beakta även den sidan av vårt skatteproblem, som representeras av penningvärdeförsämringen och den ökade skattetrycket, som likt en skugga har följt inflationen på dess vandring genom den svenska samhällsekonomin.

Så några ord i sambeskattningsfrågan, som ju redan har berörts av finansministern och herr Hjalmarson. Finansministern understryker i sitt interpellationssvar, vilket vi ju för resten visste redan tidigare, att sambeskattningsfrågan icke ingår i de utredningsuppdrag, som givits åt de sakkunniga. I likhet med herr Hjalmarson måste jag säga, att jag har en smula svårt att följa statsrådet i hans motivering för

denna åtgärd. Ty hur ser motiveringen ut, i den mån man kan tala om en sådan? Jo, finansministern säger att någon egentlig omläggning av beskattningsprinciperna icke är åsyftad, och därför kommer sambeskattningen inte med. Alltså: En förnyad avvägning av skatten mellan olika inkomstkikt är en »teknisk» uppgift. Den berör inte beskattningsprinciperna. Men en förnyad avvägning av skatten mellan gifta och ogifta däremot är en uppgift, som berör dessa principer. Jag måste säga, att detta är en differens på åtskillnad, som gör mig en liten smula förbryllad.

Nu kanske finansministern invänder — jag skulle hålla det för tämligen sannolikt — att sambeskattningsfrågan just från högerhåll har gjorts till en principfråga. Från och med 1950 har man ju inom högerpartiet engagerat sig för vad man där brukar kalla tudelningsprincipen.

Ja, detta är riktigt. Men jag vill då erinra finansministern om att den principen i praktiken godtogs av 1952 års riksdag och av finansministern själv för familjeinkomster upp till ungefär 15 000 å 16 000 kronor. Vad som där efter väl kan komma i fråga är, att den gränsen skall förskjutas uppåt. Här kan det väl ändå inte vara fråga om någon åtskillnad i förhållande till den avvägning mellan olika inkomstkikt, som finansministern betecknar som en teknisk uppgift? Är det ena en teknisk uppgift, så måste det andra vara det också och tvärtom.

Så till slut bara en liten reflexion beträffande våra svenska skatteskalors varaktighet. Herr Hjalmarson har redan varit inne på den frågan, och jag skall till det anförda endast knyta an ytterligare en liten kommentar. Det kan måhända inte skada att friska upp kammarledamöternas minne på den punkten. Man glömmer ju ofta vad man själv varit med om.

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

De skalor vi fick i 1928 års stats-skatteförordning stod sig till 1938. Sedan stod sig 1938 års skalor till 1947. Jag vill dock göra den reservationen att vi under tiden kompletterade skattesystemet med en särskild värnskatt på grund av krigsförhållandena. De skalor vi fick 1947 och som det stod så mycken strid omkring, stod sig sedan till 1952, alltså i fem år. De först av mig omnämnda skalorna hade sålunda stått sig ungefär i tioårsperioder. Sedan blev det en femårsperiod. Nu tycks det vara meningen, att vi skall få nya skalor igen nästa år, alltså 1956. Man måste nog medge, herr talman, att våra skatteskalors livslängd uppenbarligen är stadd i sjunkande.

Ett särskilt oblikt öde tycks f. ö. ha förföljt de skalor, som 1949 års parlamentariskt sammansatta skatteutredning enhälligt framlade och som godtog av en enhällig riksdag. Nu har jag observerat, att finansministern i två av de anföranden, han här hållit, har talat om de erfarenheter, man gjort av 1952 års skattebeslut, erfarenheter som enligt finansministerns uppfattning har varit sådana, att de har motiverat en översyn och justering av dessa skalor. De har haft vissa verkningar, som finansministern anser vara icke tillfredsställande, och det kan jag nog hålla med om. Men, herr statsråd, det beror på att dessa skalor aldrig har fått fungera vid den grundbeloppsnivå för vilken de konstruerats!

Nu kanske finansministern säger: Detta är alldeles riktigt, herr Hagberg, men skalorna har också varit konstruerade så att det har funnits en viss elasticitet. De har kunnat tillämpas vid en uttagsprocent av 110, d. v. s. den som vi har haft och har, men också vid en uttagsprocent på 90 eller 120.

Allt detta är också riktigt, men, om jag inte misstar mig, medgav finansministern själv i debatten den 21 maj 1952

att dessa skatteskalor sannolikt fungerade bäst vid en uttagsprocent av 100. De har emellertid som sagt aldrig fått lov att fungera vid denna uttagsprocent och nu skall de alltså ersättas av någonting annat.

Jag skall inte bli sentimental, det ligger inte för mig, men jag kan inte hjälpa, herr talman, att det är med ett litet stänk av vemod jag tänker tillbaka på den dag, då finansministern just från denna talarstol betygsatte det arbetsresultat, som 1949 års skatteutredning framlade. Finansministern yttrade den gången:

»Det har både i reservationerna och i diskussionen i dag sagts vackra ord om 1949 års skatteutrednings arbete. Jag är i hög grad böjd för att instämma, ty jag får ju säga, att jag som departementschef sällan har haft att behandla ett förslag, som man har kunnat godta så fullt ut som vad fallet varit denna gång.» Så långt finansministern.

Det är dock, herr talman, en ganska väsentlig del av detta så högt värderade arbetsresultat, som nu skall avföras från skådebanan.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag måste instämma med herr Hjalmarson i hans beklagande, att finansministern har låtit ett halvår gå i onödan innan utredningen beträffande detta spörsmål igångsattes. Finansministern vill nu begränsa utredningen till att ligga på expertplanet, medan den hittills enligt svensk praxis brukar innefatta en parlamentarisk kommitté, där experterna på det första stadiet gör det som endast de kan göra men där sedan parlamentarikerna träder till för att under debatt försöka påverka varandra och jämka ihop ståndpunkterna på ett sätt som är ganska naturligt i en demokrati.

Nu säger finansministern: Ja, men

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

experterna kan offentliggöra sitt förslag och sedan får var och en ta ställning i den offentliga debatten. Ja, man kan ta ställning genom att kors och tvärs skicka ut TT-referat, herr finansminister, när experterna lagt fram sina resultat. Men har inte herr Hjalmarson rätt i att det är en annan sak om man inom en beredning får sitta och försöka jämka ihop ståndpunkter, så att man kanske kan nå fram till ett enigt resultat, så som skedde i den förra utredningen? Eller är finansministern inte längre glad åt att detta visade sig vara möjligt?

Det finns även en annan skillnad, herr finansminister, mellan det tillvägagångssätt som nu användes och det som har varit praxis. Om oppositionen har representanter i en kommitté så har oppositionen kommittéexperter till förfogande för utarbetande av eventuella alternativ. Men om utredningen sker inom departementet, har oppositionen inte några sådana experter till förfogande. Detta ger alltså oppositionen ett negativt handikapp, vilket väl inte i och för sig kan framstå såsom rimligt eller rättvist.

Enligt min mening är dessa skäl så vägande, att finansministern borde besluta sig för att uppmana experterna att under vårens och försommarens lopp utföra dessa utredningar och sedan under sommaren — eftersom finansministern inte velat göra det nu — tillkalla en parlamentarisk delegation, som får ta ställning till det material som experterna utarbetat. Naturligtvis får delegationen då arbeta under ett mycket begränsat antal månader, så att resultatet kan föreligga i tillräckligt god tid före statsverkspropositionens framläggande. Att det skulle ha gått mycket bra att arbeta på detta sätt, om finansministern inte hade sölat med saken, är alldeles uppenbart. Med litet god vilja bör det nu kunna gå i alla fall.

Får jag, herr talman, skjuta in en reflexion om frågans förhistoria, som ju finansministern och herr Hjalmarson talat ganska mycket om. I propositionen i april i fjol uttalade sig finansministern för att det i framtiden skulle bli möjligt att sänka uttagsprocenten till 100. Finansministern hade då ännu inte observerat att det inte bara fanns ett problem rörande de skattebetalare, som enligt 1952 års reform fick en liten höjning av skatten, utan att det fanns det mycket större problemet att inflationen hade ändrat det reella skattetrycket. Vi i folkpartiet gjorde som bekant både då och tidigare utredningar, som visade att inflationen höjt skattetrycket särskilt för de mindre bemedlade. Vi föreslog därför att man skulle göra en viss omarbetning av skalorna eller en höjning av bottenavdragen eller båda delarna för att ge rättvisa åt de mindre skattedragarna.

Häri ligger att vi på vårt håll var intresserade inte bara av att sänka uttagsprocenten utan också av en viss omarbetning av skalorna. Jag måste säga att i början av herr Hjalmarsons anförande framträdde ett mycket svagt intresse för denna fråga om justering av skatteskalorna och detsamma gäller även herr Hagberg i Malmö. Sedan verkade det som om herr Hjalmarson kom litet på glid på den punkten. När saken föredrogs i bevillningsutskottet i fjol vår fick tyvärr folkpartiet kämpa allena för denna tanke på en omarbetning av skatteskalorna i de nedre skikten, medan både regeringspartierna och högern ställde sig kallsinniga. Utskottet försökte kringgå frågan genom att tala om en helt annan sak, nämligen att alldeles oberoende av inflationen hade reformen 1952 medfört en skattehöjning för vissa skattedragare. Detta var en långt mer begränsad fråga än inflationsfrågan. Även finansministern använde i debatten i maj i fjol samma

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

metod för att komma ifrån detta problem. Finansministern förklarade, att han hoppades kunna genom ett grundavdrag *utan särskild utredning* — jag trycker på detta, herr finansminister — klara upp problemet om rättvisa mot de mindre skattedragarna.

Det var i maj 1954, herr talman. Då skulle det enligt finansministern skapas rättvisa för skattedragarna *utan någon särskild utredning*, medan från folkpartihåll hävdades, att här måste man göra *en utredning*, som berörde *just skalorna i botten*. Nu har även finansministern — det är alltså inte bara herr Hjalmarson som kommit på glid — gått över till denna ståndpunkt. Att finansministern sedan när det gäller *själva skattestryckets höjd* inte vill gå så långt som vi i reduktion är välbekant, men i fråga om själva det metodiska tillvägagångssättet har han kommit över till vår ståndpunkt. Jag vet, att finansministern har mycket svårt för att erkänna påverkan av andras förslag — utom möjligen av bondeförbundsförslag — att det skulle vara ett högerförslag eller ett folkpartiförslag han har tagit intryck av är ju finansministern konstitutionellt oförmögen att medge. Det minskar inte alls vår glädje över själva faktum, när det är så uppenbart att finansministern i dag accepterar en ståndpunkt, som han polemiserade häftigt mot i kammaren för något mindre än ett år sedan. Det är bara beklagligt, att finansministern inte tycks vilja komma över till vår ståndpunkt även i den ännu viktigare frågan om *själva skattestryckets höjd*.

Jag skall tillåta mig, herr talman, att när finansministern nu i dessa sammanhang ställer i utsikt en skattesänkning nästa år, upprepa den fråga, som tidigare ställts till regeringen utan att vi fick något svar, nämligen denna: Det har sagts att det skall bli en allmän skattesänkning nästa år, såframt inte de

samhällsekonomiska förhållandena lägger hinder i vägen. Betyder detta, herr finansminister, att om konjunkturen är lika hög eller högre i Sverige nästa år än i år, så blir det ingen skattesänkning? När finansministern under valkampanjen lovade svenska folket allmän skattesänkning 1956, var det då en tyst förutsättning, att det skulle bli en sämre konjunktur 1956 än den vi har t. ex. för närvarande? Är regeringens löfte om skattesänkning 1956 beroende av att konjunkturläget nästa år blir sämre än i år? Det är ju en preciserad fråga, herr finansminister. Jag tror nästan att den intresserar svenska folket mer än det mesta av vad som i övrigt har diskuterats här i dag, även om detta alltsammans är av betydande intresse.

Jag tillåter mig sedan bara att säga, att jag tillhör dem som beklagar att finansministern skjuter på frågan om förvärvsavdragen. Jag menar att den saken är så pass invecklad, att en utredning borde sättas i gång *utan dröjsmål*. Jag ser det som en angelägen uppgift att konstruera förvärvsavdragen så, att man mera tar hänsyn till vissa kostnader för inkomstens förvärvande, inte minst kostnader som kvinnlig arbetskraft — gifta kvinnor, vilka har utbildning som t. ex. läkare, lärare, sjuksköterskor, allt sådant som vi har ont om här i landet — måste ådraga sig vad hemarbetet beträffar för att kunna ta tjänst inom sitt yrkesområde. Jag medger att det är en synnerligen svår sak. Men så mycket viktigare då att sätta i gång en utredning utan dröjsmål!

Om man till sist, herr talman, frågar varför finansministern denna gång inte vill vara med om att låta en parlamentarisk delegation försöka att komma fram till så gemensamma ståndpunkter som möjligt — vilket jag tror ur allmän demokratisk synpunkt, som herr Hjalmarson redan påpekat, ingalunda är oviktigt — kan jag inte underlåta att

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstkatten för fysiska personer

göra en liten reflexion. Kanske innehåller den en god del av förklaringen: Tänk vad finansministern har haft mycket besvär av att herr Adolv Olsson och hans vänner tog en så förnuftig ståndpunkt i den förra skattekommittén som de gjorde genom att uttala, att skatteskalorna bör tillämpas vid uttagningsprocenten hundra! Tänk vad finansministern har haft mycket besvär av detta i alla debatter, då han skulle försvara en annan ståndpunkt! Det skulle vara riskabelt för finansministern att ånyo släppa in herr Olsson i Gävle och likasinnade i en sådan här kommitté, där de kanske i samförstånd med talesmän för oppositionen skulle göra upp om en ståndpunkt — vilken finansministern måhända lockades att i den första entusiasmen underskriva, såsom skedde med det förra kommittéförslaget — för att sedan ha mycket bekymmer med att förklara bort detta. Bättre då att inte ta några risker, bättre att hålla sig till en ren expertutredning!

Jag tillhör faktiskt dem, herr talman, som tror att denna sak inte är så liten som finansministern vill göra den. Den visar något av finansministerns inställning till spörsmålet, om vi skall anstränga oss att ordna det så, att det skapas största möjliga förutsättningar för att komma överens här i landet.

Herr JÖNSSON i Rosshol (bf):

Herr talman! Jag vill i korthet med tillfredsställelse notera ett par uttalanden av finansministern här i dag.

Såsom gammal kommunalman känner man en stigande oro inför den utveckling av skattebördan som sker ute i kommunerna. Kommunernas utgifter ökas ständigt, och det leder i sin tur till alltmer höjda skatter. Jag skall inte här gå närmare in på orsakerna härtill. Jag vill bara erinra om att kommunernas utgiftsökningar inte minst beror på vissa statliga ingripanden. Det

är därför med tillfredsställelse jag här noterar finansministerns uttalande om att det verkligt effektiva medlet för att sänka skatteutgifterna skulle vara att ge kommunerna ett statligt bidrag för att möjliggöra en höjning av ortsavdraget. Om detta bidrag kunde konstrueras på ett sådant sätt, att det oavvisligen skall användas för en höjning av ortsavdraget, skulle kommunerna få väsentligt större frihet vid disponerandet av sina egna skatteintäkter utan att behöva utsättas för det krångel som oftast är förbundet med statsbidrag i olika avseenden för kommunala åtgärder. Alla måste väl också vara överens om att för det stora flertalet skattedragare i vårt land är just de kommunala skatterna de tyngsta, inte minst på grund av det väsentligt lägre ortsavdraget.

Vidare kan jag inte underlåta att ge till känna min tillfredsställelse över finansministerns anslutning till det från bondeförbundets sida motionsledes framförda önskemålet, att det tillsättes en parlamentarisk kommitté, som skulle få i uppdrag att ingående pröva möjligheterna att minska statsutgifterna och därigenom skapa förutsättningar för lägre statsskatter. Jag anser att det är mycket betydelsefullt att något göres i bägge dessa avseenden, och jag är sålunda en varm anhängare av att det genom en parlamentarisk kommitté tas ett verkligt krafttag för att komma till rätta med de grundläggande problemen när det gäller en sänkning av statsskatten.

Herr OLSSON i Gävle (s):

Herr talman! Det må förlåtas mig, om jag efter vad som här förekommit gärna vill säga några ord till alla dem som anser 1949 års skatteutrednings betänkande vara den enda verkliga bestseller som kommit ut här i landet.

Jag fäster mig inte vid vad herr Ohlin

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

här sagt om att herr Sköld skulle vara rädd för mig eller att jag skulle vara rädd för herr Sköld. Sådana påståenden kan man möjligen tillåta sig i en trängre krets, där det kanske finns någon som tror på dem, men bland gamla erfarna människor är det meningslöst att komma med yttranden av detta slag. Jag har aldrig varit rädd för herr Sköld, och jag har aldrig märkt att herr Sköld skulle vara rädd för mig.

Jag tycker inte att man skall göra den sak, som beröres i första ledet av herr Hjalmarsons senare interpellation, större än den i verkligheten är. Om man försöker tränga in i det spörsmål som det här gäller, skall man finna att det inte är så stor skillnad mellan finansministerns uppfattning och det resultat, vartill 1952 års skatteutredning kommit. Redan inom 1949 års skatteutredning var det ett stort bekymmer för oss, att vi måste låta ett par av de lägsta inkomstgrupperna få en höjd beskattning, men problemet var svårt att lösa, och vi ansåg oss i dåvarande läge kunna vara med om denna höjning med hänsyn till de reformer beträffande kommunalskatten som hade genomförts året förut. I den proposition, som år 1952 förelades riksdagen, sade emellertid finansministern klart och tydligt ifrån, att han ansåg detta vara en betydande skönhetsfläck, som han ville få bort snarast möjligt. Ingen önskar väl heller annat än att den skall komma bort, men frågan är som sagt inte så lätt att lösa.

Om 1949 års skatteutredning skulle vara så märkvärdig som herrar Hagberg, Hjalmarson och Ohlin vill göra den till, så bör det väl glädja herrarna att en av de experter, som skall delta i det nya utredningsarbetet, var en av de mest verksamma krafterna inom 1949 års skatteutredning. Även herr Ohlin vet nog, vilket inflytande experterna kan ha på vissa ting.

Med anledning av att herr Hjalmarson här också talat om behovet av att göra besparingar vill jag erinra om något som jag flera gånger sagt här i kammaren. När 1949 års skatteutredning fick i uppdrag att även göra en del undersökningar beträffande möjligheterna att åstadkomma besparingar med statens utgifter, så befanns det att de elva ledamöterna var och en förde fram sin egen linje och inte kunde förernas om någon gemensam linje. Skatteutredningen måste därför hos Kungl. Maj:t hemställa att det tillsattes en enmansutredning med uppgift att klara av detta problem. Vad resultatet blev, när denna enmansutrednings förslag sedan presenterades här i huset, känner ju alla till.

Herr Hjalmarson efterlyser i detta sammanhang skalor som varar länge. Ja, det är alldeles som det passar en. Herr Hagberg talade om att de gamla skatteskalorna gällde fem å tio år. Jag minns emellertid mycket väl, att när vi hade genomfört 1947 års beslut, begärde högern och folkpartiet vid 1948 års riksdag en utredning om nya skalor, vilken de fick år 1949. Jag tror, att man inte skall glömma bort alltför mycket av det som man själv har sysslat med i den här frågan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Jag tillåter mig några repliker i anledning av vad herrar Hagberg i Malmö och Ohlin yttrat här.

Till herr Hagberg skulle jag bara vilja säga, att ett förslag väl kan vara bra utan att det därför till varje del skall vara sakrosant. Det förhåller sig ju i själva verket på det sättet, att ingen ifrågasätter det riktiga i de väsentliga delarna av det beslut, som fattades 1952. Herr Hagberg påstår, att skalorna aldrig har fungerat som avsett, ty de har

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

aldrig tillämpats med en uttagningsprocent av 100. Det är klart att jag har låtit räkna ut, hur skalorna skulle komma att fungera vid 100 procent. Det är ett av de skäl, som lett mig till att nu tänka mig en omarbetning i detta sammanhang.

Till herr Ohlin vill jag säga, att när jag i fjol här förklarade, att det fanns hopp om att kunna ta bort den omtalade skönhetsfläcken utan särskild utredning, menade jag inte utan utredning, ty en sådan pågick inom finansdepartementet, och jag hade vid tillfället i fråga hopp om att den skulle komma att ge ett positivt resultat. Sedermera fick jag konstatera, att mina förhoppningar icke slog in. Jag har väl aldrig polemiserat mot uppfattningen om ett samband mellan penningvärde och skattetryck, eftersom jag ju — som här så ofta har påpekats från mina opponenter sida — har hållit på att vi vid tillfälle skulle komma ned till uttagningsprocenten 100.

För herr Ohlin skulle jag vidare vilja framhålla, att när vi i finansplanen har sagt, att vi hoppas på en skattesänkning, beslutad vid nästa års riksdag, om det samhällsekonomiska läget medger det, har vi givetvis reserverat oss för ett läge, då det finns starka skäl att icke sänka skatterna. Hur läget blir i år, vill jag inte yttra mig om. Därom vet vi ingenting. Kanske vi skall konkretisera det hela till att säga, att om läget blir icke oväsentligt annorlunda än 1954, menar jag inte, att den samhällsekonomiska situationen skall lägga något hinder i vägen för en skattesänkning. Det förstår väl ändå var och en, att i dessa tider, när konjunkturerna så snabbt växlar, kan det behövas en sådan reservation. Jag kan inte ens tänka mig, att herr Ohlin under alla omständigheter, hurudan än konjunkturen är, skulle anse en skattesänkning klok.

Herr Ohlin beklagade, att inte frågan om förvärvsavdragen för gift kvinna nu kommit upp. Det är klart, att herr Ohlin här skulle finna ett tillfälle att tala vackert om olika grupper av yrkesarbetande kvinnor, och det behöver en partiledare göra ibland, så jag säger ingenting om den saken. Emellertid förhåller det sig väl ändå så, att denna fråga om förvärvsavdragen konstitutivt hör närmare samman med frågan om ortsavdragen än med frågan om en omarbetning av skatteskalorna. Jag har för min del ställt i utsikt, att den skall tas upp i samband med frågan om ortsavdragen.

Till sist skulle jag bara vilja säga, att herr Ohlin inte skall tro, att jag har känt mig besvärad av besväret. Jag har inte alls känt mig besvärad av att oppositionen har haft tillfälle att skjuta 1949 års skatteutredning framför sig. Sådant får man ju ta med jämnomod i det politiska livet. Jag skulle också vilja säga, att enighet är bra, om den kommer till på grund av att man i en fråga har samma mening, men man skall inte ha enighet för enighetens egen skull. Då är den absolut utan värde.

Eftersom jag är generös till min läggning, skall jag slutligen acceptera herr Ohlins tanke, att vi bör se till, att experterna blir färdiga med sina utredningar i så god tid, att representanter för de politiska partierna skall få titta på resultatet. Jag har god förståelse för att oppositionen också kan behöva experter för att fixera sin ståndpunkt.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Detta att oppositionen behöver experter är något som jag predikat här många gånger. Det gläder mig alldeles särskilt, att finansministern genom att understryka detta kan

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

framkalla så mycket vänliga känslor inom regeringspartierna som han gjort. Detta möte artar sig till något som jag inte vet hur jag skall karakterisera — något sammanträde är det tydligen inte. Finansministern har ju tydligen sin vänliga dag, och jag skall gärna uttrycka min tillfredsställelse över att finansministern här i fråga om behandlingsmetoden vill gå oss ett steg till mötes. Under dessa omständigheter kan jag väl fatta mig mycket kort.

Jag vill bara säga, herr finansminister, att jag inte patetiskt eller vackert talade om de yrkesarbetande kvinnorna. Jag var mycket fåordig. Jag skulle ha kunnat säga en del och tala om vilket samhällsintresse det är att dessa flaskhalsar, som dessa slag av arbetskraft utgör, utvidgas. Detta har regeringen ständigt beaktat alltför litet, man har inte tagit hänsyn till vad dessa flaskhalsar betyder i det svenska samhället. Vi har kritiserat detta många gånger förut, och det får vi tydligen tillfälle att göra ytterligare. Att det skulle höra så nära ihop med ortsavdragen, att vi inte kan sätta i gång med en utredning nu, vill jag inte alls medge.

Finansministern försöker fortfarande att med en viss fingerfärdighet sudda ut gränsen mellan skönhetsfläcken på 1952 års skatteskalor å ena sidan och å andra sidan något som är en helt annan sak, nämligen det förhållandet att inflationen gjort skattetrycket till något annat än som avsågs. Det är denna inflationens skattehöjande verkan som vi dragit fram genom beräkningar och som finansministern nu sagt att han låtit utföra. Dessa beräkningar har sedan lång tid funnits utförda i från vår sida väckta motioner. Denna viktiga fråga att skapa rättvisa och avlägsna de orättvisor, som inflationen medfört, har finansministern tydligen först nu efter frågans behandling 1954 kommit underfund med. Jag

hälsar honom välkommen till denna insikt.

Däremot var det föga betryggande att höra finansministerns uttalande om skattesänkningen och konjunkturerna. Det innebar att om konjunkturerna är som i fjol, då kan man hoppas på en skattesänkning, men är de bättre, då förbehåller sig finansministern full handlingsfrihet. För närvarande är de ju väsentligt bättre. Vi har väl allesammans den varma förhoppningen, att konjunkturerna under de närmaste åren skall kunna hållas på en högre nivå än 1954. Det betyder i så fall, att svenska folkets utsikter att få en skattesänkning är långt mindre än man trodde i augusti och september 1954, då dessa reservationer från finansministerns sida ingalunda var framställda så att svenska folket begrep dem — i varje fall begrep inte jag dem. Jag har inte heller hört någon annan som kunnat säga, att han då kunde tolka finansministerns uttalanden på det sätt som han nu vill förklara saken.

När finansministern säger att inte ens jag vill lova en skattesänkning under vilka förhållanden som helst, så är det naturligtvis riktigt. Jag menar dock att det är ett stort misstag av regeringen att försumma det ena tillfället efter det andra att bringa ned skatten till en nivå, som ur alla synpunkter skulle vara bättre för landet än den nuvarande. Det är så viktigt att åstadkomma denna operation, att den bör vidtagas även i lägen, där detta inte är speciellt konjunkturpolitiskt indicerat.

Herr HAGBERG i Malmö (h) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern meddelade för en stund sedan, att en av anledningarna till att han låtit sätta i gång den utredning som vi här i dag diskuterar, var resultatet av en under-

Svar på interpellationer ang. frågan om en omarbetning av skatteskalorna och i anledning av utredningen om en allmän sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer

sökning, som han låtit göra rörande utslaget av 1949 års skatteutrednings skalor vid en uttagningsprocent av 100. Jag blev litet överraskad av detta meddelande, ty en dylik undersökning gjorde ju 1949 års skatteutredning själv, och den finns återgiven på sidan 383 i utredningens betänkande under rubriken »Total skatt enligt nuvarande ordning och enligt utredningens förslag vid olika uttagningsprocent av grundbeloppet». Skatten redovisas där inte bara vid en uttagningsprocent av 100 och 110 utan även vid en uttagningsprocent av 90 och 120. Den saken hade således inte behövt undersökas.

Till slut vill jag säga ett ord till min gamle — jag är glad att kunna säga det — mycket gode vän Adolv Olsson. Han bär som en man det öde, som träffat hans en gång så guterade best seller, då den nu bildligt talat avförs från bokhandelsdiskarna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Jag vill ge herr Ohlin en replik. När jag för min del anser, att en skattesänkning bör komma till stånd om konjunkturen blir ungefär som förra året, då menar jag naturligtvis: om man hade en sådan balans i samhällsekonomin som under 1954. Herr Ohlin talade om bättre konjunkturer och högre nivå. Det är självfallet bra, om vi har en högre produktion och samtidigt har samhällsekonomisk balans. Det konjunkturpolitiska bedömandet skall väl inte gälla frågan om produktionens nivå utan frågan om den samhällsekonomiska balansen. Det var det jag syftade på.

Jag vill säga några ord till. Vi har här talat om mångt och mycket. I själva huvudfrågan är emellertid herr Hjalmarson — i varje fall enligt herr Ohlins vittnesbörd — på glid mot herr Ohlin

och mig — och vi är ju överens. Herr Ohlin har ju inte framfört någon opposition mot uppläggnings i interpellationssvaret utom möjligen i fråga om tidtabellen. Om det sedan är herr Ohlin som varit före mig med dessa goda tankar, det är betydelselöst. Huvudsaken är att det tydligen finns förutsättningar för en god portion enighet just på denna linje — en justering av skatteskalorna till de mindre inkomsttagarnas förmån och därefter en justering av ortsavdragen.

Herr **HJALMARSON** (h):

Herr talman! Får jag först säga några ord med anledning av vad finansministern sade sist, en sak som även herr Ohlin var inne på. Någon glidning i högerpartiets ställningstagande känner i varje fall inte jag till. Vi har hela tiden konsekvent företrätt uppfattningen, att man först borde sänka uttagningsprocenten med 10 enheter och därefter sträva efter ytterligare sänkningar. Vi har förklarat oss beredda att medverka till att i detta sammanhang förutsättningslöst utreda olika frågor.

Finansministern har i dagens debatt gjort vissa medgivanden. Förlåt att jag säger det, herr talman, men min erfarenhet när det gäller finansminister Sköld är, att man inte skall ropa hej förrän man är över bäcken. Det finansministern har sagt här i dag låter kanske bättre än vad vi hade hoppats på, när vi kom hit. Men jag skulle vara tacksam, om finansministern ville ha vänligheten att mera precisera vad han menar. Först skall experterna göra en utredning, säger han, sedan skall även parlamentarikerna få titta på resultatet. Det var detta, som var finansministerns sista medgivande. Men är det inte risk för att det i verkligheten går på samma sätt som skedde efter herr Nitelius' bilskatteutredning? Det var inte precis

Svar på interpellation ang. ökning av byggnadskvoten för skollokaler

detta vi strävat efter utan litet mera, nämligen en gemensam prövning och beredning av ställningstagandet till skatteskalorna. Får vi i finansministerns besked lägga in att vi får även det, medger jag att litet mera är vunnit. Det är klart att jag med mina utgångspunkter frågar mig varför inte finansministern på en gång skulle kunna ta steget fullt ut och låta parlamentarikerna vara med från början och tillsammans med experterna få diskutera igenom saken. Om herr Sköld är på sitt riktigt samförståndsvänliga humör i dag och tänker över saken litet närmare, kanske vi skulle kunna jämka ihop oss på den linjen redan nu.

Slutligen, herr talman, skulle jag vilja säga till min ärade vän Adolv Olsson, att det är alldeles riktigt att vi från högerhåll redan 1948 begärde en utredning om nya skatteskalor. Detta var ett uttryck för vår känsla av otillfredsställelse med det beslut som fattats året innan. Det är väl inte alldeles förmänt att säga att den omständigheten, att det så kort tid efter tillsattes en ny skatteutredning, var ett tecken på att även majoriteten erkände att det låg något i våra invändningar. Att det lyckades att i 1949 års skatteutredning komma fram till enighet, berodde väl på att man genom en gemensam ansträngning så att säga pressade sig förbi det stridsbetonade stadium man hade hamnat i 1947. När vi har så goda erfarenheter av arbetet i 1949 års skatteutredning liksom i en rad tidigare skatteutredningar, förstår jag inte varför vi inte skulle kunna fortsätta på samma linje med det utredningsarbete, som nu är planlagt.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Finansministern har alldeles rätt i att det har kommit till stånd enighet om en viktig sak, att det inte räcker med en allmän proportionell skattesänkning, utan att man dessutom måste vidtaga särskilda åtgärder

för att sänka skatterna för en del mindre inkomsttagare, såsom vi på vårt håll har hävdad i flera motioner. Men låt oss, herr finansminister, inte glömma att det finns två andra problem, i fråga om vilka det återstår att se om enighet skall kunna vinnas.

Det första gäller *vilka skatteskalor* vi skall ha. Vi är visserligen överens om att sänkningen skall vara större i botten, men däri ligger ju inte att vi har ställt ut någon inblankoväxel åt finansministern när det gäller skalornas utseende.

Sedan har vi det andra problemet. Ingalunda har vi hos finansministern, inte ens när han är på sitt vänligaste humör, kunnat finna något som skulle kunna antyda början av en period av enighet när det gäller skattetryckets höjd, *uttagningsprocenten* och vad därmed sammanhänger. Det fordras många, många sådana här »vänliga» sammanträden för att vi skall få finansministern med oss på den punkten.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Herr Ohlin fick ju till sist göra några reservationer i fråga om enigheten, och det var ju att vänta.

Jag ville säga till herr Hjalmarson, att det nu får vara tillräckligt. Jag har gjort ett medgivande till herr Hjalmarson och ett till herr Ohlin. Inte kan vi väl fortsätta på det sättet.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. ökning av byggnadskvoten för skollokaler

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **STRÄNG**, som yttrade:

Herr talman! I en med andra kammarrens tillstånd framställd interpellation

Svar på interpellation ang. ökning av byggnadskvoten för skollokaler

tion har herr Nilsson i Göingegården till mig riktat följande frågor:

1. Kommer byggnadskvoten för skollokaler att under sista halvåret 1955 ökas, så att den täcker vad i budgetförslaget upptagits?

2. Är statsrådet villig att redovisa någon plan för lösande av hela frågan om skollokalbehovet?

Kungl. Maj:t har den 10 december 1954 beslutat att tillståndsbudgeten för byggnads- och anläggningsarbete under år 1955 skall vara oförändrad jämfört med 1954. Med hänsyn till omfattningen av den nu pågående byggnadsverksamheten och angelägenheten av att motverka en överansträngning av arbetsmarknaden under våren och sommaren föreskrevs emellertid, att de olika byggnadskvoterna under första halvåret 1955 endast finge utnyttjas till 25 procent. Vad utnyttjandet av återstående delar av respektive kvoter beträffar, så kommer regeringen att ta ställning härtill i god tid före den 1 juli 1955. Avgörande för regeringens ställningstagande blir det då rådande läget på arbetsmarknaden och den förhandsbedömning av situationen på byggnadsmarknaden under andra halvåret som då kan göras.

Jag vill emellertid i anslutning härtill tillägga att skolorna redan fått byggnadstillstånd för betydligt mer än 25 procent av skolbyggnadskvoten för år 1955. Av tekniska skäl har man nämligen funnit det lämpligt att för skolorna ge vissa byggnadstillstånd i förskott på årets kvot. Motivet härför är att förberedelse tiden innan ett skolbygge kan komma i gång är ganska lång. Innan beslutet om 25 %-regeln fattades, hade sålunda byggnadstillstånd för cirka 50 procent av skolbyggnadskvoten för innevarande år redan givits. Någon indragning av givna tillstånd sker icke. Man kan sålunda säga att skolorna i förhållande till andra kvotområden fått en privilegierad ställning vad gäller utnyttjandet av kvoterna första halvåret 1955. Detta gör emellertid att under de

närmaste månaderna stor försiktighet får iakttagas vid beviljandet av ytterligare tillstånd för skolor. Det är dock icke fråga om totalstopp för flera skolbyggnader första halvåret 1955. En del ytterligare tillstånd har beviljats utöver de 50 procent av kvoten, som redan tagits i förskott.

Vad gäller frågan om en plan för tillgodoseendet av hela skollokalbehovet vill jag först erinra om att vi befinner oss i ett läge där våra resurser är helt ianspråkta. Vi har, med undantag för en viss ofrånkomlig säsongmässig nedgång under vinterhalvåret, full samsättning. I den tillståndsbudget, som är uppgjord, har regeringen tagit ställning till olika investeringsönskemål, alla av angelägen art. En reducering av önskemålen på alla områden har måst vidtagas, enär dessa vida översteg det reella utrymme som finnes. Då regeringen ständigt måste ha i sikte nödvändigheten av att investeringarna hållas inom ramen för våra resurser och därför vid sin bedömning tvingas taga hänsyn till att dessa för närvarande är helt ianspråkta, kan en ökning av byggnadskvoten på ett område följaktligen endast ske genom att man vidtar en motsvarande minskning på ett annat område. Då de olika kvotområdenas investeringsönskemål nyligen varit föremål för regeringens prövning, nämligen i samband med uppgörandet av årets tillståndsbudget, är jag icke beredd att till förmån för skolhusbyggandet föreslå någon minskning av något annat kvotområde eller att för närvarande göra någon annan avvägning än den som gjorts i tillståndsbudgeten. Jag är inte heller beredd att binda mig för ett framtida skolhusbyggande av viss på förhand fixerad omfattning. Skolhusbyggandet torde därför även i framtiden få avvägas med hänsyn till de reala resurserna och övriga behov av investeringar.

Härpå anförde:

Svar på interpellation ang. ökning av byggnadskvoten för skollokaler

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det mycket snabba svaret på min interpellation. Jag vill också försäkra herr statsrådet att åtskilliga skolmän och kommunalmän är mycket intresserade av detta svar, även om, som det nu synes, kammarens ledamöter inte är det. Detta intresse är rätt naturligt. Vi har här ett problem som blivit allt besvärligare och besvärligare. Frågan är inte ny, den brukar anmäla sig i kammaren med jämna mellanrum, men jag skulle vilja säga att den växer i kvadrat undan för undan. Jag behöver inte här upprepa orsakerna härtill; de är kända av oss alla. Det är de stora barnkullarna och vidare ett kontinuerligt krav på förnyelse av befintliga skollokaler.

En detalj i förslaget, som man kanske i allmänhet ägnar för liten uppmärksamhet, är det obligatoriska sjunde skolåret, som beslutades i slutet på 1940-talet och som kräver sitt lokalt utrymme. Ser vi tillbaka på utvecklingen på området, finner vi att nybyggnaderna knappast har följt kravet på en kontinuerlig nybyggnadsverksamhet med hänsyn till det antal barn som föddes på 1930-talet, eller med andra ord ett mera normalt födelsetal. Vi vet alla att antalet ökade från 85 000 barn per år under femårsperioden 1935—1940 till 135 000 under nästa femårsperiod, 1940—1945. Det är dessa siffror som nu anmäler sig och som ger kommunalmän och skolmän så stora bekymmer. När vi ser att det för närvarande finns ett behov av 4 000 klassrum på folkskolestadiet och 1 000 klassrum på högstadiet, förstår vi att detta är en allvarlig och besvärlig sak. Om vi slår ut behovet på antalet kommuner, inklusive stadskommuner, blir det 4 eller 5 klassrum i varje kommun landet över, och det måste ju betecknas som ett allvarligt läge. Enligt uppgift från kungl. skolöverstyrelsen ligger där för närvarande 200 aktuella ansökning-

ar beträffande skolor i allmänhet och 600 à 700 ansökningar för s. k. etappbyggen.

Att jag nu ställde denna fråga berodde i första hand på att det redovisas ett totalstopp för skolbyggen under sex månader framåt. För de kommunalmän, som har att ta ställning till detta bekymmer, kom detta överraskande och som en liten kалldusch. I den mån man sedan flera år tillbaka arbetat med att lösa skolproblemet i sin hemkommun och kommit fram till ett resultat som godkänts av myndigheterna, hade man haft vissa förhoppningar. När frågan slutligen hamnade hos Kungl. Maj:t, var det emellertid stopp, och inte bara för en kort tid utan för ett halvår framåt.

I statsverkspropositionen redovisades också att 25 procent av kvoten för första halvåret uttagits i förskott. Av statsrådets svar visar det sig nu att i fråga om skolbyggnadskvoten 50 procent hade tagits ut i förskott, och det förklarar ju i någon mån det definitiva stopp på sex månader som officiellt har meddelats.

Då herr statsrådet sedan säger att det inte är något totalstopp, utan att det även på de ungefär tre månader som har gått efter den 10 december har meddelats tillstånd för några byggen, vill jag påpeka att dessa tillstånd, enligt uppgift från skolöverstyrelsen, inskränker sig till två, nämligen ett i Nederkalix kommun, där det gäller sammanbyggd folkskola och statligt gymnasium, och så den s. k. Skönstaholmsskolan i Hökarängen i Stockholm. Det är sannerligen inte mycket.

Det vore givetvis åtskilligt att säga i sammanhanget, men jag skall, herr talman, inte nu ta upp tiden med detta.

Beträffande den sist av mig ställda frågan säger herr statsrådet, att den utveckling på byggnadsområdet, som har begränsat våra resurser och som även måste bedömas med hänsyn till investeringsförhållandena, inte ger oss möj-

Svar på interpellation ang. ökning av byggnadskvoten för skollokaler

lighet till mera byggande än som nu sker. Jag tycker att det är en synnerligen allvarlig utveckling. Jag medger gärna att byggandet av bostäder, sjukhus och ålderdomshem bör vägas mot byggandet av skollokaler. Det är ingen tvekan om det. En annan sak är det beträffande samlingslokaler. Jag tänker på vårt lilla län, där under det senaste året inte mindre än två, om inte palatsliknande så dock ytterligt stora och dyrbara folkethuslokaler har byggts. Det är samlingslokaler. Jag medger gärna att de har samband med andra lokaliteter, men kommunalmännen i länet, som ser vad som där har åstadkommit och vad det finns möjligheter till och som sedan tänker på det stora behovet av byggande av annat slag i hemkommunen, blir ju litet funder samma.

Jag kan inte underlåta att i det sammanhanget ge ett litet exempel på hur det ligger till med skollokaler ute i kommunerna. Jag tar min egen kommun, skoldistriktet där hemma, där jag sedan någon tid håller i klubban och även svarar för byggnadskommittén.

Där finns det ett par delkommuner ute i periferien, där födelsetalet nu är så lågt, att det inte ger underlag för en skolklassavdelning. Vi tvingas att centralisera, att koncentrera undervisningen till en mera välbelägen plats inom storkommunen. Det har medfört att vi i brist på nya lokaler har tvingats riva ner väggarna i gamla lärarbostäder. Det har faktiskt gått lättare och snabbare att få nya bostäder, ty vid ett sådant bygge har kommunen huvudansvaret och huvuddelen av uppgifterna när det gäller ekonomin. Dessa gamla bostäder med deras dåliga uppvärmningsanordningar har vi provisoriskt fått inreda till inte mindre än tre lokaler. Dessutom har vi fått hyra en bygdegård o. s. v. Man kan naturligtvis säga, att sådant får man finna sig i, men jag tycker att detta verkar litet för mycket kristidsbetonat, att vi under en, som

man tycker, normal utveckling i landet skall behöva tillgripa sådana extraordinära åtgärder.

Om vi skall se fram emot en framtid med denna utveckling, då är det sannerligen inte lustigt att svara för skolväsendet i kommunerna, och det kan absolut inte bli någon förbättring i undervisningshänseende med sådana dåliga lokaler. Det är ju vidare så ute på landet, att vi ändå har besvär med att få duktiga lärarkrafter. Skall vi nu också behöva hänvisa dem till små och dåliga arbetslokaler, blir det så mycket värre att få de krafter som vi strävar efter att få för att undervisningen skall bli så bra som möjligt.

Varje gång denna fråga har varit uppe till debatt här i kammaren har det sagts, att vi får se fram emot en framtid som skall ge oss bättre möjligheter. Men med hänsyn till vad som har redovisats i årets statsverksproposition liksom föregående års, tycks det tyvärr inte ges något utrymme för ökad byggnadsverksamhet på det här området.

I den mån man här redovisar, att dessa förhållanden liksom så många andra detaljer i vårt samhälle är en följd av den reglering och den planhushållning som nu är en verklighet här i landet, så vill jag verkligen säga som min mening, herr statsrådet, att framtidsperspektivet med den utvecklingen är avskräckande.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **STRÅNG**:

Herr talman! Jag vill bara göra en enda kommentar. När herr Nilsson i Göingegården gör jämförelser mellan skolbyggnationen och samlingslokaler, gav det kanske kammaren ett intryck av att man är mycket generös på den ena kanten och mycket restriktiv på den andra. Det är faktiskt inte på det sättet. Inom vår byggnation representerar hela skolväsendet 200 mil-

Interpellation ang. tidpunkten för vissa studenters värnpliktstjänstgöring

joner kronor, men om vi talar om det mera folkskolebetonade området kan man stanna vid 140 å 150 miljoner kronor. För samlingslokalerna begränsar sig kvoten till 15 miljoner. Nu har det faktiskt slumpat sig så, att just i det län, som har äran att räkna in herr Nilsson bland sina invånare, har det under de allra senaste åren byggts två stora folketshus, ett i Halmstad och ett i Falkenberg. Det är väl nästan en årskvot som här spenderats i Halland, men det är inte uttryck för ett allmänt byggande av folketshus eller samlingslokaler i landet i den takten.

Sedan skulle jag för att ge herr Nilsson någon tröst vilja säga, att när vi har försökt bedöma detta framtidsmässigt, har jag inte räknat skolbyggnadsområdet som det mest besvärande området. Jag tror att vi får dras med besvärligheter just på de andra områden som herr Nilsson erinrade om, bostäder, sjukhus o. d., i vidare utsträckning än på skolområdet. Prognoserna visar ju faktiskt, att vi om några år har sjunkande barnkullar, och där har vi en faktor som också arbetar med i vår strävan att komma ifatt detta problem.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Föredrogs och remitterades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 83, angående anslag för budgetåret 1955/56 till bidrag till vissa privatläroverk.

§ 12

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den på bordet liggande motionen nr 498, av herrar *von Seth* och *Östlund*.

§ 13

Föredrogs den av fröken *Karlsson* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda an-

hållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående vissa olägenheter av 1950 års fiskelag för delägarna i lagfarna ålfisket Ålabodarna nr 1 i Glumslövs socken, Malmöhus län.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 14

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Jag ber att få meddela att kammarens arbetsplenium nästkommande onsdag den 2 mars kommer att börja kl. 14.00.

§ 15

Interpellation ang. tidpunkten för vissa studenters värnpliktstjänstgöring

Herr **NESTRUP** (fp) erhöll på begäran ordet och anförde:

Herr talman! Under det sista världskriget infördes under några år efter påtryckning från de militära myndigheterna s. k. delad studentexamen vid de svenska läroverken. Första delen av denna examen avslutades i början av maj och omfattade i regel större delen av de manliga abiturienterna. Bland målsmän, skolmyndigheter och abiturienter uppstod stort missnöje med denna anordning. Men man fann sig i de extra kostnader och allt det extra krångel, som den medförde, då myndigheterna påpekade att den delade studentexamen var en krigsföreteelse och skulle försvinna när kriget var över. Så skedde också.

Nu år 1955 skall denna delade examen för en ringa del av studentabiturenterna åter införas, därför att de militära myndigheterna tycks anse detta nödvändigt. Huvudparten av abiturienterna eller cirka 2 500 uttages till värnpliktstjänstgöring den 17 maj eller senare. För dessa kan man klara studentexamen i normal tid utan större ingripanden.

Men för drygt 200 eller icke 8 pro-

Interpellation ang. tidpunkten för vissa studenters värnpliktstjänstgöring

cent, som uttagits till underbefälsutbildning, skall det införas delad studentexamen. Dessa skulle egentligen rycka in den 27 april men skall i undantagsfall få rycka in den 4 maj, vilket medför att studentexamen för dem måste ha avslutats den 2 maj. Man kanske kan tycka, att det inte spelar någon större roll om examinationerna sker en vecka eller 14 dagar tidigare eller senare. Men i praktiken blir det stora besvärligheter, fränsett avkortningen av läsåret, och det torde bli så, att ett mångdubbelt större antal abiturienter nu måste examineras tillsammans med de underbefälsuttagna 230. Vid Halmstads läroverk har tre av cirka 100 och vid Norra Latin i Stockholm tre av cirka 60 abiturienter uttagits till underbefälsutbildning. Om dessa elever har olika ämnesgrupper, måste minst nio av deras kamrater tagas ut till den tidigare examen, och dessa kan inte gärna få reda på att de blivit uttagna förrän resultatet av de skriftliga proven föreligger i mitten av april. Var och en torde förstå att detta medför oro bland abiturienter och målsmän och måste framkalla icke önskvärda reaktioner gentemot den militära utbildningen. Än svårare torde det bli för elever i avgångsklasserna vid våra handels- och tekniska gymnasier, folkskoleseminarier m. fl. att ställa om sig för de militära kraven, då dessa har vissa skriftliga avgångsprov slutförda först omkring den 15 maj. Dessa abiturienter tycks komma att tvingas att begära uppskov ett år om de råkat bli uttagna till underbefälsutbildning, och det gäller i år för cirka 350 stycken. I allt har i år uttagits cirka 6 500 värnpliktiga till underbefälsutbildning, och av dessa kommer inte fullt 600 på de ovan berörda kategorierna, d. v. s. ett procentuellt ganska ringa antal. Dessa torde för övrigt ha alla förutsättningar att med inryckning i huvudsak den 17 maj rätt snart hinna fatt sina tidigare in-

ryckta kamrater och bli lika bra underbefäl som dessa.

Med stöd av vad ovan anförts får jag hemställa om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställa följande frågor:

1) Vill herr statsrådet medverka till att inryckning i år för de ovan nämnda kategorierna ordnas som i fjol?

2) Vad anser herr statsrådet om rimligheten i att stora extra kostnader skall göras och undervisningen och examinationen vid det stora flertalet av våra läroverk, tekniska gymnasier, handelsgymnasier, folkskoleseminarier etc. skall störas till förfång för abiturienter endast för att en ringa procent av dem skall rycka in till militärtjänstgöring 14 dagar tidigare?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner om utarbetande genom 1954 års författningsutredning av förslag till en tidsenlig och demokratisk författning m. m.,

nr 4, i anledning av väckta motioner om överflyttning till den borgerliga kommunen av handläggningen av ekonomiska angelägenheter, som avse kyrkliga ändamål, m. m., och

nr 5, i anledning av väckta motioner om upphävande av bestämmelsen om kyrkoherdes självskrivighet som ordförande i kyrkrådet;

statsutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde, och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda fram-

ställning angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1955/56, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde;

första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340), m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av väckta motioner angående upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol,

nr 8, i anledning av väckta motioner om genomförande av en allmän arbetar-pensionering, och

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av två provisoriska europeiska överenskommelser om social trygghet och en europeisk konvention om social och medicinsk hjälp samt tilläggsprotokoll till dessa avtal; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 5, med anledning av väckta motioner om ökad medelsanvisning för budgetåret 1954/55 till fiskerilånefonden, och

nr 6, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stödlån till jordbrukare, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

§ 17

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under andra huvudtiteln, avseende anslagen inom justitiedepartementets verksamhetsområde, m. m.;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser fi-

nansdepartementets verksamhetsområde;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55, i vad propositionen avser civildepartementets verksamhetsområde;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för tjänstgöring på obekvämt arbetstid m. m.;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för att främja ett alkoholfritt umgängesliv; och

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönegradsplacementen för vissa tjänster m. m.; samt

från första lagutskottet:

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus; och

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 116 § lagen den 8 april 1927 (nr 77) om försäkringsavtal och till förordning angående ändrad lydelse av 12 § förordningen den 6 juni 1941 (nr 416) om arvsskatt och gåvoskatt.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 109, till Konungen i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition (nr 4) med förslag till förordning om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar m. m., dels ock i ämnet väckt motion.

§ 18

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 82, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1955/56;

nr 84, angående anslag för budget-

året 1955/56 till poliskåren i Boden m. m.; och

nr 85, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 8 juni 1951 (nr 457) om särskilt bidrag till producent av svensk film, så ock om fortsatt giltighet av samma förordning, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 19

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en mo-

tion, nr 499, av herr *Cassel m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 71, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Denna motion bordlades.

§ 20

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.51.

In fidem
Gunnar Britth

Tisdagen den 1 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollen för den 22 och den 23 nästlidna februari.

§ 2

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Härmed intygas, att ledamoten av riksdagens andra kammare dir. Erik Nygren under tiden 16/2 t. o. m. den 12/3 1955 varit och är oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet på grund av cystopyelitis acuta.

Stockholm den 28/2 1955

Bertil Lindborg

leg. läk.

Kammaren, som den 18 februari beviljat herr Nygren ledighet från riksdagsgöromålen tills vidare, beviljade honom nu ledighet från och med den 16 februari till och med den 12 mars.

§ 3

Föredrogs var för sig och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts på bordet liggande propositioner:

nr 82, med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1955/56,

nr 84, angående anslag för budgetåret 1955/56 till poliskåren i Boden m. m., och

nr 85, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 5 § förordningen den 8 juni 1951 (nr 457) om särskilt bidrag till producent av svensk film, så ock om fortsatt giltighet av samma förordning, m. m.

§ 4

Föredrogs och remitterades till behandling av lagutskottet den å kammarens bord vilande motionen nr 499, av herr *Cassel m. fl.*

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 3—5, statsutskottets utlåtanden nr 12 och 35, första lagutskottets utlåtande nr 14, andra lagutskottets utlåtanden nr 7—9 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 5 och 6.

§ 6

Föredrogs den av herr *Nestrup* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående tidpunkten för vissa studenters värnplikstjänstgöring.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Till bordläggning anmälde

statsutskottets memorial och utlåtanden:

nr 36, angående överlämnande till lagutskott av två till statsutskottet hänvisade motioner, som äga samband med frågan om fortsatt giltighet av lagen om tillståndstvång för byggnadsarbete,

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av koleclearingkassans överskottsmedel,

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till H. K. Almkvist m. fl.,

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till A. Magnusson,

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från ersättningsskyldighet till kronan m. m.,

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom, och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag inom finansdepartementets verksamhetsområde;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 16 och 18 §§ förordningen den 26 februari 1954 (nr 73) angående tillverkning av brännvin, m. m., jämte en i ämnet väckt motion, och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen den 26 februari 1954 (nr 72) angående omsättnings- och utskänkningskatt å rusdrycker, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om viss ändring i bestämmelserna rörande kostnadsfria läkemedel,

nr 11, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen om kostnadsfria eller prisnedsatta läkemedel, och

nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 25 § arbetarskyddslagen den 3 januari 1949 (nr 1), dels ock i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m.,

nr 6, i anledning av väckta motioner om vidgad rätt för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område, och

nr 7, i anledning av väckt motion om viss ändring i 18 § lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av väckta motioner om åtgärder i syfte att bringa upplysning angående äktenskapets juridik och ekonomi m. m.

§ 8

Anmälde, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 86, angående befrielse från nöjeskatt i vissa fall,

nr 87, med förslag till lag om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket, m. m.,

nr 88, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 april 1952 (nr 167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna,

nr 90, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, m. m., och

nr 93, angående fortsatt anstånd för Stockholms stadsmiession med skyldigheten att inlösa vissa lån.

Dessa propositioner bordlades.

§ 9

Anmäldes följande till herr talman-
nen under sammanträdet avlämnade
motioner:

nr 500, av herr *Ståhl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 73, angående anslag till tillfällig korttidsutbildning av präster,

nr 501, av herr *Gustafsson* i Bogla m. fl., likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 73,

nr 502, av fru *Sandström m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 72, angående prisutjämningsavgift m. m.,

nr 503, av herr *Ericsson* i Näs m. fl., likaledes i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 72, samt

nr 504, av herr *Ohlin m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 71, med förslag till lag om fortsatt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303).

Vidare anmäldes följande motioner i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete:

nr 505, av herr *Gustafsson* i Borås m. fl.,

nr 506, av fru *Andrén*,
nr 507, av herr *Birke m. fl.*, och
nr 508, av herr *Ohlin m. fl.*

Slutligen anmäldes motionen nr 509, av herrar *Schmidt* och *Gustafson* i Göteborg, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 64, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kas-sareserv, m. m.

Dessa motioner bordlades.

§ 10

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens andra kammare.

Då jag mottagit inbjudan av Förenta staternas utrikesdepartement att under 90 dagar studera företrädesvis amerikanskt skolväsen, vilket är av betydelse för mitt arbete i realskoleutredningen, anhåller jag härmed om ledighet från kammarens arbete från och med den 8 mars till och med den 31 maj 1955.

Stockholm den 1 mars 1955

Gunnar Helén

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.04.

In fidem
Gunnar Britth

Onsdagen den 2 mars

Kl. 14.00

§ 1

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Ledamoten av riksdagens andra kammare riksdagsmannen Oskar Malmberg är på grund av hjärtsjukdom oförmögen att delta i riksdagsarbetet från och med den 28 februari och tills vidare.

Intygas Falköping den 28 februari 1955

Ragnar Berlin
med. dr
lasarettsläkare

Till riksdagens andra kammare.

Härmed intygas att riksdagsmannen kyrkoherde Samuel Norrby intagits på Ersta sjukhus den 1/3 för undersökning och behandling. Han är arbetsoförmögen till den 15/3 och kan icke tjänstgöra i kammaren.

Stockholm den 1 mars 1955

Lars Rudbäck
leg. läkare

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr Malmberg i Skövde från och med den 28 nästlidna februari tills vidare och herr Norrby från och med den 1 till och med den 15 innevarande mars.

§ 2

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och remitterades därvid

till bevillningsutskottet propositionen nr 86, angående befrielse från nöjeskatt i vissa fall;

till behandling av lagutskott propositionerna:

nr 87, med förslag till lag om rätt för utländska bolag och föreningar att idka näring här i riket, m. m., och

nr 88, med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 april 1952 (nr 167) om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna; samt

till statsutskottet propositionerna:

nr 90, angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, m. m., och

nr 93, angående fortsatt anstånd för Stockholms stadsmission med skyldigheten att inlösa vissa lån.

§ 3

Föredrogs för remiss till utskott den på bordet liggande motionen nr 500, av herr *Ståhl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 73, angående anslag till tillfällig korttidsutbildning av präster; och yttrade därvid

Herr **STÅHL** (fp):

Herr talman! Av formella skäl får jag hemställa, att första att-satsen i den av mig väckta motionen II: 500 måtte utgå.

Motionen hänvisades till statsutskottet med den av herr *Ståhl* begärda jämkningen.

Vidare föredrogs var för sig följande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionen nr 501 av herr *Gustafsson* i *Bogla m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna: nr 502 av fru *Sandström m. fl.*, och nr 503 av herr *Ericsson* i *Näs m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 504 av herr *Ohlin m. fl.*, och
nr 505 av herr *Gustafsson* i Borås
m. fl.

Vid härefter skedd föredragning av motionen nr 506 av fru *Andrén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 75, med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 30 juni 1943 (nr 444) om tillståndstvång för byggnadsarbete anförde

Fru ANDRÉN (fp):

Herr talman! På förekommen anledning skall jag be att få återkalla min motion II: 506.

Kammaren biföll denna anhållan.

Slutligen föredrogs var för sig följande på bordet liggande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 507 av herr *Birke m. fl.*, och
nr 508 av herr *Ohlin m. fl.*; samt

till bankoutskottet motionen nr 509 av herrar *Schmidt* och *Gustafson* i Göteborg.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets memorial och utlåtanden nr 36—42, bevillningsutskottets betänkan- den nr 9 och 10, andra lagutskottets utlåtanden nr 10—12, tredje lagutskottets utlåtanden nr 5—7 samt allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 2.

§ 5

Ändring i lotteriförordningen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 6, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207) dels och i ämnet väckt motion.

Genom en den 7 januari 1955 dagtecknad proposition, nr 27, vilken hänvisats

Ändring i lotteriförordningen

till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden, föreslagit riksdagen att antaga ett i propositionen framlagt förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 5 §§ lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207).

Kungl. Maj:ts förslag innebar höjning av värdegränserna i basar- och tivoli- lotteri samt tidningslotteri.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat en i anledning av densamma väckt motion, nämligen nr 198 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Göteborg.

I motionen hade yrkats, »att riksdagen måtte besluta sådan ändring i de nuvarande bestämmelserna, att lotterier av i § 3 i lotteriförordningen angiven karaktär får anordnas efter anmälan till polismyndighet, om sammanlagda lottvärdet uppgår till högst 5 000 kronor, och efter tillstånd av polismyndighet om sammanlagda lottvärdet uppgår till högst 10 000 kronor samt att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderlig författningstext».

Utskottet hemställde, att riksdagen med avslag å motionen II: 198 måtte bifalla propositionen nr 27.

Reservation hade avgivits av herrar *Sunne* och *Lundberg*, fröken *Höjer* och herr *Rimmerfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till propositionen nr 27 och motionen II: 198 måtte för sin del antaga ett i reservationen intaget förslag till förordning om ändrad lydelse av 2, 3 och 5 §§ lotteriförordningen den 19 maj 1939 (nr 207).

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Fröken HÖJER (fp):

Herr talman! Nu har ju första kammaren redan avslagit reservationen, varmed frågan redan blivit avgjord vid

Ändring i lotteriförordningen

årets riksdag. Jag tycker dock att starka skäl talar för att andra kammaren tittar litet på andra lagutskottets utlåtande nr 6 och den reservation, som är fogad vid detta utlåtande. Man kan tycka att det hela är en liten sak, men det är dock inte alls en betydelselös fråga.

I propositionen nr 27 framlägges förslag om höjning av insatsbeloppet vid basar, tivoli och tidningslotterier. Utskottet har enhälligt tillstyrkt detta förslag, som betyder en höjning av värdegränserna med 100 procent. Reservanterna har därutöver yrkat höjning av maximibeloppet för s. k. anmälningsslotteri från 3 000 till 5 000 kronor och för tillståndsslotteri från 5 000 till 10 000 kronor.

Herr talman! Vi reservanter anser att önskvärd samhällelig verksamhet inte skall göras alltför tillkrånglad, i vart fall inte mer än vederbörlig kontroll kräver. Folkrorelserna använder sig i stor utsträckning av lotterier för att samla in medel för sin verksamhet. Detta bör då kunna få ske utan alltför mycken byråkrati. Det är därför vi reservanter anser att lotteriförordningen med åren blivit onödigt snäv och restriktiv i fråga om maximibeloppet, och det är därför vi inte till alla delar kan gilla andra lagutskottets utlåtande nr 6. I motionen II: 198 har yrkats, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i nuvarande bestämmelser, att lotteri av i 3 § lotteriförordningen angiven karaktär må få anordnas efter anmälan till polismyndigheten, om sammanlagda maximibeloppet för insatserna uppgår till högst 5 000 kronor, och efter tillstånd av polismyndigheten, om maximibeloppet uppgår till högst 10 000 kronor. Enligt lotteriförordningens 3 § — förlåt att jag nämner detta, men jag är inte säker på att andra kammarens alla ledamöter har så väl reda på denna fråga — får s. k. egentligt lotteri anordnas i samband med tillställning till förmån för välgörande, kulturellt

eller allmännyttigt ändamål efter anmälan till polismyndigheten minst sju dagar innan tillställningen skall äga rum. Det får bedrivas allenast inom för tillställningen avsett område, och behållningen av lotteriet skall uteslutande användas för det ändamål till vars förmån tillställningen äger rum. Vinsterna får icke till större del än som motsvarar därå belöpande skatt utgöras av penningar eller värdepapper. Vidare sägs det: »Anmälan må icke avse anordnande vid samma tillställning av lotterier med insatser till högre sammanlagt belopp än 3 000 kronor.»

De lotterier, som anordnas efter tillstånd av polismyndighet eller länsstyrelse, skall anordnas till förmån för välgörande, kulturellt eller allmännyttigt ändamål eller till svenska konstidkares understöd och uppmuntran. Vinsterna får icke utgöras av penningar eller värdepapper till större del än som motsvarar den å vinsterna belöpande skatten. Ett annat villkor för att dylikt lotteri skall få anordnas är, att det bedrivs inom polismyndighetens förvaltningsområde och att insatserna icke uppgår till högre sammanlagt belopp än 5 000 kronor.

I en inom handelsdepartementet uppgjord promemoria framhålles bl. a., att penningvärdesändringen skulle kunna tagas till intäkt för att höja värdegränserna även för egentligt lotteri, som får anordnas efter anmälan hos polismyndighet, eftersom dessa gränser ej ändrats sedan år 1949. Man föreslår därför i nämnda promemoria, att värdegränsen för sådana lotterier, som anordnas efter tillstånd av polismyndighet, höjes från 5 000 till 8 000 kronor. Det är att märka att flertalet remissinstanser har tillstyrkt promemorians förslag på denna punkt. Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har emellertid föreslagit, att värdegränsen för sådant lotteri, som anordnas efter anmälan hos polismyndighet, skall höjas till 5 000 kronor, och att gränsen för lot-

Ändring i lotteriförordningen

teri, för vilket det kräves polismyndighets tillstånd, skall höjas till 10 000 kronor.

Vi reservanter anser att så bör ske, varigenom man samtidigt också skulle minska besväret för lotterianordnarna. För polismyndighet eller länsstyrelse måste det även betyda ett avsevärt merarbete, om det skall behövas tillstånd för ett lotteri, så fort värdegränsen överstiger minimisumman 5 000 kronor. Man har på denna punkt invänt, att det förekommer i så få fall att tillstånd för sådana lotterier begäres, och detta är riktigt, men det beror helt enkelt på att arrangörerna har ansett det vara behändigare att begränsa sig till det enklare lotteriets maximisumma för att slippa att begära tillstånd. Hur högt man skulle vilja gå om maximigränsen höjdes vet man inte.

Om nu svenska folket tycker om att skänka en liten penningsumma, samtidigt som den givande får en möjlighet att vinna en sak, som han eller hon kanske förut inte ansett sig ha råd att köpa, så tycker jag inte att det ligger något ont i att så får ske. Det ligger en tjusning i utsikten att plötsligt kunna vinna någonting, och får man denna lilla stimulans samtidigt som man ger en slant till ett gott ändamål, tycker jag detta är värt att ta vara på.

Dessutom blir det billigare att anordna lotterierna, om han får maximigränsen höjd. Det är nämligen så, som vi också har framhållit i vår reservation, att om värdegränsen höjes till 10 000 kronor för sådana lotterier, som anordnas efter tillstånd av polismyndighet, så blir lotteriet befriat från stämpelavgift, och det skulle vara av stort värde för folkrörelserna att slippa den utgiften. Den lilla formella ändring i stämpelförordningen, som behöver göras därvidlag, anser vi att Kungl. Maj:t kan företa.

Herr talman! Med stöd av det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr ODHE (s):

Herr talman! Det finns väl inte någon större anledning att betrakta detta såsom någon stor fråga, lika litet som det finns anledning att överdriva betydelsen för organisationerna av att kunna finansiera sin verksamhet genom den av reservanterna föreslagna möjligheten att höja beloppen.

Utskottsmajoriteten har följt propositionen och yrkar bifall till vad departementschefen där har föreslagit. Vi gör det i den bestämda uppfattningen, att de nu föreslagna värdegränserna för lotterier är tillräckliga. Vi styrks i den uppfattningen av de erfarenheter som gjorts och också därav, att de flesta remissinstanserna har godkänt vad som föreslagits. Det är endast en remissinstans som har yrkat på höjda värden när det gäller anmälnings- och tillståndslotterierna — jag vet inte om det är detta som reservanterna har byggt sin uppfattning på. Men inte ens organisationerna — och det är väl ändå de som främst är berörda av denna förordning — har begärt någon höjning på denna punkt. De tycks således vara nöjda med vad som föreslagits, och under sådana omständigheter har utskottsmajoriteten inte funnit någon anledning att frånga vad departementschefen har förordat.

Nu beslutade ju första kammaren i denna fråga redan i förra veckan, och man gjorde det till och med utan att begära votering. Jag tror därför inte det finns någon anledning att gå närmare in på frågan, utan jag ber med detta, herr talman, och med hänvisning till vad utskottet anförat att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Utskottets talesman sade att de flesta remissinstanserna har godkänt propositionens förslag på denna punkt. Det är nu inte ett riktigt påstående, herr Odhe, ty det som remissinstanserna fick yttra sig om var ett

Ändring i lotteriförordningen

förslag om höjning av gränsen 5 000 kronor till 8 000 kronor, och de flesta instanserna var överens om att en sådan höjning var försvarbar. Det var endast överståthållarämbetet och ytterligare någon instans som opponerade sig.

Länsstyrelsen i Kronobergs län sade däremot, att skulle det bli någon verklig arbetsbesparing för länsstyrelserna borde gränsen höjas till 10 000 kronor. Och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län föreslog direkt för sin del när det gäller de s. k. tillståndslotterierna, att gränsen skulle höjas till 10 000 kronor. Det var detta som jag tog upp i min motion och därvidlag gick något längre än vad departementspromemorian gjort. Klart är i varje fall, att de allra flesta remissinstanserna anser att det bör ske en höjning av maximitoppen när det gäller s. k. tillståndslotterier.

Utskottets talesman säger vidare, att organisationerna inte har påyrkat någon sådan höjning. Jag vill då framhålla, att promemorian i fråga inte gick ut på remiss till någon av organisationerna.

Vad skulle kunna hända om riksdagen bifallit reservationen, som i sin tur stöder den motion jag har avgivit? Jo, att vissa organisationer skulle ha fått mindre krångel när det gäller att anordna lotterier och dessutom kunnat göra en utgiftsbesparing genom att de sluppit betala stämpelavgifterna. För övrigt skulle ingenting ha hänt. Man kan inte på något sätt påvisa, att kontrollen eller säkerheten härigenom skulle ha eftersatts. Det är alltså fråga om en åtgärd, som direkt syftar till att få bort, som fröken Höjer tidigare sagt, en onödig byråkratisering av dessa ärenden. Därför, herr talman, vill jag yrka bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Stenberg* (fp).

Herr **LUNDBERG** (s):

Herr talman! När utskottets talesman

säger att folkrörelserna inte har något större intresse av denna fråga tror jag detta är ett felaktigt påstående, ty för folkrörelserna och deras verksamhet spelar dessa lotterier en betydande roll.

Jag vill erinra om att när utskottet diskuterade denna fråga var det speciellt billetterna som hade irriterat utskottsledamöterna. Jag tror att om folkrörelserna icke har möjligheter att anordna dessa bil- eller andra lotterier eller att slippa ifrån all byråkrati, så kommer folkrörelsernas verksamhet att lida skada. När man påstår att organisationerna är nöjda, så förhåller det sig i stället på det sättet, att organisationerna över huvud taget aldrig har tillfrågats om detta. Endast länsstyrelserna har fått yttra sig. Och det är ju omgången över länsstyrelserna som i detta sammanhang oftast skapar krångel för folkrörelserna ute på landsbygden.

Jag vill också säga, att utskottet här har använt en skrivning som jag tycker är en smula konstig. Man säger att vid bestämmandet av värdegränsen bör beaktas, »att anordnarna av lotterier icke föranledes att begära tillstånd för större lotterier än de kan avsätta». Jag har minst tjugo års erfarenhet på detta område, och mig veterligt har det aldrig förekommit, att man gjort någon förlust på ett sådant lotteri. Om utskottet menar att länsstyrelserna eller riksdagen skall vara pekpinnar åt organisationerna vid bedömningen av antalet lotter, så tror jag att man valt en väg, som riksdagen icke bör gå in på.

Jag är medveten om att man när det gäller folkrörelsernas verksamhet ibland kan vara kallsinnig. De flesta av riksdagens ledamöter deltar väl inte i det praktiska arbetet med att ekonomisera folkrörelserna genom fester o. d., och det är väl detta som gör, att man tror att vi lever kvar i ett tillstånd, som fanns för några årtionden sedan, och inte följer med den nutida utvecklingen.

Jag vill, eftersom första kammaren har avvisat reservationen, vädja till

Ändring i lotteriförordningen

handelsministern att ta denna fråga under förnyad prövning och se till, att det blir en sådan ordning, att vi slipper undan allt krångel, som för närvarande finns. Alla folkrörelser har ju ändå inte sin verksamhet bara i de städer, där länsstyrelserna är förlagda, utan även på landsbygden, och då blir det ganska besvärligt.

Herr talman! Jag ber med detta att få yrka bifall till reservationen. Jag tror att en anslutning till denna är en tjänst åt folkrörelserna, som riksdagen har anledning att göra dem.

Herr ODHE (s):

Herr talman! Det är möjligt att jag inte har samma stora erfarenhet som herr Lundberg av organisationernas verksamhet och deras sätt att finansiera denna genom lotterier. Men jag kan försäkra, att jag har en del erfarenhet på detta område, och den erfarenheten säger mig, att de gränser som nu finns är tillräckliga och i många fall faktiskt mer än tillräckliga. Detta ges det åtskilliga exempel på. Inte minst den omständigheten, att olika organisationer gång efter annan hos myndigheterna måste begära att få uppskjuta dagen för dragningen i ett lotteri, därför att de inte haft möjlighet att avyttra de lotter, som funnits till försäljning, tyder väl på att nuvarande maximigräns är tillräcklig. Det är väl också anledningen till att organisationerna inte haft så särskilt stort intresse av att få höjda värdegränser, ty det är ju uppenbart, att om värdegränserna höjes, så kommer besvärligheterna att avyttra lotterna att bli ännu större i åtskilliga fall.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Herr Odhe sade, att gränserna i många fall har visat sig vara mer än tillräckliga. Och det är ganska naturligt när det gäller en maximigräns. Men det är ju inte för de organisationer, vilka anordnar lotterier under den nuvarande maximigränsen, som denna

fråga är aktuell, utan för de organisationer, som har behov av att anordna något större lotterier än man för närvarande kan göra utan att behöva gå till länsstyrelsen.

Jag märkte hos herr Odhe samma tendens som herr Lundberg nyss påtalade, att det är riksdagen och myndigheterna som skall vara förmyndare för organisationerna och se till, att de inte anordnar för stora lotterier. Kan vi inte överlåta till organisationerna att själva bestämma, hur stora lotterier de anser sig böra anordna?

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Jag tar fasta på vad herr Gustafson i Göteborg sist yttrade, att organisationerna själva skulle kunna avgöra vad de anser rimligt och skäligt i fråga om lotterier. Jag tycker att ett sådant yttrande skulle ha föranlett ett yrkande att göra rent bord och få bort *allt* krångel, som herr Lundberg syftade till.

Nu är det på det sättet, att denna proposition söker tillmötesgå organisationernas önskemål om en anpassning av värdena, som i sin tur skulle kunna möjliggöra verksamhet inom ramen för förordningen. Jag har under de år jag sysslat med dessa ting nog fått den uppfattningen, att man nog kan vara mycket generös när det gäller tillstånd för lotterier, men att det farligaste för organisationerna är att vara alltför generös, så att syftet med lotteriet inte går att förverkliga. Då råkar organisationerna mycket illa ut; de kan inte avyttra sina lotter och får alltså inte heller den inkomst, som de räknade med, när de fick tillstånd till lotteriet.

Saken kan ju ses ur många olika synpunkter. Den ordning vi nu tillämpar har väl utnyttjats i så hög grad som det över huvud taget varit möjligt, när det gäller att hos allmänheten avyttra lotter till förmån för ideella organisationers verksamhet. Skulle vi späda på ytter-

Ändring i lotteriförordningen

ligare med någon mera avsevärd kvantitet lotter i marknaden, tror jag att vi når gränsen för det möjliga. Redan nu förhåller det sig ju så, att det finns organisationer som satsar på möjligheten att anordna lotterier men som tyvärr ej kan genomföra dem.

Om den tvistefråga, som här diskuteras, har jag ingenting annat att säga än att vi efter noggrann prövning i departementet har kommit fram till att vad vi här föreslår i propositionen är rimligt och riktigt. Jag erinrar om vad som står i propositionen om att vi försökt decentralisera lotteriärendena så mycket som möjligt. Inte kan väl förhållandet vara det, att myndigheterna bara söker krångla till det hela. Jag har inte den uppfattningen. Jag tror, att de lojalt försöker lämna de tillstånd, som förordningen medger, och som regel är väl fallet också, att de lyckas utforma beslutet på ett sådant sätt, att det blir i överensstämmelse med förordningen och fyller sitt syfte.

Nu har länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län sagt, att man behöver ha en annan fördelning mellan anmälnings- och tillståndslotterier, och reservanterna har gått på den linjen. Jag vill nog för min del understryka vad här har sagts i debatten om att något större behov av en högre värdegräns för polismyndigheternas tillståndsgivning inte har förekommit. Därför trodde jag, att alla rimliga önskemål skulle tillgodoses av de förslag, som propositionen innehåller. Det är min förhoppning, att andra kammaren biträder propositionen.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det som föreslås i reservationen är för det första att det högsta belopp, som man kan ordna lotterier för efter *anmälan* till polismyndigheterna, skall höjas från 3 000 till 5 000 kronor. Beloppet 3 000 kronor fastställdes 1949. Sedan dess har det inträffat en betydande penningvärdeför-

sämring, som i och för sig motiverar en höjning. Var 3 000 kronor ett rimligt belopp år 1949 kan det väl näppligen vara det i år, såvida man inte menar, att behovet av lotterier har minskat sedan den tiden.

För det andra föreslås i reservationen, att det belopp, som polismyndighet skall ha rätt att efter ansökan medge lotterier för, skall höjas från 5 000 till 10 000 kronor. Inom departementet har man i en promemoria föreslagit en höjning från 5 000 till 8 000 kronor. Detta förslag gick ut på remiss, och det var ytterst få remissinstanser, en eller två, som hade något att invända mot det. Vid den prövning, som man sedan företog i departementet, fann man dock tydligen, att man inte borde bry sig om någon höjning.

Jag frågar än en gång: Vilka olyckor skulle inträffa, om man gav polismyndigheterna litet friare händer än propositionen innebär? Enligt reservationen skulle ju fortfarande lotterier med ett insatsbelopp på över 5 000 kronor endast få anordnas efter tillstånd. Skillnaden mellan propositionen och reservationen är bara, att reservanterna vill att sådant tillstånd skall kunna lämnas av polismyndigheterna i stället för av länsstyrelserna, och våra polismyndigheter är säkerligen kompetenta att avgöra tillståndsfrågan när det gäller lotterier mellan 5 000 och 10 000 kronor. Fördelen för organisationerna med denna anordning skulle vara dels att formaliteterna minskade, dels att kostnaderna blev lägre. Å andra sidan har inte handelsministern, efter vad jag kan finna, övertygat kammaren om att man på detta sätt skulle eftersätta de kontroll- och säkerhetssynpunkter, som alltid måste anläggas i fråga om ett lotteri.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Herr Odhe framhöll att det rätt ofta förekommit att man begärt att få uppskjuta en lotteridragning.

Ändring i lotteriförordningen

Under hela den tid, som jag sysslat med sådana saker, har jag aldrig varit med om detta. I regel kan man inte heller uppskjuta dragningen när det är fråga om ett tombolalotteri, ty vanligen lämnas ju vinsterna ut direkt.

I anledning av vad herr statsrådet här sagt vill jag framhålla, att vi inom utskottet alla varit med om propositionens förslag om en höjning av värdegränserna för insatser. Men vid behandlingen inom utskottet av den föreliggande motionen föreföll det som om en del utskottsledamöter ansåg, att Kungl. Maj:t varit för generös med tillstånd till billetterier, och orsaken till att utskottet på denna punkt presterat en sådan skrivning som faktiskt skett är kanske, att man i viss mån har sammanblandat billetterierna och de enklare tombolalotterierna.

Statsrådet sade emellertid här själv att man nog kunde vara generös med tillstånd till organisationerna, och jag tror att detta är rätt nödvändigt. Vi får inte förbise att när en organisation anordnar en fest för att få in pengar till sin verksamhet, är ofta tombolalotteriet det enda av arrangemangen som ger något överskott.

Jag har svårt att tänka mig att exempelvis länsstyrelsen skulle kunna sitta och bedöma vederbörande arrangörers möjlighet att sälja lotter. Jag tror inte heller att det har förekommit någon sådan prövning.

Ofta undviker nog de organisationer, som vill försöka få in pengar, att gå till länsstyrelsen och begära tillstånd till att anordna ett lotteri, ty detta blir så kostsamt. I stället väljer man, såsom det upplystes inom utskottet, andra vägar, men jag tror inte att dessa är någonting som bör godtas från riksdagens sida.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtagandet fogade reservationen; och fann herr

talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Höjer begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtagande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtagandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fröken Höjer begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 129 ja och 70 nej, varjämte av 8 av kammaren ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Föredrogos vart för sig:

tredje lagutskottets utlåtagande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.;

allmänna beredningsutskottets utlåtagande nr 1, över motion om befrielse från radiolicensavgift för dövsamma föräldrar med hörande, minderåriga barn; och

statsutskottets utlåtagande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56

Tidsenlig demokratisk författning m. m.

under statens allmänna fastighetsfond m. m., i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1955/56 under försvarets fonder m. m.

Punkterna 1—35

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 36

Lades till handlingarna.

§ 8

Tidsenlig demokratisk författning m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av väckta motioner om utarbetande genom 1954 års författningsutredning av förslag till en tidsenlig och demokratisk författning m. m.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 13 i första kammaren av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, samt nr 17 i andra kammaren av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.* hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om sådan komplettering av direktiven till 1954 års författningsutredning, att uppdraget vidgades till att omfatta utarbetande av förslag till en tidsenlig och demokratisk författning, samt att utredningen måtte kompletteras så att alla i riksdagen representerade partier bleve företrädade och att utredningen även i övrigt personellt förstärktes.

Utskottet hemställde att förevarande motioner, I:13 och II:17, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Stockholm (k):

Herr talman! När jag läste utskottets säregna uttalande till vår motion kom jag att tänka på en episod från den gamla socialdemokratiska ungdomsrörelsen. Den hände för närmare 40 år sedan. En talare i Göteborg som skulle till Trollhättan fick förhinder. Distriktsstyrelsen skickade i stället en oprövad kraft och utrustade honom med ett skrivet föredrag. Han läste bra innantill — det tog en timme — men efteråt begärde en motståndare diskussion. Detta hade varken ynglingen eller uppdragsgivaren beräknat, och när motståndaren slutat var inledaren också färdig med den enda replik han kunde ge: han läste upp hela föredraget en gång till. Sedan teg motståndaren för att inte riskera ytterligare en timmas innanläsning.

Ynglingen har sedan dess försvunnit ur den politiska historien, men jag kom att tänka på honom i dag när han nu fått så begåvade och läraktiga elever i riksdagens konstitutionsutskott.

Vi motionerade år 1948 om en utredning om en mera tidsenlig och demokratisk författning. Den gången avstyrkte konstitutionsutskottet med den motiveringen, att utskottet redan tre gånger tidigare hade avstyrkt liknande förslag. Sex år senare tillsatte emellertid regeringen en utredning och medgav därmed, att det fanns anledning att göra den av oss begärda översynen av våra numera rätt ålderstigna grundlagar.

I vår motion har vi tagit upp justitieministerns direktiv för den pågående utredningen och påvisat, att han redan i inledningen bygger på en argumentering, som inte är hållbar. Vi har föreslagit en breddning av utredningen och anfört ytterligare några problem som borde tagas med, när efter långt dröjsmål våra grundlagar äntligen skall få

en översyn. Våra förslag syftar till en ytterligare demokratisering av vår författning, till större inflytande för folkrepresentationen och folkviljan.

Utskottet tar inte upp ett enda av de argument som vi anfört om utredningens omfattning och justitieministerns direktiv. Konstitutionsutskottet nöjer sig med att göra som ynglingen i Trollhättan. Det läser upp direktiven en gång till och avstyrker sedan motionen.

Vi fann det i motionen förvånande, att justitieministern i direktiven utgår från påståendet, att samhällsutvecklingen medfört en utjämning av inkomster och ekonomisk makt. I verkligheten har den medfört en oerhörd koncentration av den ekonomiska makten och makten inom näringslivet, en maktkoncentration som inte kunde förutses när grundlagarna fick sin nuvarande utformning.

En aktuell utredning visar, att några dussin människor utövar ett fullkomligt dominerande inflytande över Sveriges näringsliv. I 60 procent av Sveriges storbolag är det högst tre personer som kan utöva hela bestämmanderätten och i 93 procent är det högst fem personer.

Efter valrörelsen fick vi i pressen en diskussion mellan borgarpartierna och socialdemokratien om storfinansens, huruvida den bara var ett spöke som visas fram i valtider eller en reell makt i samhället. Den diskussionen kan avslutas. Den klick av bankdirektörer och industrikungar, som i dag svingar lockouthubban över en halv miljon svenska arbetare bara för att pappersarbetarna vill ha så mycket med av deras jättevinster att de kan försörja sig på sitt arbete, visar därmed sin reella makt. Den utövar sitt inflytande på statsmakten i andra former än förr, men att samvaron i torsdagsklubben och andra kontakter tar intryck av monopolkapitalets maktresurser visar sig bl. a. däri, att lockoutherrarna använ-

Tidsenlig demokratisk författning m. m.

der sig av finansministerns argument när de svingar sin stora klubba.

I den förutnämnda diskussionen anförde statsministern i en artikel i Tiden, att folkets majoritet kan komma att överväga en förändring av denna maktbalans. Statsministern skrev: »På längre sikt anser vi det icke rimligt att det privata kapitalägandet i så stor utsträckning som för närvarande skall vara bestämmande för de produktiva resursernas utnyttjande... Socialdemokratien kommer vidare icke att tillåta att privata kapitalintressen saboterar den ekonomiska politik regeringen för i de breda folklagrens intresse... Det betyder också att vi icke av dogmatiska skäl avsäger oss möjligheten att förstatliga verksamhetsgrenar om vi finner detta vara erforderligt för att skapa tillfredsställande produktion och sysselsättning.»

I ett anförande för några dagar sedan, när Branting-minnet firades, yttrade en av talarna, Z. Höglund: »Det är en motsägelse i sig självt, att en arbetsgivarorganisation skall besitta sådan makt som den nu visar. Här reser sig på nytt den gamla frågan vem som skall besitta det ekonomiska herraväldet i landet och vilka möjligheter som finns att begränsa verkningarna av en övermodig kapitalmakt.»

Om folkmajoriteten i Sverige med stöd av den socialistiska samhällssyn, som från början varit vägledande för det socialdemokratiska partiet liksom för vårt parti, vidgar samhällsinflytandet över produktionen, måste detta få ett uttryck även i författningen.

Redan i vår grundlagsmotion 1948 anförde vi, att ett utbygge av den samhällseliga sektorn i produktionen förutsätter, att samhällsorganen icke stelnar i byråkratiska arbetsformer och att författningar och bestämmelser måste ändras så, att folkflertalets vilja bättre kan göra sig gällande.

Direktiven för den påbörjade utredningen ställer som ett av alternativen en

Tidsenlig demokratisk författning m. m.

utveckling mot en rakt motsatt ordning, när folkrepresentationen skall utses. Man skall förutsättningslöst undersöka frågan om införande av majoritetsval i enmanskretsar i stället för proportionella val, alltså en återgång till det valsystem, som fanns före det s. k. demokratiska genombrottet. Motiveringen säges vara att skapa ett stabilt regeringsunderlag. Detta valsätt har i en rad länder använts för att hejda en utveckling åt vänster, för att trygga de besittandes ställning genom något slags rättning mittåt, där två stora partier tävlar om de minst politiskt medvetna s. k. marginalväljarna med ungefär likadana program. Detta har t. ex. i Amerika lett till att valet bara står mellan två reaktionära partiapparater med väldiga penningresurser, vilka är lika varann som grå katter i beckmörker. I Frankrike genomfördes just för att hejda vänsterutvecklingen och avstänga det största partiet från inflytande en återgång från proportionella val till majoritetsval i de kretsar där kommunisterna var starkast, så att alla skulle kunna samarbeta mot dem. Konstitutionsutskottet behöver ju bara följa den senaste regeringskrisen i Frankrike för att finna, att metoden sannerligen inte lett till någon stabilare regeringsmakt.

Vi önskar i stället en sådan förbättring av det proportionella valsystemet, att detta ger högsta möjliga rättvisa åt samtliga väljargrupper och inte oproportionerligt gynnar de större partierna. Vi anser att utredningen bort omfatta problemet om större makt åt folkrepresentationen, så att riksdagen allena blir lagstiftande makt och så att regeringen inte längre kan nonchalera viktiga framställningar från riksdagens sida. Vidare bör det väl vara riksdagen och inte majestätet som utser landets regering.

I den största av alla ödesfrågor som kan drabba detta land står folket utan faktiskt inflytande. Enligt grundlagen är det Konungen som ensam har rätt

att börja krig. När vi för några år sedan motionerade om ändring av denna bestämmelse, sökte man hävda att den saknade praktisk betydelse, då avgörandet låg hos regeringen. Exempel från de sista åren visar emellertid, att reaktionära och hänsynslösa officersklickar med hjälp av människor på andra nyckelposter, som icke kan kontrolleras av folkrepresentationen, kan organisera provokationer och direkta krigshandlingar och ställa sina folk inför anfallskrigets fullbordade faktum. Den aktuella svenska memoarlitteraturen från Oscar I:s tid till våra dagar har gett uppmärksammade och skrämmande exempel på hur kungahuset med hjälp av inflytelserika officers- och aktivistkretsar kan bringa landets fred och välfärd i fara. Lord Russell of Liverpool har gett några aktuella påminnelser om vilka medel som användes för att skapa förevändningar för kriget mot Polen 1939. Från finskt regeringshåll lär nyligen ha påståtts, att marskalk Mannerheim började krig i juni 1941 utan regeringens vetskap. Exempelen kan mångfaldigas. Problemen om demokratisering av försvarsmakten och andra samhällets maktorgan och demokratisk kontroll över deras ledning är icke bara en författningsfråga, men de borde vara med i en utredning som denna.

I vår motion har vi också vänt oss emot domstolarnas maktfullkomlighet, vilken enligt vår mening bygger på en föråldrad antidemokratisk samhällssyn. Domstolsväsendet är en makt vid sidan om folkrepresentationen. När den av justitieministern omtalade utjämningen inte gått längre än att den egentliga överklassen alltjämt är i majoritet bland de studerande vid universitet och högskolor, medan socialgrupp 3, majoriteten av folket, bara har 6,6 procent, är det klart att domarkåren liksom ämbetsmannakåren i övrigt rekryteras ur ett mycket tunt och välbärgat skikt med ingrodda politiska fördomar. I deras isolerade och ombonade värld kan det

icke finnas mycket av förståelse för de villkor, under vilka folkets majoritet lever. Vi anser att det är ohållbart i ett land som vill kallas en demokrati, att rättsväsendet inte är föremål för någon annan kontroll än den de högsta domarna utövar över sin egen kär och att folkrepresentationen inte ens får diskutera vad domstolarna beslutar.

Vi har i motionen anfört, att folket måste få reellt inflytande över rättsförhandlingarnas gång med genom i demokratisk ordning valda lekmän, som kan utöva verkligt inflytande på domstolen. Vi anser att högsta domstolen inte längre bör vara sista instans i resningsärenden utan att sådana frågor skall kunna prövas av regeringen. Vi har skrämmande exempel på vart det nuvarande systemet leder i exempelvis Lundquist- och Haijby-affärerna, där kårandan och dogmen om domarkårens ofelbarhet i närmare 20 år hindrade ett rättsförfarande mot en av de största bedragarna i vårt land, som innehade en framträdande domarbefattning. Det råder i dag en utbredd förtroendekris mot Sveriges rättsväsende på grund av de upprepade skandalerna, och utredningen borde därför ha omfattat frågan, hur folkets rättsmedvetande skall kunna komma till uttryck genom folkets reella deltagande i den dömande verksamheten och genom att det blir möjligheter att överklaga högsta domstolens beslut om resningsvägran.

Vi har slutligen påmint om att en verkligt demokratisk författning även bör omfatta rätt till arbete och rätt till utbildning på samhällets bekostnad enligt vars och ens studiebegåvning. Den bör även omfatta att kvinnornas lika berättigande, framför allt rätten till lika lön för lika arbete, blir grundlagsfäst.

Vi har alltså anfört en rad förslag både i motionen år 1948 och nu i syfte att åstadkomma en sådan förändring av författningen, att den leder till verkligt folkstyre i vårt land. Vi har även ansett, att den riktning som gång på

Tidsenlig demokratisk författning m. m.

gång framfört dessa förslag, borde ha varit representerad i utredningen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till motionen.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! Egentligen låge det kanske närmast till hands att regeringen svarade på de klagomål motionärerna framfört över att de inte är representerade i författningsrevisionen. Jag skulle emellertid för min del vilja tro att detta beror på att de kommunistiska representanterna är så pass fåtaliga, att det, då sådana kommittéer och utredningar tillsättes efter proportionella grunder, vore otänkbart att det skulle kunna beredas plats just för dem.

Detta är det ena skälet. Sedan finns det ett annat och mera allvarligt, och det är att våra och kommunisternas uppfattningar om vad som menas med demokrati är så väsensskilda och oförenliga, att varje praktiskt meningsutbyte är fullständigt uteslutet. Vi förmenar nämligen att till demokratiens väsen hör respekt för människovärdet och för den personliga friheten, och till människors frihet hör också rätten till yttrandefrihet, tryckfrihet och församlingsfrihet. Om man i stället hävdar ett enpartisystem och betraktar motståndare till detta som folkfiender som skall straffas, antingen med livets eller frihetens förlust, är det ju alldeles uppenbart att allt praktiskt meningsutbyte och framför allt beredande utredningsarbete mellan företrädare för så vitt skilda åsikter är fullständigt uteslutet. Vi vet nog, och det vet säkerligen den föregående ärade talaren också, att man i såväl Lenins som Stalins skrifter kan finna otaliga citat som visar att meningen med deltagande både i val och i parlamentariska utredningar och annat sådant inte är att befrämja några större eller mindre reformer utan att få tillfälle att begagna parlamentens talartribuner till agitationsplats för partiets egna idéer, alldeles oavsett om den fö-

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

revarande frågan drar nytta av detta eller inte. Med vetskap härom kan vi från vårt håll förklara att vi inte har anledning att fortsätta en sådan debatt. Jag yrkar därför, herr talman, endast bifall till utskottets hemställan.

Herr JOHANSSON i Stockholm (k):

Herr talman! Konstitutionsutskottet hade ju inte till uppgift att ta ställning till Lenins och Stalins skrifter utan till de fakta som anförts i vår motion, och jag tror herr Hallén skall få svårt att där finna något som strider mot vad även han anser vara en demokratisk uppfattning. Till herr Halléns uppfattning hör tydligen att vi skall utestängas därför att vi företräder en motsatt uppfattning mot de andra. Enligt herr Hallén är det alltså god demokrati att utestänga företrädare för dem som inte delar majoritetens mening. I övrigt tycker jag, att argumenteringen betänkligt liknar den som förekommer i McCarthy-domstolarna i Förenta staterna, där man inte dömer folk efter vad de sagt och gjort utan efter vad man i domstolen anser att de menat med vad de sagt och gjort.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 4, i anledning av väckta motioner om överflyttning till den borgerliga kommunen av handläggningen av ekonomiska angelägenheter, som avse kyrkliga ändamål, m. m.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 9 i

första kammaren av herr Eriksson m. fl. och nr 1 i andra kammaren av herr Lundberg m. fl. hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsamt utredning med uppgift att ompröva, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter, jämväl i vad de avse kyrkliga ändamål, må kunna handläggas av den myndighet, som äger besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter, och i god tid före 1958 framlägga de förslag, var till utredningen kan föranleda, samt utreda frågan om den kyrkliga kommunens samhällseliga och rättsliga ställning i dess helhet».

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 9 och II: 1, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrarna Sörlin, Spångberg och Edberg, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter i vad de avsåge kyrkliga ändamål kunde handläggas av organ, som ägde besluta om den borgerliga kommunens ekonomiska angelägenheter, samt om den kyrkliga kommunens samhällseliga och rättsliga ställning i dess helhet.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr EDBERG (s):

Herr talman! Det är i år tredje gången som herr Lundberg försöker få riksdagen med på en utredning om överförande av vissa av de kyrkliga kommunernas rent ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen. Envis som en Cato har herr Lundberg kommit tillbaka, likvisst utan att hittills ha fått se Kartagos murar falla. Konstitutionsutskottet har nämligen varje gång lika envist slagit dövörat till.

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

Det är möjligt att herr Lundberg och hans många medmotionärer — jag tror de är trettio i denna kammare och fem i första kammaren — kan hämta en viss förtröstan ur konstitutionsutskottet av årgång 1919, som med anledning av en liknande motion av herrar Leander och Jeppsson hemställde om en utredning huruvida och i vilken omfattning beslutanderätten över kyrkliga utgifter må kunna överföras till den borgerliga kommunen. Den gången gick andra kammaren med på en sådan utredningshemställan, men första kammaren fällde förslaget. Om herr Lundberg söker hämta någon förtröstan ur det då avgivna utskottsutlåtandet bör han kanske dock betänka att det var ett annat konstitutionsutskott år 1919.

Det är, herr talman, inte min mening att dra upp någon stor debatt om statskyrkosystemet i anslutning till denna fråga. För att motivera min inställning som reservant i konstitutionsutskottet vill jag emellertid göra ett par rent principiella kommentarer.

Jag tillhör dem som menar att ett konsekvent hävdande av trosfrihetens princip måste komma att leda till att staten avklädes sin bekännelseskrudd. Jag menar alltså att den nya religionsfrihetslag, som vi fick för några år sedan och som bibehåller kollektivanslutningen redan från födelsen till en viss bekännelseform och endast medger reservationsrätt, bara representerar ett steg på vägen mot en fullständigare religionsfrihet.

Har man denna principiella inställning kan det förefalla inkonsekvent att man ger sin anslutning till tankegången i den Lundbergska motionen, som ju helt enkelt innebär en ytterligare sammankoppling av den kyrkliga och den borgerliga kommunens angelägenheter.

I själva verket tror jag emellertid att en sådan hållning ingalunda är så olo-

gisk som den ytligt sett kanske kan förefalla. Vi vet att Vår Herres kvarnar mal långsamt i det här fallet. Det tog 42 år från det att riksdagen hade begärt en utredning om fri utträdesrätt ur kyrkan innan en sådan kunde stadfästas av kamrarna. Och även om det nu finns åtskilliga tecken som tyder på att opinionen är i växande för ett skiljande av stat och kyrka, så ligger nog inte den stora reformen och väntar så alldeles nästgårds. Så länge banden består så nödgas, förefaller det mig, staten och statens organ ta konsekvenserna av det ansvar som man iklätt sig genom att privilegiera en viss bekännelseform.

Om det t. ex. under kyrkovalven förekommer en reaktionär förkunnelse, om vissa katolicerande tendenser gör sitt intåg i liturgien, så tar de valda ledamöterna av Sveriges riksdag tillsammans med regeringen ansvaret därför, eftersom man helt enkelt garanterar bekännelsen. Denna fråga ställdes nyligen på sin spets i Norge i samband med den bekanta helvetesstriden, där biskopen Schjelderup vände sig till regeringen för att få en tolkning av huruvida han hade ställt sig utanför kyrkans bekännelse genom att förneka helvetets existens. Det konstaterades då, att enligt norsk grundlag har staten högsta myndighet även i bekännelsefrågor. Och det kan knappast vara någon tvekan om att detsamma även är fallet i vårt land. Det är absurt att organ, inrättade för medborgarnas timliga angelägenheter ordnande, också skall vara högsta auktoritet i bekännelsefrågor, men den absurditeten följer av statskyrkosystemet, och jag menar därför, att i det här fallet de statliga organen, regering och riksdag, inte gärna i realiteten kan lämna ifrån sig en del av det ansvar, som man formellt har, genom att bibehålla kyrkomötet, som ju kvarlever såsom det vederlag som prästeståndet en gång betingade

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

sig för att släppa sitt motstånd mot ständsriksdagens upplösning.

Den fråga som här ligger före, frågan om relationerna mellan den kyrkliga och den borgerliga kommunen, ligger — det medger jag villigt — praktiskt på ett något annorlunda plan, men principielt ligger den på ungefär samma plan. Sammanvävnaden är principielt densamma.

Kyrkan har sin egen drätsel och sin egen beskattningsrätt. Det leder alltså till att vi har två beskattningsmyndigheter ute i kommunerna, två beskattningsmyndigheter som arbetar — ofta i varje fall, sannolikt oftast — tämligen oberoende av varandra men där den ena myndighetens åtgöranden och beslut inte lämnar den andra alldeles oberörd och där man i vissa fall ställs inför påtagliga olägenheter.

Den kyrkliga kommunen utövar beskattningsrätt inte bara över dem, som tillhör kyrkan, utan också över dem som har utträtt ur kyrkan i kraft av den fria utträdesrätten. Dissenterskatteutredningen fann, att av den kyrkliga kommunens utgifter i församlingarna utanför Stockholm endast 37,4 procent, för att använda denna noggranna bestämning, representeras av utgifter till rent kyrkliga ändamål. Då hade man räknat med ett genomsnitt av kyrkokassornas utgifter och pastoratsutgifterna. Förhållandena varierade något i olika kommuner. För kyrkokassornas del räknade man inom Göteborg och Malmö med att de rent kyrkliga utgifterna representerade 30 procent. I Linköping var siffran 25 procent och i den stad, som kammarens ärade talman representerar, 21,6 procent. Nåväl, kammarens ledamöter erinrar sig säkerligen att man i konsekvens härmed ansåg att de som utträdde ur kyrkan borde betala 60 procent av den skatt som eljest utgår.

De som utövar denna beskattningsrätt — alltså kyrkofullmäktige — utses

i val, vilka såsom alla känner till karakteriseras av ett ganska ringa valdeltagande, som för övrigt, såvitt man kan utläsa ur de senaste årens siffror, visar en fallande tendens. År 1950 deltog sålunda endast 18,8 procent av de röstberättigade i hela landet i kyrkofullmäktigevalen. Även där varierade förhållandena rätt kraftigt mellan olika typer av kommuner. I kommuner med val på samlingslistor — och det var 46 procent av församlingarna — uppgick valdeltagandet den gången genomsnittligt till 5,3 procent för kvinnor och 7,6 procent för män. Genomsnittssiffran för alla församlingar var emellertid 18,8 procent, d. v. s. valdeltagandet var mindre än en fjärdedel av deltagandet i de kommunala valen samma år. Det låga valdeltagandet kan, såsom alla känner till, leda till relativt slumpartade utslag vid vissa tillfällen. Man måste väl ändå medge, att det är minst sagt otillfredsställande med en sådan ordning för val av en myndighet, som dock skall utöva en viss beskattningsrätt.

Det är kanske inte heller så alldeles obetydliga medel som de kyrkliga församlingarna har att röra sig med. Visserligen är de belopp som utdebiteras av församlingarna rätt obetydliga, men år 1951 uppgick dock de kyrkliga kommunernas samlade utgifter till 233 miljoner kronor.

Allt detta gör, herr talman, att man gärna skulle vilja instämma med konstitutionsutskottet av årgång 1919, då det sade: »Granskas närmare de utgifter, vilka äro av kyrklig natur, synes uppenbart, att grundade skäl knappast kunna göras gällande mot att överföra beslutanderätten över vissa sådana utgifter till den borgerliga kommunen.»

Ett visst överförande har sedan den gången skett. Sedan 1919 har sålunda ärenden rörande folkskole- och fortsättningskoleundervisningen, rörande barnavårdsväsendet och rörande biblio-

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

teksväsendet överförts till den borgerliga kommunen. Det överförandet har skett vid en nästan överraskande sen tidpunkt. Det var först 1924 som hela det samhällseliga barnvårdsväsendet lades under den borgerliga kommunen, och vad skolväsendet beträffar var det först 1930 års skolstyrelselag som medförde att folkskoleväsendet i någon större utsträckning kom att överföras till den borgerliga kommunen. Principiellt har den borgerliga kommunen blivit huvudman för folkskoleväsendet först i år, och i kraft av vissa övergångsstadganden har principen ännu inte slagit igenom alldeles. Vad det här gäller kan alltså sägas vara att fortsätta den utveckling som har ägt rum under de senaste åren.

Konstitutionsutskottet säger att sedan skolärendena nu i princip helt överflyttats till den borgerliga kommunen kan det knappast pekats på någon speciell grupp av kyrkokommunala ärenden som med större fördel skulle kunna handläggas av den borgerliga kommunen. Det är ett ganska kategoriskt påstående, herr talman. Jag tror inte att man utan den närmare utredning som har påyrkats kan slå fast, att det inte finns en grupp ärenden som kan överföras. Lika väl som man kunnat utreda, att 60 procent av de ärenden som nu handläggs av de kyrkliga samfälligheterna icke är av rent kyrklig natur, borde en utredning kunna påvisa ytterligare ärenden som lämpar sig för den borgerliga kommunen.

Låt mig bara peka på ett område. Dissenterskatteutredningen påvisade, att kostnaderna för kyrkogårdar i allmänhet är ganska stora inom såväl landsom stadsförsamlingar och representerar en icke obetydlig andel av de kyrkliga kommunernas utgifter. Nu kan man fråga sig, om det inte skulle kunna anses lämpligt att den borgerliga kommunen övertog ansvaret exempelvis för begravningsplatserna. Jo, me-

nade 1919 års konstitutionsutskott, som sade: »Sålunda torde bl. a. frågor om utgifter för anläggning och underhåll av kyrkogårdar, vilka icke endast beröra medlemmar av statskyrkan, utan även övriga statsmedborgare, böra handläggas och avgöras av borgerliga myndigheter.»

Så sker för närvarande i Stockholm, som i ett par omgångar har visat sig gå litet före landet i övrigt. I Stockholm lades sålunda folkskoleväsendet under kommunen redan 1903, och här har också kyrkogårdsväsendet lagts under den borgerliga kommunen med undantag för två församlingar, Brännkyrka och Bromma, som har egna kyrkogårdar.

Utskottet menar nu att en överflyttning, också i begränsad utsträckning, skulle allvarligt äventyra de kyrkliga organens existens — även det ett kategoriskt påstående, som man kanske inte kan rätt bedöma utan en närmare utredning. Jag håller emellertid för sannolikt att konstitutionsutskottets bedömning är riktig, men då ställer jag mig frågan: Kan det ligga någonting orimligt i att stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige övervakar kyrkans ekonomiska angelägenheter låt mig säga genom en speciell kyrkostyrelse på samma sätt som man numera, sedan skolan har lagts under den borgerliga kommunen, genom skolstyrelser övervakar skolornas skötsel och ekonomiska angelägenheter? Att en sådan reform skulle bryta sönder församlingsindelningen och rubba kyrkans äganderättsförhållanden, såsom utskottet tycks vilja göra gällande, kan väl ändå inte på något sätt bevisas. Att skolväsendet har lagts under den borgerliga kommunen har på intet sätt rubbat den regionala skolindelningen och heller icke inverkat exempelvis på skolornas dispositionsrätt över vissa donationer.

Jag skall gärna medge att förhållandena är rätt komplicerade, men vårt

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

utredningsväsende avser ju att kartlägga och penetrera komplicerade förhållanden, där riksdagen inte är beredd att ta definitiv ställning utan en närmare granskning.

Jag skulle också gärna kunna medge att tidpunkten för att aktualisera denna fråga möjligen kunnat vara gynnsammare. Visserligen har vi fått den nya kommunindelningen, och tidigare har väntan på kommunindelningsreformen ansetts utgöra ett motiv för att man inte skulle aktualisera denna fråga. Dessutom har pastoratsindelningssakkunniga nu blivit klara med sitt förslag, som i anmärkningsvärt hög grad har skapat kongruens mellan storkommunerna och pastoraten, men den nya pastoratsindelningen har ännu inte kommit till stånd, och vidare har nyligen en revision av församlingsstyrelselagen påbörjats, vilket återopas som motiv för att tidpunkten icke skulle vara lämplig. Men, ärade kammarledamöter, olämplig kommer tidpunkten alltid att vara om man inte vill saken. Det är nog inte så förvånande om man på många håll har velat uttolka utskottets motiveringar som ett skalkeskjul för oviljan att rubba någonting i det bestående.

Mig förefaller det, herr talman, som om ganska starka motiv talar för att den utredning verkställs som motionärerna har begärt och som också begärts i den till utskottsutlåtandet fogade reservationen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr HALLÉN (s):

Herr talman! I fråga om herr Edberg skall jag fatta mig mycket kort. Jag lägger märke till — och det gör väl kammaren också — den historieskrivning, som både motionen och nu senast herr Edberg presterar. Man gör mycken affär av det beslut som andra kammaren fattade 1919, men sedan iakttar

man en klädsam anspråkslöshet och fortsätter inte beskrivningen med att tala om att både 1930, 1943 och så sent som 1949 avvisade inte bara utskottet utan riksdagens båda kamrar hela den här linjen.

Herr Edberg glider in även på ett annat område, då han talar om kyrkofullmäktigvalen och det låga valdeltagandet. Det är alldeles riktigt, det är ur min motion han har hämtat siffran 18,8 procent. Jag har också väckt en annan motion, som för närvarande ligger under utskottets beredning, där det efterlyses möjligheter att förlägga dessa val till en annan och lämpligare tidpunkt för att kunna öka intresset och möjligheterna att delta i dem. Jag är livligt övertygad om att herr Edberg kommer att avstyrka även detta.

Vad beträffar överflyttningen till den borgerliga kommunen av ytterligare ärenden vet vi att det inte är någonting som hindrar, att en kommun överenskommer med en kyrklig församling om att den övertar vårdan av begravningsplatserna. Och hur ofta förekommer det inte t. ex. att ett krematorium byggs icke genom kyrkofullmäktiges utan genom stadsfullmäktiges försorg? Där möter inga formella hinder.

Men sedan, herr talman, skulle jag vilja säga litet angående den här motionen och vad som till äventyrs kan finnas bakom den. Det är inte med så särskilt stor lust jag nu framför kritik mot motionären herr Lundberg. Jag tycker att vännen Lundberg är en rättfram och självständig karl, som ofta går sina egna vägar. Han är, om han tillåter att jag citerar Skriften, »en sann israelit, i vilken intet svek finnes». Hur det sedan förhåller sig med logiken i en del av vad han framför, blir ju en annan historia. Jag skulle nästan vilja säga vännen Lundberg, att här har han nog trasslat in sig i en djungel av komplicerade spörsmål, där jag tror att klokheden borde bjuda honom att söka

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

ta sig ut ur denna snårskog. Det låter ju så resonligt och praktiskt detta: Varför skall vi inte kunna få ha en enhetlig kommunalbehandling och framför allt en enhetlig budgetberedning? Man frågar sig varför man över huvud taget skall ha dessa kyrkofullmäktige. Vi har ju inte fullmäktige för andra specialområden, hälsovård, skolväsende, socialvård, nykterhetsvård eller någonting annat sådant. Varför kan man då inte låta den borgerliga kommunens representanter ta hand om alltsammans? Ja, herr talman, när man ser namnen på dessa motionärer, återfinner man en hel rad av synnerligen dugliga och vederhäftiga kommunalmän, och jag skulle inte alls vara rädd för att låta dem handlägga dessa ärenden. Jag vill inte påstå att de skulle handlägga dem bättre än de kyrkliga representanterna, men säkerligen gjorde de det lika bra. Det vore inte någon risk alls, men — och det är det som herr Lundberg och hans kamrater inte tycks förstå — ansvaret för en församlings kyrkliga angelägenheter har ju nu i snart hundra år ansetts vara en sida av kyrkans eget inre liv, som inte kan jämföras med t. ex. bostadsbyggande, socialvård och liknande utan kräver sina egna organ, och den uppfattningen har riksdagen vidblivit alla gånger då frågan behandlats.

Sedan undrar jag om vi inte för att förkorta diskussionen skulle kunna slippa resonera om budgetberedningen. Herr Edberg halkade för resten själv in på, att det var relativt små belopp, och det är just vad det är. Medelutdebiteringen på landsbygden torde hålla sig omkring 90 öre, och i alla fall är den mindre än 10 procent av den borgerliga uttaxeringen. I fråga om den kyrkliga utdebiteringen har den i långa tider understigit 10 procent av den gemensamma uttaxeringen, och i städerna är det som vi vet ännu lägre siffror. Dessutom förekommer ju allmänt

i städerna att det bedrivs ett samarbete mellan drätselkammaren och kyrkorådet och på landsbygden mellan kommunalnämnden och kyrkorådet så att man är på det klara med vilken slutlig utdebitering man skall ha. Nog har vi väl alla erfarenhet av att kyrkofullmäktige inte missbrukar sin makt. Var hör vi talas om att man ansvarslost voterar igenom stora och dyrbara kyrkobyggen och sådant, som äventyrar församlingarnas drätsel? Jag tror att alla partier är lika rädda och försiktiga, när det gäller att ha ansvar för höjda kommunalskatter. Jag tror sålunda att vi kan ta den beskyllningen med lugn.

Sedan skulle jag vilja säga vad jag anser att den här motionen går ut på. Den innebär helt enkelt ett medvetet och avsiktligt struptag på våra församlingar. Den avser att beröva församlingarna deras representativa organ. Man skulle få behålla kyrkorådet, men det skulle alltså utses av stadsfullmäktige respektive kommunalfullmäktige. Tänk oss det fallet — och det snuddar också motionären litet vid — att en stor del av fullmäktiges ledamöter är sådana, som har utträtt ur kyrkan. Då kan man fråga sig: Är det rimligt att dessa skall utse kyrkoråd och att de vad beträffar beskattningen skulle få vara med om att besluta icke bara om den del av skatten som de själva skulle få betala — det sade också herr Edberg — utan också om den del av utdebiteringen, som de själva skulle slippa att ha något ansvar för och inte behöva betala ett dugg för? Jag tycker att det är en ganska egenartad demokrati, som väl egentligen ingen vill svara.

Vad blir vidare följderna av ett bifall till den Lundbergska motionen? Vilka skall välja ombud till kyrkomötet, när församlingarna berövas sina representativa organ? Vi vet att de utser de elektorer, som i sin tur väljer representanter i kyrkomötet. Det kan hända, att

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

det inte intresserar herr Lundberg. Han kanske menar att det då går av bara farten att man blir av med kyrkomötet också. Genom att man startar med frågan om gemensam budgetbehandling vinner man så mycket: kyrkomötet hänger i luften, och så är man av med det också.

Jag vill framhålla en sak för kamraren. Det skall väl finnas något sammanhang i vår behandling av ärendena. Riksdagen kan väl inte vara hur ryckig och nyckig som helst och ena dagen besluta si och andra dagen så. Här har riksdagen engagerat sig för en hel rad utredningar, som avser modernisering och demokratisering även på det kyrkliga området. Vad kyrkomötet beträffar sitter det en kommitté som undersöker kompetensområdet och frågan om kyrkomötets vetorätt. Riksdagen har ju själv för några år sedan — förmodligen också herr Lundberg — biträtt förslaget om modernisering och demokratisering av kyrkomötet, och så är man färdig några år efteråt med att bryta ned alltsammans, och förmodar jag avbryta den utredning om kyrkomötets vetorätt som pågår. Det skall väl finnas något sammanhang i vad man företar sig.

Sedan vill jag säga, att om man biträder herr Lundbergs motion, innebär det också, att hela församlingsstyrelselagen hänger i luften. Jag förmodar emellertid, att herr Lundberg liksom vi andra varit med om att besluta, att efter kommunallagsrevisionen skall vi också bringa församlingsstyrelselagen i samklang med den, och det ingår också i kommitterades uppgift att gå därutöver. Vad tidsförhållandena i dagens läge motiverar skall de också få ta upp. Vad blir följden av den Lundbergska motionen? Jo, det måste utgå direktiv till denna kommitté, att den skall packa ihop och lägga ned sitt arbete. Vad skall det tjäna till att ha en församlingsstyrelselag, som reglerar icke bara

kyrkorådet utan även kyrkofullmäktige, om kyrkofullmäktige avskaffas? Det vet vi mycket väl. Det sägs visserligen inte i klämman, men det står i motionens motivering talat om hur förhållandena kan tänkas bli ordnade, sedan kyrkofullmäktige har uppgått i den borgerliga kommunen. Därav kan vi se vad som avses.

Sedan har också herr Edberg berört den s. k. pastoratsindelningskommittén. Vi vet allesammans, att avsikten är att så långt det är möjligt sammanfoga storkommunerna med de större pastoraten, och det lär ha lyckats i många fall. I några fall har det inte ännu gått. Då kan man också fråga: Varför skall det arbetet sluta? Det har ingen betydelse i fortsättningen, om man avskaffar kyrkofullmäktige och bara har kvar kyrkoråden.

Sedan vill jag påpeka en sak till. Det åligger kyrkorådet och skall väl göra det även i fortsättningen att uppgöra budgetförslag, varom sedan stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige skulle fatta beslut. I den budgeten skall också ingå något som heter prästerskapets och kyrkomusikernas lönekassa. I de s. k. överskottspastoraten, där det finns avkastning av medel av kyrkliga tillgångar, sådana som ecklesiastik jord och skog och annat sådant, får en del läggas i botten på prästlönerna och alltså göra dem billigare för församlingen. Av avkastningen får även en viss del användas för kyrkliga ändamål inom församlingen. Genom ett sådant beslut, som här föreslås, skulle ju med ett enkelt penndrag dispositionsrätten till den kyrkliga egendomen överflyttas på stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige, naturligtvis icke omedelbart, men det blir i alla fall en logisk konsekvens, att man gör på det sättet.

Jag vill ännu en gång säga, att jag tycker inte det är riksdagen värdigt att vara så ryckig och inkonsekvent. Då är det klokare att göra som herr Edberg.

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

Så snart han spårar upp, att ett förslag kan medföra, att det blir moderna och tidsenliga former för den kyrkliga verksamheten, så slår han ned på det. Jag vill inte kritisera honom för det, ty det är logiskt av honom att driva en sådan katastrofsteori. Men riksdagen kan inte resonera på det sättet. När den har engagerat sig för positiva utredningskrav, skall de genomföras, så att man får se verkningarna av dem, innan man beslutar något annat.

Jag kan, herr talman, sluta som jag började med att säga, att den här motionen ter sig vid första påseendet tämligen oskyldig, men den leder uppenbarligen till vittomfattande och revolutionerande konsekvenser. Ett beslut i motionens riktning, som reservanterna nu föreslagit, skulle utan tvekan uppröra medborgaropinionen i vida högre grad än striden kring kommunsammanslagningen och framkalla en kulturkamp, som riksdagen i dagens läge säkerligen betackar sig för.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **EDBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Konstitutionsutskottets ärade ordförande tycktes inte gärna vilja höra talas om 1919 års konstitutionsutskottsuttalande. Det kan jag förstå, därför att detta uttalande gick faktiskt i samma riktning som motionärerernas och reservanternas här föreliggande förslag, och utskottet lyckades den gången också få andra kammaren med på en begäran om utredning. Uppenbarligen var detta konstitutionsutskott inte lika gruvsamt inför verkliga och förmenta svårigheter som 1955 års konstitutionsutskott. I varje fall anfördes den gången inte den motivering, som vi fått höra från herr Halléns sida, att man här möter en fullkomlig djungel av komplicerade spørsmål. Att de är komplicerade vet vi alla, men komplicerade frågor brukar vi vilja utreda.

Sedan framhöll herr Hallén, att det är så liten utdebitering till den kyrkliga kommunen. Det är alldeles riktigt, men herr Hallén delar säkert den uppfattningen, att det är otillfredsställande att en beskattningsmyndighet utses vid val med så ringa valdeltagande och med möjlighet till så slumpartade utslag som fallet är vid kyrkofullmäktigeval.

Herr Hallén har för den skull också tänt en moteld mot herr Lundbergs motion. Han erinrade själv om en motion med förslag att sammanföra kyrkofullmäktige- och kommunalfullmäktigevalen, och bakom detta kan ju inte ligga något annat än den spekulativen, att när folk ändå röstar vid kommunalfullmäktigeval kommer man sannolikt även att ta sedeln till kyrkofullmäktigeval, och på det sättet skulle man ge intryck av ett intresse, som i de isolerade kyrkliga valen inte kommer till synes. Man skulle alltså genom politisk konstgjord befruktning få fram en bild av ett starkare intresse för kyrkofullmäktigeval än vad som i realiteten visat sig.

Sedan har herr Hallén ytterligare en motivering som förefaller mig ganska egendomlig. Han menar att i stadsfullmäktige- och i kommunalfullmäktigeförsamlingarna kunde det komma att sitta folk, som har utträtt ur statskyrkan, och det skulle vara högst olämpligt om sådana finge vara med om att utse styrelser som skall handlägga kyrkliga angelägenheter. Herr talman! Det sitter även i denna kammare personer som utträtt ur statskyrkan. Vi behandlar här prästerskaps löner. Vi kommer inom kort att behandla frågan om snabbutbildning av präster. Det förefaller mig vara en diskretionssak om de som har utträtt ur statskyrkan vill delta i dessa ärendens behandling eller inte.

Herr **HALLÉN** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Edberg säger att jag inte gärna vill höra talas om 1919

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

års utskottsutlåtande i den här frågan och andra kammarens i anledning därav fattade beslut. Då kan jag bara replikera vännen Edberg, att han inte vill höra talas om riksdagens tre beslut i fortsättningen och vad riksdagen då sade. Det vill han med klädsam blygsamhet undvika att höra.

På tal om kyrkofullmäktige är det riktigt att jag väckt denna motion som motdrag mot den Lundbergiska. Det är då typiskt att herr Edberg, som är logisk och konsekvent, måste vara fiende även till denna.

Herr Edberg sade någonting om att här skall man försöka injiciera ett slags intresse för kyrkofullmäktigeval. Han kallade det för politisk konstgjord befruktning, något slags insemination förmodar jag han hade i tankarna. Det tycker jag är, herr Edberg, ganska ytligt, ty man skall väl tro sina medmänniskor om bättre. Kan det inte tänkas ett annat motiv än att folk bara passar på, när man ändå är på stadsfullmäktige- eller kommunalfullmäktigeval, att lägga ned en röstsedel även vid kyrkofullmäktigeval i samma lokal och därmed falskeligen visa upp stegrade röstsiffror som bevis på ökat intresse? Kan det inte tänkas att människor har undvikit att gå till kyrkofullmäktigeval därför att dessa är utsatta till den sämsta tänkbara tidpunkt och inte därför att de saknar intresse för att lägga ned sin röstsedel även vid kyrkofullmäktigeval? Vi återkommer till den frågan om en liten tid, när utskottet redovisat sitt arbete för kammaren.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! När herr Hallén talade om att han väckt en annan motion, skulle jag vilja erinra herr Hallén om att om jag inte tar fel var det kammarens nuvarande talman som väckte en motion, som herr Hallén var med om att avslå. Denna motion hade i stort sett

lika lydande kläm som den Hallénska motionen av i dag. Han kysste och slog ihjäl med samma varma själ även då!

När herr Hallén sedan talar om logik är det tydligt, att den teologiska logiken är någonting annat än logik i övrigt. Jag har inte tänkt ta upp någon principiell diskussion här i dag. Jag vill bara säga till herr Hallén, att hans motion är märklig även i ett annat avseende. Det brukar vara så att man väcker motioner i anslutning till en proposition, men när konstitutionsutskottets ärade ordförande och en del ledamöter väcker motioner i anslutning till en motion, som skall behandlas inom konstitutionsutskottet, så är det en ny konstitutionell ordning. Men det är kanske logik!

Sedan vill jag bara erinra om att vad vi framfört i vår motion är ett förslag med krav på en praktisk anordning. Men vi har därvidlag inget slutgiltigt förslag, utan fråga är bara om en utredning. Utskottet säger emellertid att om man skulle beträda motionernas väg skulle följderna bli den kyrkliga kommunens försvinnande och uppgående i den borgerliga. I det stycket skulle jag vilja fråga herr Hallén: Har herr Hallén så dåliga erfarenheter av våra stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige att de i kvalitativt avseende skulle vara så underlägsna kyrkofullmäktige av i dag? Herr Hallén har tydligen inte sysslat med spørsmålet om hur dessa kyrkofullmäktige kommer till och hurdana de är. Jag tror att denna skrivning är av den art att vi har anledning att säga ifrån, att det inte förhåller sig så som man här menar.

Sedan har vi i motionen erinrat om att vi anser den kyrkliga kommunen ha en hel del viktiga uppgifter sig förelagda och att det är angeläget att dessa olika frågor prövas av en församling som tillkommit med fullödigt demokratiskt stöd. Jag vill också erinra herr Hallén om skolväsendets överflyttning

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

och om konstitutionsutskottets av herr Edberg berörda utlåtande 1919. Jag instämmer i vad herr Edberg sade därom, att sedan dess konstitutionsutskottet blivit 35 år äldre, men att det inte medfört någon radikaliserings utan tvärtom. Det är väl det som gjort att klämman blivit olika nu mot då.

Vidare har det från herr Halléns sida sagts: Hur skall de gå med lönefrågorna och pastoratsindelningen m. m.? Och han talar om ryckigheten vid behandlingen av dessa frågor. Jag tror nog att man ute i kommunerna och bland dem som handhar dessa val är på det klara med att det bristande intresse som kommer till synes vid valen är så pass allvarligt att något måste göras för att komma till rätta med det hela. Om man anser att kyrktuppen säkrare bevaras genom att kyrkofullmäktige väljs med tre å fyra röster än i fall stads- och kommunalfullmäktige handhar hans vård, ja, då kan man naturligtvis resonera som herr Hallén. Men jag tror inte att det är något så stort intresse, utan om man skall få någon ordning på det hela måste de församlingar vi har, nämligen stads- och kommunalfullmäktige, ta hand även om dessa frågor.

Vidare skulle jag till herr Hallén vilja säga, att det är underligt med statskyrkan och dess folk som anser, att den materiella äganderätten skulle vara någon huvudsaklig uppgift att vårda och att den religiösa väckelsen kan överlämnas till de frireligiösa samfundet, som kan ge både offer och förkunnelse. De har ju också förstått att de religiösa värdena för många människor har betydelse. Jag tror att statskyrkan även i det sammanhanget borde försöka tänka mera på sin uppgift än på de anställdas materiella intressen. Ty om statskyrkan skall ha någon uppgift att fylla är det nog genom att inte bara komma med en förkunnelse på läpparna, utan det behöves nog även

en hjärtats bekännelse. Jag tror att statskyrkan sysslar alltför mycket med materiella saker och glömmer bort att den även har till uppgift att vårda religiösa värden. Men tyvärr syns det som om kyrkan har glömt bort den saken. Jag tycker att man skall utföra det arbetet på annat sätt än som nu sker.

Sedan har här yttrats något om röstandet både vid kommunal- och stadsfullmäktigeval. Ja, om jag inte tar fel är det så att statsråd, med undantag av dem som föredrar kyrkliga frågor, kan ha utträtt ur statskyrkan. Nog måste väl herr Hallén i anständighetens namn gå upp och protestera mot att de som utträtt ur statskyrkan får delta i röstning i sådana frågor. Inom parentes tror jag, att de farhågor herr Hallén uttalade den gången när det var fråga om fritt utträde ur statskyrkan, nämligen att det skulle bli ett massutträde ur den svenska kyrkan, visat sig felaktiga. Och låt mig säga att om en metodist skulle delta i stadsfullmäktige och dess beslut i en religiös fråga, måste han väl anses vara en person som har möjlighet att bedöma den.

Vidare har det talats om den ekonomiska vikt som lagts på de kyrkliga förhållandena och att kyrkan skall få ha sin egen uttaxering. Jag vill säga att i ekonomiskt avseende är det väl så att den svenska kyrkan inte har något självständigt organ. Den borgerliga kommunen sköter lokalt vissa delar av kyrkans ekonomiska förvaltning, men kyrkofullmäktige beslutar uttaxeringen. Vidare är det väl så — och jag hoppas att konstitutionsutskottets ordförande rättar mig om jag har fel — att statskontoret sköter förvaltningen av kyrkofonden och kammarkollegium har befattning med kyrkans fasta egendomsförvaltning. Kammarrätten upptar besvär, och andra beslut fattas av domkapitel eller konungens befallningshavande och domkapitel gemensamt, och byggnadsstyrelsen har tillsynen över

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

det offentliga byggnadsväsendet. Man kan räkna upp det ena området efter det andra och finna att kyrkan ingenstans har den ekonomiska självständighet, som herr Hallén här talar om.

Utskottet har avstyrkt vår motion med motiveringar, som jag inte här skall närmare ingå på. Till utskottets utlåtande är emellertid fogad en reservation av herrar Sörlin, Spångberg och Edberg, vilken i stort sett sammanfaller med yrkandet i motionen, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Det är nog inte som herr Hallén säger, att ett beslut i enlighet med reservationens förslag skulle uppröra den offentliga opinionen. I stället tror jag att både kommunalmännen och de som har hand om kyrkofullmäktigevalen kommer att hälsa en utredning med tillfredsställelse. Herr Hallén synes i detta stycke tala om saker och ting, som han inte själv har någon praktisk erfarenhet av. Även om en del av kyrkans folk fått utbildning i ekonomiska ting, är det väl inte säkert att de därför besitter den kunskap som erfordras för att sköta kyrkans ekonomi på ett förnuftigt sätt. Man behöver där bara se på hurudan utvecklingen har varit. Den praktiska skötseln av kyrkans ekonomi har ju tagits om hand av helt andra organ är kyrkans egna.

Allting talar för att en utredning bör komma till stånd på detta område, och jag förvånar mig över att kyrkans män är så rädda för att gå med på utredningsförslaget.

Till slut vill jag också erinra om den folkpartimotion, som avgivits med förslag om allmän omröstning om statskyrkans vara eller inte vara. Även innan en sådan omröstning kommer till stånd måste utredning ske om kyrkans ställning i svenskt samhällsliv, och detta innefattas även i reservationens förslag. Det finns därför all anledning att följa reservanternas linje i det stycket.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr HALLÉN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg frågade vad orsaken var till att jag nu vill vara med om att sammanföra kommunal- och kyrkofullmäktigevalen, när jag vid upprepade tillfällen tidigare i utskottet varit med om att avstyrka förslag härom. Det beror på att jag kommit till en annan uppfattning, sedan jag sett de sjunkande siffrorna över deltagandet i kyrkofullmäktigevalen. Att man i sådant fall går över till den ståndpunkt, som vår ärade talman här i kammaren intagit upprepade gånger, finner jag helt naturligt. Det vore bra om herr Lundberg vore lika känslig för utvecklingen.

Sedan sade herr Lundberg att man här i riksdagen ofta väcker motioner i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner, men han hade aldrig varit med om, sade han, att någon väckt motion i anledning av en annan motion. Men då vet jag inte var herr Lundberg har haft sina ögon, ty det sker ju snart sagt vid varje riksdag, när man i ett parti vill ha reda på vad en annan grupp vill föreslå. Den upptäckten kommer herr Lundberg säkert att göra, om han inte gjort den förut, så att någon ny praxis har jag ingalunda infört.

Sedan tycker jag att herr Lundberg hemföll litet åt enklare folkmötestricks, då han talade om att kyrkans män inte borde ha så stort intresse för materiella ting o. s. v. Jag gick emellertid inte in på de sakerna i annan mån än att jag sade, att det är underligt hur man — om ifrågavarande förslag går igenom — nära nog med ett enda penndrag kan överföra den borgerliga kommunens dispositioner till den kyrkliga organisationen. Mer sade jag inte om det. Men herr Lundberg hävdade att kyrkans folk mera borde ägna sig åt sina andliga uppgifter än åt befatt-

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

ningshavarnas materiella fördelar. Ja, det har han så rätt i. Men jag skulle också önska att herr Lundberg själv besinnade detta lite mera, så att han inte vid varje tillfälle försökte hindra kyrkans män i deras arbete med just de andliga arbetsuppgifterna. Det var nämligen inte så länge sedan herr Lundberg ställde sig helt avvisande till förslaget om att utvidga den andliga vården vid våra sjukhus. Inte ens bland sjuka och döende får alltså kyrkans folk utföra sina vårduppgifter i detta hänseende på ett effektivt sätt, och då kan man verkligen tvivla på den månhet om de andliga vårduppgifterna, som herr Lundberg talar om. Ty inte lär väl förhållandena bli bättre, om man berövar kyrkan dess möjligheter härvidlag, vartåt ju motionen leder! Den sortens kyrkliga välvilja tror jag vi betackar oss för.

Till slut sade också herr Lundberg: »Vad gör det, om det i kyrkofullmäktige sitter en metodist?» Ja, det där låter mycket oskyldigt. Men antag att där sitter en majoritet av för kyrklig verksamhet direkt fientligt inställda människor! Sådana fall vill man emellertid inte tala om utan bara om de oskyldiga och präktiga metodisterna. Men det går nog inte att lura kammarens ledamöter med så enkla argument.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad angår enkla argument och folkmötestricks torde herr Hallén själv vara mästare på det området, och även om jag inte ser upp till honom, är det kanske naturligt att han i debatten blir bemött med samma mynt.

När herr Hallén sedan drar in frågan om den andliga vården vid våra sjukhus, vill jag säga att jag har ingen som helst respekt för en kyrkans man, som använder sig av så lättvindiga argument som herr Hallén gjorde. Herr Hallén borde begripa, att inom ett sjukhus

får sådant icke förekomma, som herr Hallén tycks mena att det skall göra. Det är en allvarligare fråga än vad herr Hallén själv kanske inser.

Sedan är väl detta förfarande med motioner, som väcks i anslutning till andra motioner, ganska märkligt. Herr Hallén är ju konstitutionsutskottets ordförande, och mig veterligt har herr Hallén varit i konstitutionsutskottet en längre tid. Jag måste fråga: Är det den nu tillämpade ordningen som skall bli melodien i framtiden vid konstitutionsutskottets prövning? Det är i så fall en allvarlig tendens, som jag vänder mig emot.

Det talas om att det skulle vara något speciellt med kyrkofullmäktige. Jag har, herr Hallén, ingenting att säga om kyrkofullmäktige som institution, men, herr Hallén, vi vet hur svårt det är att få folk att åtaga sig kyrkofullmäktigeuppdrag. Det är en för liten uppgift, och en mängd svårigheter uppstår.

Jag skall inte säga mera om de andliga värdena, men jag tror, herr Hallén, att jag med min uppfattning har stor respekt för dessa värden, och då har jag rätt att kräva respekt från det håll, där man så att säga anser sig ha monopol på respekten för andliga värden. Och vad man anser vara religion, det är också en personlig sak.

Herr FAST (s):

Herr talman! Jag tror att vi kan gå ifrån diskussionen om de andliga värdena och över till sakfrågan. Då skall jag försöka att fatta mig rätt kort med hänvisning till vad som här sagts. Denna fråga är ur ekonomisk synpunkt en ganska liten fråga, men rent författningsmässigt är den utomordentligt betydelsefull och har mycket större perspektiv, skulle jag tro, än vad motionärerna över huvud taget har föreställt sig.

Jag erinrar, herr talman, om att det för några år sedan väcktes en motion

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

om att man skulle göra en revision av den kyrkliga indelningen. Då pågick en revision av primärkommunindelningen. Jag varnade i det sammanhanget för att man skulle föra in ett så störande moment, och jag sade: Låt oss i lugn och ro smälta resultatet av en kommun-sammanslagning, så får vi ta nästa steg sedan!

Det är väl ingen här som vill bestrida, att om vi överför nu kvarstående uppgifter från kyrkofullmäktige till stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige, så måste ju detta betyda, att den borgerliga kommunens indelning och församlingsindelningen, eller i varje fall pastoratsindelningen, sammanfaller. Jag går så långt att jag säger, att jag tror det blir nödvändigt med en sammanfallande församlingsindelning, om man helt och hållet skall tillämpa den borgerliga kommunens konstitution.

Jag tillät mig att i debatten för ett par år sedan säga, att det var besvärligt med den primärkommunala indelningen. Det visade sig ju att diskussionen inte var fri från partipolitiska spekulationer, och sockenpolitikerna fick ett mycket fritt fält att röra sig på. Men kom ihåg, att den borgerliga kommunen har egentligen inga traditioner. Dess historia börjar så sent som år 1862, under det att den kyrkliga indelningen har sina rötter långt tillbaka i den svenska historien. Vi rör också här vid ett ämne, som är utomordentligt ömtåligt, men jag vill inte skrämna någon från att beröra det, ty detta kan vara nödvändigt. Jag motsätter mig ingalunda en modern och rationell indelning, men innan denna skett anser jag, att man inte skall med sikte på positiva resultat nu diskutera de problem, som tagits upp i motionen och i denna debatt.

Vad är det som har skett på detta område? Är det så underligt, att konstitutionsutskottet intar en annan ståndpunkt nu än år 1919? Då låg skolväsendet och barnavården under den

kyrkliga kommunen, men nu har dessa uppgifter flyttats över till den borgerliga med undantag för sex eller sju skoldistrikt. Här skulle jag vilja rikta en allvarlig maning till vederbörande i Kungl. Maj:ts regering att se till, att vi får in också dessa skoldistrikt under den borgerliga kommunen. Det ser ut som om man på något sätt har glömt bort detta problem. Ingen av de utredningar som pågår vill egentligen kännas vid saken. Den är besvärlig men den måste lösas, ty det är orimligt att skolväsendet i några kommuner ligger under kyrkofullmäktige.

I övrigt kvarstår, som jag sagt i utskottet, endast sådana ärenden, som direkt eller indirekt tillhör kyrkans eget inre liv. Jag tvivlar på lämpligheten av att, så länge kyrkan skall vara en folkkyrka, föra över dessa uppgifter till stadsfullmäktige eller kommunalfullmäktige, även om indelningen i övrigt sammanföller på den borgerliga och den kyrkliga sidan. Men därtill kan vi ju återkomma. I nuvarande läge verkar det som om motionärerna ville en smula förneka sig själva, nämligen genom att uraktlåta att tala om att det är en totalöverflyttning till den borgerliga kommunen som skall äga rum.

Man vet ju att av de samlade kommunala utgifterna mellan 5 och 10 procent faller på den kyrkliga sidan. Men detta problem är ekonomiskt. Jag frågar mig: Vad är det då som man skulle kunna flytta över utan att detta berör kyrkans eget inre liv? Jag vet inte vad det är. Kyrkans prydnade, reparationer o. s. v. hör också hit. Herr Lundberg är nog överens med mig om att t. ex. en samlingslokals prydnade har ett intimt samband med vårt föreningsliv. Både på det statskyrkliga och på det frikyrkliga området har lokalernas utseende en del att skaffa med den högtid man kan skapa kring en gudstjänst.

Nej, här är det nog så att man kan

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

inte peka på någonting som absolut borde flyttas över. Jag medger att man skulle kunna nämna exempelvis krematorier och kyrkogårdar, men härvidlag erinrar jag om vad herr Hallén redan framhållit, nämligen att det inte är omöjligt att få till stånd en överenskommelse mellan den borgerliga och den kyrkliga kommunen om att sådana angelägenheter skall den borgerliga kommunen ta hand om. Vad beträffar byggande av krematorier så tas den frågan i regel upp på den borgerliga sidan utan att någon vill lägga hinder i vägen därför. Ätminstone några av våra kommuner har också, med kyrkans goda minne och beslut, övertagit värden av kyrkogårdar.

Jag ser emellertid bort härifrån och frågar: Vad är det för problem som återstår? Det är ett skenfäkeri att mena, att man skulle kunna plocka bort allt väsentligt, allt som det lönar sig att tala om i denna debatt. I verkligheten är det här fråga om en totalöverflyttning. Men den frågan är för tidigt väckt med hänsyn till att vi först måste få ordning och reda i fråga om indelningen på den kyrkliga sidan. Därtill kommer att riksdagen, i överensstämmelse med vad både utskottet och Kungl. Maj:t tidigare uttalat sig för, har fattat beslut om att när vi nu antagit en ny kommunallag, så skall de speciallagar som finns och även de kommunallagar som återstår anpassas efter principerna i den nya, gällande kommunallagen. Detta är direktiven för den kommitté som sysslar med församlingsstyrelsen. Men det är väl ingen mening med, om man skall fortsätta arbetet på en revision av församlingsstyrelselagen, om man skall göra en överflyttning, som i och för sig måste innebära en total överflyttning av de kyrkliga ärendena till den borgerliga kommunen. Om man har något sinne för logik på detta område, måste man

således säga sig, att problemet har an gripits från felaktiga utgångspunkter.

Kammarledamöterna märker att jag undviker att gå in på frågan om kyrkans ställning; den får vi återkomma till längre fram. Min inställning på den punkten är för övrigt så jämt alltsedan den första partikongress jag bevistade, att den inte är någon hemlighet.

Om vi emellertid skall se litet vidare på denna fråga, anser jag att vi först måste reda upp visa detaljspörsmål, innan vi över huvud taget kan allvarligt diskutera och har förutsättningar för en totalöverflyttning av de kyrkliga ärendena. Och där är vi inte ännu. Jag nöjer mig därför med att endast beröra dessa rent yttre, mera författningsmässiga ting i stället för att gå in på de frågor rörande kyrkans ställning i övrigt, som har ventilerats i denna debatt på ett sätt som jag inte tycker har varit särskilt tilltalande.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Då herr Fast säger att ur ekonomisk synpunkt är frågan liten, så vill jag erinra om att den dock gäller mellan 5 och 10 procent av utgifterna, motsvarande sammanlagt ett belopp på över 200 miljoner kronor. Men även om man ser bort därifrån, har herr Fast själv tidigare varit böjd för att denna utväg skulle väljas. Jag kan inte på rak arm erinra mig vid vilken tidpunkt det var, men om jag inte missar mig var det i en debatt med herr Johansson i Stockholm som herr Fast sade, att denna fråga skulle aktualiseras.

Herr Fast säger vidare, att författningsmässigt är detta en stor fråga. Ja, det blir den på grund av att ingen har utrett frågans rättsliga ställning inom samhället, men det spörsmålet har vi tagit upp i dag. Man säger också att den

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

borgerliga kommunen har inga historiska traditioner men att den kyrkliga har det. Jag gjorde visst en översikt över den historiska sidan 1943 och trodde inte att jag skulle behöva göra det nu också. Jag tror emellertid att kyrkans dåtida uppgifter tidigare mera sammanföll med den borgerliga kommunens.

Herr Fast yttrade att vad som kvarstår tillhör »kyrkans inre liv». Det kan man naturligtvis säga, men eftersom statskyrkan är en folkkyrka i den meningen, att alla som icke utträtt ur densamma har intressen där att bevaka — den skall vara till för dem — så är denna folkkyrka icke på samma sätt som en frikyrka fristående.

Jag vet inte hur herr Fast ser på problemet, men det kan ju hända att han skulle betrakta resultatet av en folkomröstning som utslagsgivande även när det gäller frågan om statskyrkan som sådan. För min del anser jag emellertid att denna fråga icke är mogen för en folkomröstning, förrän den har blivit föremål för utredning på väsentliga punkter.

Till herr Hallén vill jag också säga, att man skall akta sig för att fördärva de val, som vi redan har, genom att utöka antalet valsedlar. Det är tillräckligt med två olika valsedlar, ty det är alltför många som redan förstörs.

Herr FAST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är överens med herr Lundberg på en punkt, nämligen att innan det sker en folkomröstning, måste det företagas en hel rad utredningar, inte minst beträffande rättsliga frågor. Detta ger mig ytterligare stöd för att det är en riktig ståndpunkt som jag intagit, då jag här ställt mig avvisande till tanken på en folkomröstning.

Om vi har, såsom herr Lundberg själv framhöll, en folkkyrka, finns det ju möjlighet för medborgarna att göra sitt inflytande gällande vid kyrkofull-

mäktigevalen lika väl som vid kommunalvalen och riksdagsvalen. Men om sedan intresset inte räcker till för folkkyrkan, så beror i varje fall inte detta på att medborgarna inte har möjlighet att utöva det inflytande som de ur demokratiska synpunkter är berättigade till.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! Jag skall inte i annan mån blanda mig i denna debatt, som jag med mycket stort intresse lyssnat till, än att jag skulle vilja på ett par konkreta punkter säga några inte alltför många ord — på förekommen anledning, skulle jag vilja tillfoga. Jag tänker då särskilt på det inlägg som här inledningsvis hållits av herr Edberg. Men jag är också i likhet med några tidigare talare angelägen om att kategoriskt få understryka att problemet i dag inte på något sätt gäller det stora principspörsmålet »stat och kyrka», utan rör sig om något väsentligt annat. Såsom jag ser saken, är det helt enkelt fråga om att fixera en problemlösning, som organisatoriskt och administrativt tillgodoser de rimliga krav som i detta sammanhang kan ställas.

Med ett enkelt penndrag vill tydligen motionärerna och reservanterna utplåna den kyrkans självstyrelse som har byggts upp omkring den under ganska många år fungerande kyrkofullmäktigeinstitutionen. De kyrkliga angelägenheterna skulle inordnas i eller bli liksom en filial under den borgerliga kommunen — det är det substantiella innehållet i denna framstöt. Jag kan på intet sätt se, att en sådan ordning skulle representera något framsteg. Motionärerna har nog blundat för någonting ganska väsentligt, nämligen att det inom kyrkofullmäktigeinstitutionen har fortlöpande samlats mycken sakkunskap och ett levande intresse för de speciella uppgifter det här gäller. Utan att anlägga några mer djupgående prin-

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

cipiella synpunkter kan man ställa frågan: Vad är det rent demokratiskt sett för vinning med att avkoppla de många medborgare som i demokratisk ordning har valts för att fullgöra dessa speciella uppgifter? Jag kan inte se att det är någon vinst med detta, utan tvärtom. Bör vi inte i stället se till att allt flera medborgare aktiviseras i det samhällsarbete, vilket frontavsnittet det än gäller? Och när det är fråga om kyrkofullmäktige finns det ett tillfälle att i sådant syfte knyta an till det intresse och den sakkunskap som kan finnas bland medborgarna.

Såsom ett huvudargument för motionen har anförts, att det finns ett så ringa intresse för kyrkofullmäktigeinstitutionen, vilket även kommit till uttryck vid kyrkofullmäktigevalen. Det är alldeles riktigt att detta intresse varit ringa — det måste man livligt beklaga. Men inte finns det för den skull någon anledning att reformera efter den modell som i motionen har skisserats. Det måste vara ett demokratiskt värde i sig att medborgarna här har en möjlighet till medinflytande och ansvarsstagande, de må sedan utnyttja denna möjlighet eller inte.

Jag känner mig på intet sätt imponerad av det resonemang motionärerna för, när de kommer med s. k. valtekniska motiv för en reform och åberopar en del extrema fall, där det mycket ringa valdeltagandet har lett till uppenbarligen alldeles slumpartade resultat. Detta är, såsom jag redan sagt, rena undantagsfall som inte på något sätt är representativa. Jag skulle ändå vilja fråga herr Edberg, om han inte i alla fall på rätt nära håll kan leta upp exempel, då man tyvärr måste säga sig, att medborgarintresset är alltför ringa, valdeltagandet alltför ringa, procenten röstande alltför ringa, men man kommer väl ändå inte på den idén att för den sakens skull vilja föreslå, att man amputerar bort de organ, som tillkom-

mit genom valen i fråga. Man bör väl i stället — dit syftar för övrigt en motion, som vi längre fram blir i tillfälle att ta ställning till här i riksdagen — sikta till att på olika sätt söka aktivisera intresset och få medborgarna i större utsträckning inkopplade även på detta område.

Herr talman! Vad jag ville ha sagt är framför allt att det i dag inte är fråga om något principspörsmål. Vi kan transformera ned problemet till det enkla planet: Här gäller det att finna en problemlösning, som rent organisatoriskt och administrativt tillfredsställer de rimliga krav på effektivitet och på ändamålsenlighet, som man kan ställa.

Sedan skall jag inte underlåta att till herr Edberg säga, att han i varje fall inte lyckades övertyga mig med argumenteringen i sitt första anförande. Han polemiserade där mot sin egen ståndpunkt och värjde sig mot invändningen, att han möjligen inte skulle ha resonerat logiskt. Herr Edberg är en varm anhängare av frihetslinjen i detta sammanhang, och det respekterar jag honom för. Likafullt ansluter han sig här till förslag och är beredd att ta steg, som uppenbarligen innebär icke ett handtag åt denna frihetslinje utan tvärtom att remmarna skall dras åt allt hårdare. Jag kan inte se, att herr Edberg på den punkten lyckades på ett sådant sätt redovisa för sin ståndpunkt och sitt resonemang, att han riktigt övertygade.

Herr talman! Med dessa erinringar — som kanske kan anses vara erinringar i marginalen — skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **PETERSON** i Degerfors (s):

Herr talman! Jag skulle bara vilja säga, att det väl knappast är någon av motionärerna som inte är medveten om alla de svårigheter, alla de gränsfall,

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

alla de problem om äganderätt, som kan uppstå om motionen bifalles.

Att jag begärde ordet berodde egentligen på att det i utskottsutlåtandet har efterlysts en sak. På s. 10 i utlåtandet står det: »Ej heller kan det, sedan skolärendena nu i princip helt överflyttats till den borgerliga kommunen, pekas på någon speciell grupp av kyrkokommunala ärenden, som med större fördel skulle kunna handläggas av den borgerliga kommunen.» Herr Fast efterlyste ju också något sådant och ifrågasatte, om man skulle kunna leta fram ett enda ärende, som på ett bättre sätt kunde handläggas av kommunen.

Jag vill till vad herr Edberg har anfört bara knyta några andra exempel. Det gäller t. ex. personalfrågorna, det gäller lönefrågorna för inom kyrkan anställda — jag menar inte själva prästerskapet utan övriga, trädgårdsarbetare, trädgårdsmästare, kontorsmänniskor på våra pastorsexpeditioner — och det gäller pensionsfrågorna. Man måste väl ändå säga, att den borgerliga kommunen har bättre förutsättningar att handlägga dessa frågor. Jag vet, att det finns möjligheter att här ha en samordning. Man kan komma överens med kyrkan om hur man skall handlägga frågorna. Många gånger har kyrkan emellertid i kraft av sin instruktion och lagen motsatt sig något som helst samröre med kommunerna. Jag har varit med om fall, då kyrkan tillämpat ett reglemente och den borgerliga kommunen ett annat. Jag har velat påtala dessa saker därför att det är fråga om ett arbetsområde, som man skulle kunna flytta över från kyrkan till den borgerliga kommunen.

Herr Hallén säger, att ett fullföljande av motionärernas tankegång skulle vara ett struptag på hela kyrkoorganisationen. Detta får väl ändå anses som ett överord. Jag vill inte tala i egen sak, men om vi tittar på motionärerna, kan vi knappast hitta någon av de trettio,

som är så ansvarslös, att han skulle hysa sådana tankegångar. Något sådant ligger inte bakom motionerna, utan rent arbetsmässiga former, organisationsformer och metoder har legat till grund. Denna skuggrädsla från utskottets sida tycker jag verkar något överdriven. Det förefaller, som om det här gällde en maktfråga och ingenting annat.

Jag vill till sist, herr talman, innan jag yrkar bifall till reservationen, säga, att det inte finns något fog för de tankar, som herr Hallén framförde, att det skulle kunna finnas andra avsikter bakom motionerna. Jag vill erinra om ett bibelspråk — jag vet inte var det står, men det kan kanske herr Hallén ge upplysning om, det lyder: Dömen icke, så skolen I icke varda dömda.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr **EDBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hamrin menade att detta förslag skulle innebära, att man genom ett enda enkelt penndrag drog ett streck över den kyrkliga självstyrelsen. Jag vill inte medge att det skulle ske genom ett enda penndrag. Därtill är förhållandena alltför komplicerade. För den skull har också såväl reservanterna som motionärerna yrkat på en utredning, huruvida och i vilken omfattning ekonomiska angelägenheter som avser kyrkliga ändamål skulle kunna överföras till den borgerliga kommunen.

Herr Hamrin syntes också mena, att det låg ett speciellt demokratiskt värde i kyrkofullmäktigevalen, vilket skulle gå förlorat om exempelvis stads- resp. kommunalfullmäktige skulle utse en speciell styrelse för de kyrkliga angelägenheterna. Jag har svårt att inse att det ena skulle vara mera demokratiskt än det andra. En demokratisk ordning

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

fungerar väl inte alldeles tillfredsställande, om den har till resultat att valdeltagandet stundom — och icke i så få fall, som herr Hamrin föreställer sig — är så till ytterlighet ringa som t. ex. mellan fem och sju procent i de 46 procent av församlingarna där vid senaste valet enlistesystemet förekom. I sådana fall finns alltså möjligheter till sådana kupper, som konstitutionsutskottets ordförande fruktade skulle leda till en kyrkofientlig sammansättning av en kyrklig styrelse, i ännu högre grad än om stads- och kommunalfullmäktige fick utse en kyrkostyrelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Då debatten är så långt framskriden, skall jag inte gå in på hela detta stora ämne. Jag kan i allt väsentligt instämma i de rent praktiska synpunkter, som herr Fast här har givit till känna. Jag skall inte heller gå in på frågan om det stora intrång på den kyrkliga självstyrelsen, som motionen evident syftar till.

Vad jag skulle vilja begränsa mig till är frågan, huruvida herr Lundberg och herr Edberg och övriga motionärer i denna kammare, när de nu kräver att en stor del av beslutanderätten på det kyrkliga området skall överflyttas till den borgerliga kommunen, företräder en mera demokratisk åsikt än anhängarna av den nu gällande ordningen. Det har väl allmänt betraktats som en stor vinning, att vi 1862 gjorde en åtskillnad mellan den borgerliga och den kyrkliga kommunen. Denna vinning har ju bestått sedan man på bägge fronterna genomfört en lång rad av demokratiska reformer. Jag tänker på införandet av den allmänna kommunala rösträtten, införandet av fullmäktigeinstitutionen etc. Man har sedan ytterligare befäst den självständiga ställning, som

kyrkan fått, genom religionsfrihetslagstiftningen. Nu menar herr Edberg att det inte vore värre att de borgerliga kommunerna fick besluta över kyrkliga utgifter än att vi här i riksdagen beslutar i kyrkliga frågor oavsett om ledamöterna tillhör statskyrkan eller inte. Men det är väl ändå en stor skillnad däremellan. Vad vi här i riksdagen har att göra är att dra upp gränserna mellan å ena sidan kyrkans uppgift och kyrkans makt i samhället och å andra sidan det borgerliga samhällslivet. Den gränsdragningen kan ju intet annat organ göra än riksdagen. Men den borgerliga kommunens bestämmanderätt över kyrkliga förhållanden skulle beröra verkligt centrala frågor i kyrkans inre liv. Varje liten utgift, som kommer på debetsedeln, berör ju en intern kyrklig angelägenhet. Den parallell som herr Edberg här har dragit är därför inte slående.

Sedan måste man väl också rent principiellt säga — det skulle förvåna mig om herr Lundberg kunde motsäga mig på den punkten — att demokrati inte alls är koncentration till ett visst organ. Demokrati innebär väl för det första tolerans, den tolerans som finns i religionsfrihetslagstiftningen, och för det andra decentralisation, d. v. s. att man på det borgerliga liksom på det kyrkliga området försöker fördela makten så vitt som möjligt och så djupt ner i folket som möjligt. Jag tror också att det är ett allmänt demokratiskt värde, att så många människor som möjligt är engagerade i samhällsuppgifterna och att alltså inte en liten, begränsad kår, några kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige, bestämmer över alla slags ting. Jag skulle vilja erinra herr Lundberg om den oerhörda styrka som det var för vårt land under andra världskriget och alla de prövningar vi då mötte, att vi hade några hundratusen kommunalmän ute i landet — några kanske bara var

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

suppleanter i någon obetydlig nämnd eller styrelse — som alla hade ett uppdrag och åtnjöt ett medborgarförtroende och därför på ett helt annat sätt än eljest kände sig ansvariga för utvecklingen. Ju mindre vi gör den kår som på detta sätt är engagerad i samhällsarbetet — det må nu vara på det borgerliga eller kyrkliga området — desto större förlust är detta enligt min mening för den demokratiska staten.

Sedan, herr talman, bara ett par ord om kyrkofullmäktigevalen. Herr Lundberg och hans medmotionärer har tagit årets kyrkofullmäktigeval och det ringa deltagandet i dessa till utgångspunkt för denna i grund och botten oerhört omvälvande reform, i varje fall principiellt omvälvande reform. Det kunde tänkas andra vägar att komma till rätta med problemet, om man anser det principiellt riktigt, att de, som är intresserade av kyrkliga frågor eller tillhör statskyrkan, själva skall få besluta över kyrkliga angelägenheter. Det kan således tänkas att man på något sätt reformerar kyrkofullmäktigevalen. Ordföranden i konstitutionsutskottet har ju väckt en motion i denna fråga. Jag är personligen ganska skeptiskt inställd till om denna utväg är den riktiga. Principiellt måste jag dock säga, att herr Hallén enligt min mening angripit problemet från den riktiga sidan i dag, när han tagit upp kyrkofullmäktigevalen.

Man kan t. ex. lägga kyrkofullmäktigevalen på en annan tid än den nu brukliga, så att de inte sammanfaller med något annat val. Framför allt kan man lägga valet på en sådan tid, då man kan påräkna ett större allmänt intresse än man kan få tre veckor efter det stora valet, då väljarna och pressen är uttröttade. Man kan kanske vända sig till partiorganisationerna och till pressen och försöka få dem mera intresserade för dessa val än fallet var i höstas. Den som såg, hur litet tidningarna sysslade med kyrkofullmäktige-

valen i oktober, måste räkna med att deltagandet vid valet skulle bli så litet som det i realiteten blev. Jag beklagar själv att detta intresse inte är större. Jag skulle tro att den angelägnaste uppgiften för kammaren för närvarande är att finna en sådan ordning för kyrkofullmäktigevalet, att man kan stimulera människorna till ett ökat deltagande.

Till sist har man, herr talman, sagt, att det inte är så demokratiskt om t. ex. partierna kommer överens om en gemensam lista och kanske med hänsyn därtill endast samlar 5 procent av de röstberättigade. Men om samma företeelse sker inom den borgerliga kommunen — och det skedde oerhört ofta i varje fall före storkommundelningen — är ju det lika litet demokratiskt. Då är det svårt att se var vinsten skulle ligga, om det ena valet ej samlar större intresse än det andra.

Herr Lundberg! Det är väl ett allmänt problem att ta upp här i kammaren och i varje fall ett ögonblick stanna inför, om vi vid valet i allmänhet har det stora intresse från de röstberättigades sida som man skulle önska. Vi kan t. ex. se på kandidatnomineringarna, som är så oerhört viktiga för vårt demokratiska liv. Har vi ett större allmänt deltagande i kandidatnomineringen till riksdagen än vid kyrkofullmäktigevalen? I regel motsatsen. I många fall kan man väl dock säga, att kandidatnomineringen till riksdagen är viktigare än kyrkofullmäktigevalen. När vi har landstingsgruppernas val till första kammaren är det kanske tre eller fyra personer som har makt och möjlighet att avgöra förstakammandaten för åtta år. Vid municipalfullmäktigevalen lägger vi märke till att municip efter municip i regel har en gemensam lista och mycket lågt valdeltagande. Vi skulle kunna peka på alla de val och omröstningar som förekommer i de olika ekonomiska föreningarna, fackföreningarna och liknande organisationer. Hur

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

stort är vid många voteringar deltagandet i en tjänstemannaorganisation eller ett fackförbund? Det är många gånger mycket lägre än vid kyrkofullmäktigevalen, men inte säger vi därför att dessa val är odemokratiska. Vi kan endast beklaga att intresset inte är större.

För mig står det i varje fall klart, att det förslag herr Lundberg kommit med i och för sig inte skapar något större intresse för kyrkan än den nuvarande ordningen. Snarare får man säga att motsatsen blir förhållandet. Det skulle leda till ett ännu mindre intresse för kyrkan. Det är inte heller säkert att förslaget skapar en större sakkunskap vid avgörandet av kyrkans frågor. Under sådana förhållanden kan jag inte se att denna motion i något avseende skulle innebära någon förbättring, och jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

I detta anförande, varunder herr andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar, instämde fru *Boman* (h).

Herr **LUNDBERG** (s):

Herr talman! Jag begärde ordet för att ge herr Hamrin en replik. Herr Hamrin talar om en aktivisering av flera medlemmar i statskyrkan. Nu är det så att de aktiva i religiöst avseende brukar ansluta sig till frikyrkorna, av vilka vi har en hel del i detta land. I frikyrkorna får människorna ge uttryck för sin tro och sin öfvervilja. Dessa religiösa människor räcker inte till för hela den kyrkliga aktiviteten. De har ansett att även frikyrkorna har en uppgift att fylla i svenskt samfundsliv. Det är självfallet, att om herr Hamrin försöker att få frikyrkofolket att gå över till statskyrkan för att där lägga ned sitt intresse, så har han kanske en mission att fylla, men jag tror inte att den vägen är framkomlig. Frikyrkorna har dock spelat en ganska stor roll i svenskt samfundsliv.

Herr Håstad talar om att demokratin inte innebär maktkoncentration utan att man skall decentralisera makten. Ja, herr Håstad, jag kan inte ta upp hela denna referendumphistoria till diskussion här i dag. Jag vill bara erinra om att dessa kyrkofullmäktigeval faktiskt har inneburit en koncentration, som i nuvarande situation är en fara för de demokratiska intressen som man vill värna.

Sedan talar man om intresset för statskyrkan. Principiellt är det väl så, herr Håstad, att alla de som är medlemmar i statskyrkan väl får anses ha ett principiellt intresse därav, när de inte går ur. Vår dissenterlagstiftning möjliggör dock inte något fritt utträde. Detta har andra konsekvenser med sig.

Jag tror att det är felaktigt att tala om de hundratusentals kommunalmännens inflytande under kriget och ta det till intäkt för att decentralisationen skulle ha varit av något värde. Jag tror att orsaken till att kommunalmännen under kriget hade inflytande i olika sammanhang, var den, att de hade stöd inom sina kommuner och hade en plats som ingav respekt i olika sammanhang.

Herr **HAMRIN** (fp):

Herr talman! Herr Lundberg är en rätt besvärlig eller åtminstone säregen debattör i den bemärkelsen, att han uppenbarligen polemiserar mot och angriper meningar som inte har uttalats här under debatten eller som i varje fall inte har uttalats av mig.

När herr Lundberg talar om relationerna mellan statskyrka och frikyrka, är det ett resonemang som i varje fall jag för min del inte ens har snuddat vid och inte heller har haft någon anledning att beröra. Vad jag talade om var helt enkelt det, att ett av skälen till att intresset för kyrkofullmäktigevalen är så ringa är, att valen är förlagda till en så olämplig tidpunkt. De kommer ju några veckor efter de allmänna poli-

Överflyttning av kyrkliga ekonomiska angelägenheter till den borgerliga kommunen m. m.

tiska valen, då intresset redan är uppslukat. Därtill kommer också att valen, såsom alla känner till, i regel försiggår med s. k. gemensamhetslistor. Det är en omständighet som bidrar till det ringa valdeltagandet. Det var detta jag ville säga och ingenting annat, och det har ju inte någonting alls att göra med det resonemang som herr Lundberg ville tillskriva mig att jag skulle ha varit inne på.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Herr Lundberg yttrade att koncentrationen till kyrkofullmäktige skulle vara en fara. Jag ber herr Lundberg precisera vari denna samhällsfara ligger; det måste väl vara en fara för samhället som herr Lundberg menar. Det är någonting som för mig är fullkomligt okänt, att man skulle kunna använda det hårda uttrycket fara, samhällsfara, i detta sammanhang.

Det tycktes som om herr Lundberg fortfarande vore anhängare av en koncentration av makten. Jag vidhåller då för min del såsom en personlig känslelse, att jag anser att vi fortfarande bör sträva efter att ge så många som möjligt uppdrag i detta samhälle, intresse för samhället och ansvar för samhällsutvecklingen. Ur den synpunkten var det ju beklagligt att storkommunindelningen, som ur andra synpunkter var nödvändig, ledde till en minskning av den krets som känner detta ansvar. Skulle vi nu också gå så hårt fram mot kyrkofullmäktige som herr Lundberg önskar, är det ju fara för att denna krets ytterligare minskar och att vi får en alltmer koncentrerad demokrati.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Professor Brisman sade en gång i en uppsats, tillägnad professor Stavenow, följande: »En åskådning eller idé betyder i och för sig ingenting. Först när människor äro beredda

att lida och dö för dess förverkligande, blir den en faktor att räkna med.»

Herr Håstad skall komma ihåg att jag med talet om koncentration i detta sammanhang avser, att det ringa antalet deltagare i kyrkofullmäktigevalen innebär en fara för fullgörandet av de uppgifter som kyrkofullmäktige har att handlägga. Det kan inte vara så att kyrktuppens höjande och placerandet av mandat är en kyrklig angelägenhet. Jag tror att detta drar löje över själva kyrkan. När fyra valdeltagare, ja, till och med en enda, väljer en fullmäktige-församling på 20 personer, har koncentrationen naturligtvis drivits till sin spets. Detta är en fara och icke uttryck för en demokratisk handling.

Herr HÅSTAD (h):

Herr talman! Jag tycker att vad som skett med kyrktuppen nere i Skåne är en för liten händelse för den omvälvande reform som herr Lundberg planerar. Om herr Lundberg emellertid skulle vilja ha exempel på liknande kupper, eller vad vi skall kalla det, på det kommunala området, kan jag stå till tjänst med att nämna bl. a. ett fall från den tid då jag exerceerade i Norrland: den berömda Junselekuppen, som avsåg val av kommunalfullmäktige.

Vi skall heller inte alldeles undervärdera det antal som deltar i kyrkofullmäktigevalen, när det är en verklig tävlan mellan partierna. Man har nu gång på gång åberopat förhållandena i Stockholm, i varje fall skedde det i utskottet. Såvitt jag i hastigheten kan räkna fram var det dock 75 000 människor som deltog i kyrkofullmäktigevalet i Stockholm. Dessa 75 000 är en ganska stor armé, och de är inte en armé som alldeles kan negligeras.

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid

Lån för inrättande av alkoholfria restauranger

utlåtandet fogade reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Edberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 4, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Edberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgävos 117 ja och 66 nej, varjämte 19 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ordet begärdes härefter av

Herr JÖNSSON i Rossbol (bf), som anförde:

Herr talman! Jag ber att få anmäla, att jag tryckte på fel knapp.

§ 10

Föredrogos vart efter annat:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 5, i anledning av väckta motioner om upphävande av bestämmelsen om kyrkoherdes självskrivnhet som ordförande i kyrkorådet, och

statsutskottets utlåtande nr 12, i an-

ledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1955/56 under tolfte huvudtiteln, avseende anslagen inom civildepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

Anslag å kapitalbudgeten under finansdepartementet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1955/56, i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 3

Lån för inrättande av alkoholfria restauranger

I enlighet med Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (bil. 28 p. 3) framställda förslag om lån för inrättande av alkoholfria restauranger samt under erinran att utskottet i sitt utlåtande nr 31 tillstyrkt Kungl. Maj:ts i propositionen nr 22 framställda förslag, att lån av statsmedel skulle få beviljas för inrättande av alkoholfria restauranger, hemställde utskottet, att riksdagen måtte till Lån för inrättande av alkoholfria restauranger för budgetåret 1955/56 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Reservation hade avgivits av fröken Andersson samt herrar Skoglund i Do-verstorp, Rubbestad, Staxäng och Nihlfors, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av ett investeringsanslag av 500 000 kro-

Upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol

nor till lån för inrättande av alkoholfria restauranger.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr CASSEL (h):

Herr talman! Under återopande av den debatt, som förekom kring denna punkt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 22, ber jag att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Jag kan på samma sätt som herr Cassel återropa tidigare debatt och utlåtande i detta ärende och med stöd därav och av det beslut, som då fattades, yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad, Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i denna punkt dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vapenförordningen den 10 juni 1949 (nr 340), m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13**Upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 7, i anledning av väckta motioner angående upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner,

nr 2 i första kammaren av herr *Persson, Helmer, m. fl.* samt nr 5 i andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om upphävande av 1928 års lagar om kollektivavtal och arbetsdomstol.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 2 och II: 5, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! Bedömningen av arbetsdomstolen är naturligtvis en politisk fråga. Socialdemokratiens förre partiledare Per Albin Hansson framhöll också detta med alldeles särskild skärpa när lagen om arbetsdomstol och lagen om kollektivavtal genomfördes. Det handlar om åtgärder för att lägga hinder i vägen för arbetarrörelsens strävanden, sade Per Albin Hansson. Att det förhåller sig så har blivit ännu tydligare ju längre lagstiftningen har fått verka, och inte minst framgår det av händelserna som hade samband med fjolårets hamnarbetarkonflikt. Lagens försvarare har visserligen även efter den konflikten försökt hävda, att arbetsdomstolen har bidragit till att fostra arbetsgivarna till hänsyn och samarbetsvilja, men det är väl att göra våld på alla fakta. Faktum är nämligen att arbetsgivarna visat den mest extrema hänsynslöshet, för det första genom att säga nej till de rimliga arbetarkrav som framfördes och för det andra genom att sedan till det yttersta utnyttja alla möjligheter som lagen gav dem att utsätta arbetarna för chikaner och ekonomiska förluster. Typiskt därvidlag är arbetsgivarnas krav inför arbetsdomstolen gentemot de partiellt arbetslösa i hamnarna. Arbetarparten påvisade att den delen av arbetarna icke skulle ha kunnat utföra arbete även om de hade velat det, men arbetsgivarna förklarade att talan i det fallet gällde

Upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol

frågan, om de partiellt arbetsföra haft för avsikt att strejka eller inte. Nu har alltså dessa arbetare blivit dömda för en sådan avsikt.

Per Albin Hansson hade naturligtvis rätt: det är inte en lag som är motiverad av några allmänt samhällseliga behov. Redan vid dess tillkomst gavs det klart besked från lagens tillskyndare, att den var avsedd att tjäna en borgerlig politik mot arbetarrörelsen. Den uppgiften fyller lagen fortfarande, och därför vill vi ha bort lagen.

Utskottet går däremot som katten kring het gröt när det gäller denna avgörande fråga. I år har utskottet till och med försökt sig på en sorts matematisk motivering för lagens fortbestånd. I det syftet har man i utlåtandet tagit med en del statistik om domar och anhängiggjorda mål. Om det verkligen är utskottets avsikt att därmed försöka visa, att tendensen i arbetsdomstolens verksamhet är någon annan än den vi har påstått, då har utskottet tydligen inte ens besvärat sig med att se på sina egna siffror. De ger nämligen tvärtom stöd för den uppfattning som hävdades av socialdemokratiens ledare redan vid tiden för lagens tillkomst och som vi fortfarande hävdar. Det framgår nämligen av utskottets siffror, att av de mål som förts till arbetsdomstolen av arbetarna har talan ogillats i nära 35 procent, medan motsvarande siffra för arbetsgivarnas mål bara är drygt 23 procent. I de mål där det har förekommit reservationer mot domarna härleder sig missnöjet i 80 procent av fallen från arbetarparten men bara i 20 procent från arbetsgivarna.

Redan detta visar att tendensen är sådan som vi har sagt, men därtill kommer att utskottet bygger hela sitt resonemang på en statistik, som man i högsta grad har friserat för att den skall tillgodose utskottets syften. I såväl fjolårets som årets riksdagsbehandling av ärendena om arbetsdomstolen har händelserna i samband med hamnarbetarkon-

flikten spelat en stor roll, men utskottets statistik slutar strax före de händelserna. Man har inte tagit med vad som inträffat i samband med hamnarbetarkonflikten. Gör man det blir den tendens ännu tydligare som jag tidigare har påvisat. Då blir nämligen resultatet, att arbetsgivarna har fått sin talan inför domstolen bifallen i 97 procent av målen mot arbetarna, medan bara 3 procent har ogillats. I fråga om arbetarnas mål har talan som sagt ogillats i 35 procent av fallen. Var och en kan själv dra slutsatser av utskottets obenägenhet att på denna punkt ange en fullständig och aktuell statistik.

Hur man än vänder på den här saken är det fullt tydligt att det bara är *en* av arbetsmarknadens parter som kan vara nöjd med nuvarande tillstånd, nämligen Arbetsgivareföreningen. På det hållet var man redan tidigare på det klara med vilket betydelsefullt vapen man hade lyckats skaffa sig gentemot arbetarna. Dåvarande chefen för Arbetsgivareföreningen påpekade sedan lagen hade varit i kraft en tid, att den hade infriat de förhoppningar som man hade ställt »inom alla borgerliga läger i landet», som det ordagrant står i *Industria*. Direktör Kugelberg är säkert beredd att uttala detsamma i dag, och det har han god anledning att göra.

Arbetsdomstolen kompletterar nämligen för arbetsgivarnas del hela den avtalsteknik som numera är vanlig. Förspellet till åtalet mot hamnarbetarna är därvidlag typiskt. Arbetsgivarna skulle inte ha vågat driva sitt spel så hänsynslöst som de gjorde, om de inte haft lagen om arbetsdomstol att lita till. En uppgörelse med förbundsstyrelsen kunde de ju alltid få, men det skulle inte ha hjälpt dem mot arbetarnas nästan enhälliga motstånd. Om arbetsgivarna hade velat undgå strid, hade de fått finna sig i en bättre överenskommelse. Men nu fanns arbetsdomstolen, och i förlitande på den påtvingade man arbetarna det avtal, som den överväldi-

Upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol

gande majoriteten hade sagt nej till. 90 procent av arbetarna, som deltog i omröstningen, avvisade förslaget. I Göteborg röstade 1 063 nej och bara 25 ja. I Stockholm var det bara en ja-röst, i Norrköping enhälligt nej o. s. v.

Den fullständiga omedgörlighet och hänsynslöshet, som arbetsgivarna visade i det här fallet, bekräftar alltså på sitt sätt Per Albin Hanssons förutsägelse, att lagen om arbetsdomstolen skulle ytterligare fresta arbetsgivarna att övergå till diktat i stället för rimliga överenskommelser på frivillighetens väg.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till motionen i den här frågan, som innebär upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol.

Herr SVENSSON i Göteborg (s):

Herr talman! De motioner, som ligger till grund för andra lagutskottets utlåtande nr 7, har enligt min mening så ohöjld karaktär av demagogisk demonstration, att det är skäligen meningslöst att göra dem till föremål för en saklig debatt. Det finns för övrigt ingenting i dem som kan sakligt diskuteras. Jag vill bara understryka vad väl alla här vet, nämligen att motionärerna på intet sätt företräder den förhärskande uppfattningen inom svensk fackföreningsrörelse. Den uppfattningen företrädes av den samlade rörelsens centrala organ, Landsorganisationen.

Redan 1931 beslutade Landsorganisationens kongress att avslå motioner med yrkande om åtgärder för att avskaffa lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol. Samma öde vederfors motioner i enahanda syfte, vilka väcktes vid den närmast följande kongressen 1936, som inskränkte sig till att uttala sig för sådana åtgärder i gällande lagstiftning på arbetsrättens område, att arbetarnas rättsställning skärptes, så att de erhöi den självständighet, som utgör grunden för all lagstiftning. I kongres-

sens beslut underströks, att verkliga rättstvister inte tillhör det slag av tvister, för vilkas lösning stridsåtgärder är att rekommendera.

Med utgångspunkt från denna principiella uppfattning avstyrkte också Landssekretariatet med utförlig motivering år 1939 väckta riksdagsmotioner om upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol. Det framhölls i yttrandet, att vid en prövning av rättstvisterna i rättslig ordning valet stode mellan å ena sidan allmän domstol och å andra sidan en speciell domstol eller eventuellt skiljemannaförfarande. Om allmän domstols olämplighet såsom forum för prövningen kunde, uttalade sekretariatet, knappast råda delade meningar. Vad gäller förhållandet mellan arbetsdomstol och skiljemannaförfarande erinrades om att enligt lagen om arbetsdomstol rättstvister kunde hänskjutas till skiljenämnd i stället för till domstol. Från allmän arbetsrättslig synpunkt ansåg sekretariatet för sin del att det var till större fördel för en enhetlig rättsutveckling om tolkning och tillämpning av kollektivavtalen ankom på en permanent central specialdomstol än om det utsplittrades på en mångfald av varandra oberoende skiljenämnder.

Vad angår kollektivavtalslagen uttalade sekretariatet i samma yttrande, att ett bifall till motionerna skulle innebära att denna lag ersattes av oskrivna rättsregler. Det var — framhölls det i Landsorganisationens yttrande — svårt att inse i vad mån en sådan ordning skulle erbjuda större garantier mot partiska och godtyckliga avgöranden än en rätts-tillämpning på grundval av uttrycklig lagstiftning.

Beträffande frågan om parternas olikställighet i skadeståndshänseende anmärktes, att denna olikställighet i varje fall inte bragtes ur världen genom att kollektivavtalslagen upphävdes och ersattes av allmänna civilrättsliga skadeståndsregler. Den skulle tvärtom

Upphävande av lagarna om kollektivavtal och arbetsdomstol

genom slopande av lagens regler om nedsättning av eller befrielse från skadestånd samt om maximering av enskilda arbetares skadeståndsskyldighet komma att ytterligare skärpas.

Mot detta Landssekretariatets ställningstagande i sitt yttrande över motionerna till 1939 års riksdag riktades vid Landsorganisationens nästföljande kongress 1941 inte någon som helst anmärkning. Den därpå följande kongressen, 1946, avsåg utan debatt en motion med samma yrkande som de nämnda riksdagsmotionerna, och utan debatt och enhälligt beslöt likaledes 1951 års kongress att lämna utan avseende en av en fackförening i Göteborg väckt motion om åtgärder för, som det hette, en reformering eller rent av en avveckling av bl. a. lagstiftningen om kollektivavtal och arbetsdomstol.

I sekretariatets av kongressen enhälligt godkända uttalande över motionen hette det bl. a.: »Det genomskinliga syftet med förevarande motion är att möjliggöra strejkaktioner av samma typ som de stuveriarbetarkonflikter som i vintras vidtogs i ett flertal större hamnar, bl. a. i Göteborg, och som kunde hävas först efter Transportarbetareförbundets ultimatum om de berörda medlemmarnas återgång i arbete vid äventyr av deras uteslutning ur förbundet. Avdelningen har i sin motion inte ansett lämpligt antyda att dessa strejker varit icke endast lagstridiga utan också upp- enbart stadgestridiga.» Detta uttalande, som antogs av Landsorganisationens kongress 1951, kan tillämpas också på den motion, som kammaren i dag har att behandla.

Det är riktigt att 1928 års lagstiftning genomfördes under starkt motstånd från fackföreningsrörelsens sida. Man befarade då att lagstiftningen skulle lägga hinder i vägen för de fackliga organisationerna och avtalsväsendet. I intetdera avseendet har dessa farhågor besannats. Lagstiftningen har inte utgjort hinder för en facklig frammarsch

utan motstycke i rörelsens tidigare historia.

Sedan har motionärerna haft panna att framträda som de fackliga fri- och rättigheternas alldeles speciella försvarare samtidigt som de åberopar sig på den s. k. charta i detta ämne, som antagits av den kommunistiska fackföreningsinternationalen. Det kan nog inte förnekas, att denna organisation i sin praktiska politik mycket konsekvent hävdar chartans principer, då det varit fråga om de demokratiska länder, i vilka organisationen har större eller mindre anslutning. Jag kan försäkra att vi i den demokratiska arbetarvärlden med stor förväntan emotser den dag, då organisationen skall våga och lyckas att i samma utsträckning hävda fackliga fri- och rättigheter även i de länder, där den har sin starkaste förankring.

Till sist, herr talman, vill jag endast framhålla, att jag saknar anledning att ingå på frågan om arbetsdomstolens domar i de s. k. hamnarbetarmålen. Jag kan i den delen inskränka mig till att erinra om att samtliga dessa domar varit enhälliga.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Herr Svensson har anfört ett gammalt skäl, som brukar anföras, när man vill försvara denna lag, och det är att det är »vi socialdemokrater» som företräder den allmänna uppfattningen bland arbetarna.

Jag tror mycket väl att herr Svensson företräder en förhärskande uppfattning bland fackförbundsledningarna, men en verklig pejling om arbetarnas mening i den här saken skulle med största visshet ge ett annat resultat. Jag kan rekommendera herr Svensson att t. ex. bland hamnarbetarna i Göteborg, herr Svenssons egen hemstad, göra gällande att detta är en lag i arbetarnas

intresse. Då tror jag herr Svensson skulle få lära sig litet grand om vad arbetarna tänker om den här lagen.

Jag noterar också att herr Svensson inte ens försökt att försvara den dubiösa statistik som utskottet har levererat som försvar, sedan jag kompletterat den med aktuella siffror. Dessa siffror visar nämligen, som jag tidigare sade, att det blir ett helt annat resultat än det utskottet har försökt komma fram till.

Sedan vill jag göra en liten erinran i anledning av vad herr Svensson sade rörande den demonstrativa karaktären av vår motion. »Detta är bara en demonstration och kan därför inte tas på allvar», säger herr Svensson.

Det är förunderligt vad alla gamla *borgerliga* argument dyker upp i nutida socialdemokratiska ledares försvar för kollektivavtalslagen och arbetsdomstolen. Exakt samma argument mötte nämligen Per Albin Hansson från den dåvarande ledaren för arbetsgivarorganisationen von Sydow. På det svarade Per Albin Hansson följande, som också kan vara en replik till herr Svensson i dag: »För min del vill jag mot detta säga, att jag som riksdagsman förbehåller mig rätten att även få *demonstrera* för en mening, om jag anser detta nyttigt. Det kan finnas tillfällen när man utan utsikt till omedelbar framgång ändå önskar hålla en diskussion gående. Och även om man lidit nederlag kan man våga hysa den uppfattningen, att de människor, som enligt ens egen uppfattning förfarit oriktigt, någon gång skall kunna övertyga sig om det oriktiga i sitt handlingsätt och intaga en förnuftigare ställning.»

Kan man möjligen förvänta, att också herr Svensson så småningom skall intaga en sådan förnuftigare ställning?

Härmed var överläggningen slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Allmän arbetarpensionering

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 8, i anledning av väckta motioner om genomförande av en allmän arbetarpensionering.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 3 i första kammaren av herr *Persson*, *Helmer*, och herr *Norling* samt nr 7 i andra kammaren av herr *Senander m. fl.*

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga dels om förslag till provisorisk lag om arbetarpensionering i huvudsaklig överensstämmelse med vad som i motionerna anförts och att sådant förslag måtte framläggas i så god tid att det kunde träda i kraft den 1 januari 1956 och dels att Kungl. Maj:t på lämpligt sätt måtte taga initiativ till överläggningar med parterna inom byggnadsindustrien om arbetarpensioneringens genomförande för inom denna verksamma arbetare.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner, I: 3 och II: 7, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **SENANDER** (k):

Herr talman! Vi har dristat oss att motionera i denna fråga, trots att vi är väl medvetna om att den ligger under utredning. Anledningen till vår framstöt är, att frågan har en så brännande aktualitet för många arbetare, att man inte bör förlägga en lösning till ett ovisst fjärran. Utredningar är bra och i en hel del fall också mycket nödvändiga, men de har praktiskt taget alltid en benägenhet att dra ut på tiden eller yngla av sig nya utredningar.

Så är förhållandet i denna fråga. Jag vill erinra om att riksdagen redan är

Allmän arbetspensionering

1944, alltså för 11 år sedan, i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde en förutslöslös utredning för att åstadkomma en obligatorisk pensionering av i enskild tjänst anställda personer.

Det tog tre år innan regeringen tillsatte den begärda utredningen. Den arbetade i tre år, men resultatet blev endast, att en ny utredning tillsattes år 1951. Det förklaras nu i utskottets utlåtande, att utredningen beräknas vara färdig i mitten av året, d. v. s. efter det vårsessionen avslutats. Det betyder att troligen ytterligare tre år kommer att förflyta, innan en eventuell lagstiftning kan träda i kraft.

Det blir sammanlagt 12 à 13 år som kommer att förgå från det att riksdagen begärde att frågan skulle utredas och till dess den sättes ut i levande livet, om så över huvud taget kommer att ske. Det måste väl betecknas som i synnerlig grad anmärkningvärt, att en så viktig social reform, som riksdagen redan år 1944 ansåg aktuell och trängande nödvändig, på detta sätt förhalas genom ett utredningsförfarande, som sträcker sig över en tidrymd av 10 år och mera.

Vi har ansett läget vara sådant, att en provisorisk lösning av frågan är försvarlig. Allt flera arbetare måste lämna sina arbeten, innan de kommit in i folkpensionsåldern, 67 år. Ännu flera söker fortsätta upp till denna ålder, därför att de inte har möjligheter att få pension tidigare. Att deras hälsa ofta ruineras och deras arbetskraft förlitas, innan de uppnår 67 år, ligger i öppna dager.

Den moderna industrien med sin allt medvetnare utsugning av arbetskraften och sina utstuderade arbetsmetoder, det själlösa tempoarbetet, den infama kontrollen och påpassningen i arbetet för att hindra även de knappaste uppehåll i produktionen, de långa avstånden mellan hemmet och arbetsplatsen, alltsammans är faktorer, som motiverar såväl en förkortning av arbetstiden som en

tidigare pensionering än den som sker genom folkpensioneringen.

Utan tvivel är det många tragedier som har utspelats under de mer än 10 år som utredningarna pågått. Många arbetare och arbeterskor har fått lämna sina arbeten före uppnådd folkpensionsålder, därför att de inte orkat utärda hetsen och jäktet i arbetet, som alltmera förvandlat dem till bihang åt maskinerna. Om någonsin en snabbutredning varit behövlig så hade det varit fallet i fråga om arbetarpensioneringen.

Det har ju nu gått så långt, att t. o. m. arbetsgivarna måst på allvar befatta sig med spørsmålet. Det betänkande som Svenska arbetsgivareföreningens pensionskommitté lade fram under fjolåret är intressant så till vida, att det vittnar om allvaret i frågan om pensionering före 67 år av åtminstone viss arbetskraft. Ingen skall väl tro, att arbetsgivarna skulle ha övertagit initiativet, om inte de själva fruktade följderna av förhållningspolitiken i frågan. Det måste nämligen vara en dålig affär ur arbetsgivarnas synpunkt, att arbetare med nedsatt produktionsförmåga kvarstår i arbete.

Såvitt vi kunnat se, är det statsmakternas envisa fasthållande vid försäkringslinjen, som hindrar en snar lösning av frågan. Båda utredningarna har som bekant lagts upp med utgångspunkt från att arbetarna skulle betala en väsentlig del av sin egen pensionering. En lösning av frågan blir därigenom komplicerad och ger upphov till eviga diskussioner om fördelningen av kostnaderna för pensioneringen.

Hade inte frågan lagts upp på sådant sätt, så förmodar vi, att den varit löst vid det här laget. På arbetarhåll är man allmänt av den uppfattningen att företagen bör bära kostnaden för pensioneringen. Betecknande är för övrigt att inte heller arbetsgivarna är främmande för denna uppfattning. Arbetsgivareföreningens pensionskommitté förklarade

Allmän arbetspensionering

i det yttrande som jag förut åberopat, att det på längre sikt är »av mindre betydelse, om pensioneringskostnaderna läggs helt på arbetsgivarna eller om de till en del betalas av arbetarna». Kommittén stannar vid den uppfattningen, »att det är lämpligast att arbetsgivarna i överensstämmelse med vad nu vanligen är fallet ensamma bekostar pensioneringen».

Vi är de första att här vilja uttala, att »man bör frukta danaerna även när de kommer med skänker». Men uttalandet är ändå så principiellt betydelsefullt, att statsmakterna borde kunna avstå från försäkringslinjen och lägga kostnaderna för en arbetarpensionering på företagen. Frågans lösning skulle vinna därpå ur alla synpunkter och inte minst då med hänsyn till en snabb lösning.

Vi har föreslagit en provisorisk lösning av frågan som ett led i en definitiv lösning. Vårt förslag kan omöjligt föregräpa en definitiv lösning, för så vitt man har för avsikt att ge en sådan en någorlunda tillfredsställande utformning. Ett genomförande av de allmänna riktlinjer, som vi föreslagit, skulle skapa ett anständigt mått av trygghet på ålderns dagar åt de arbetare, som befinner sig inom de mest pressande industrierna och företagen.

Det är därför som vi inte kan acceptera utskottets motivering, som utgör — jag höll på att säga — den sedvanliga hänvisningen till »pågående utredning». De utredningar som redan presterats bör vara tillräckliga som underlag för en provisorisk anordning.

Jag vill hänvisa till att statens och kommunernas anställda sedan årtionden tillbaka har sin pensionsfråga ordnad, i allmänhet med en avgång vid 60—63 år och med i princip två tredjedelar av lönen i pension. Samma är förhållandet med tjänstemännen inom den privata sektorn. Det har inte behövts mångåriga utredningar för att

ordna frågan för hundratusental av dessa tjänstemän.

Frågan har ofta lösts enkelt och smärtfritt avtalsvägen. Är den mera invecklad för arbetarna? Jag kan i varje fall inte finna att så är fallet. Vad vi föreslagit är inget som borde bereda några större bekymmer och utredningsbesvär. Vi har menat att riksdagen kan begära förslag från regeringen, som bör vara i stånd att utan tidsutdräkt framlägga ett provisoriskt förslag. Tyvärr har utskottet en annan mening. Men hur det än går så kommer vi inte att ge andra lagutskottet och riksdagen någon ro förrän denna viktiga reform förts i hamn.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till motionen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag ber att kort och gott få hänvisa till vad utskottet skrivit i denna fråga. Vi har ju en utredning, som kommer att i det närmaste vara färdig under detta år, och då går man inte gärna i förväg och gör en provisorisk lagstiftning. Jag tror att när utredningen blir färdig man skall ha ett tillräckligt underlag för att kunna genomföra denna ordning, som jag också tycker är mycket angelägen men även tror blir ganska besvärlig.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr AHLBERG (h):

Herr talman! Jag begärde ordet allenast för att det inte skall stå oemotsagt, att kommittén skulle försumma sitt arbete och inte nedlagt det intresse och den energi som man hade rätt att vänta. Jag är själv ledamot av kommittén och har alltså kunnat följa dess arbete, och rättvisan kräver att jag säger, att denna kommitté arbetar på ett sådant sätt att

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

berättigad anledning till klander inte föreligger. Speciellt har kommitténs ordförande och de experter han har vid sin sida inte skytt någon möda att så snart som möjligt få fram utredningen.

Jag skall inte uppehålla tiden länge — det är inte nödvändigt att göra det heller — med att något tala om dessa mycket dunkla och till en del oriktiga uppgifter som lämnats här, nämligen att en annan fördelning av kostnaderna skulle vara ett sådant problem, som föranlett några särskilda besvär och gjort att utredningen dragit ut på tiden. Det är inte alls på det sättet. Det skulle inte heller blivit enklare om en del av parterna, arbetsgivarna eller de försäkrade, ensamma erlade avgiften. Här har sagts att arbetsgivarna ensamma borde bekosta denna premie. Om man menar allvar med detta tal betyder det att försäkrings- eller pensionsanordningar begränsas att gälla enbart löntagare. Det principförslag, som framkommit i en tidigare utredning och som väl flertalet här känner till, innefattade ju en pensionsanordning även för bl. a. småföretagare och personer, som hade inkomst av annat slag än av arbete. Jag tror att det allmänt anses att behov av pension föreligger även för hantverkare och en massa småfolk, som inte har sin inkomst i form av lön.

Jag kan stanna vid det anförda. Det väsentliga för mig var att säga, att det inte finns några berättigade klagomål mot kommitténs arbete, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag vill erinra om att en av anledningarna till att det tillsattes en ny kommitté och att man inte godtog det förslag som framlagts av den först tillsatta kommittén var just problemet om fördelningen av avgifterna. I direktiven för den nya kommittén har vederbörande statsråd mycket tydligt markerat detta.

Slutligen vill jag bara upplysa om att jag inte anmärkt på att söl förekommit från den sittande utredningens sida. Jag har vänt mig mot tidsödande utredningar över huvud taget och den långa tid som denna mycket angelägna fråga förhalats.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande ratifikation av två provisoriska europeiska överenskommelser om social trygghet och en europeisk konvention om social och medicinsk hjälp samt tilläggsprotokoll till dessa avtal.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 16**Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden**

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 5, med anledning av väckta motioner om ökad medelsanvisning för budgetåret 1954/55 till fiskerilånefonden.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 80 av herr *Hällgren m. fl.* och II: 105 av herr *Johansson i Öckerö m. fl.*, hade yrkats, att riksdagen måtte på tilläggsstat för budgetåret 1954/55 till fiskerilånefonden anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 80 och II: 105,

1) medgiva att tills vidare från och med budgetåret 1954/55 ett belopp av

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

3 000 000 kronor finge av Kungl. Maj:t årligen disponeras för lån från fiskerilånefonden; samt

2) till Fiskerilånefonden å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, statens utlåningsfonder, anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Anderberg, Jon Jonsson, Mossberger, Gustafson* i Dädesjö, *Andersson* i Hyssna och *Jonsson* i Strömsund, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att motionerna I:80 och II:105 icke måtte av riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **GUSTAFSON** i Dädesjö (s):

Herr talman! Här förevarande utskottsutlåtande har föranletts av tvenne motioner om ytterligare medelsanvisning på tilläggsstat för innevarande budgetår till fiskerilånefonden på en miljon kronor utöver de två miljoner kronor, som tidigare anvisats på den ordinarie staten. Jag vill erinra om att vi återkommer till samma fråga för budgetåret 1955/56 i samband med behandlingen av kapitalbudgeten i nionde huvudtiteln.

Motionärernas hemställan i nämnda motioner sammanfaller med fiskeristyrelsens anslagsäskande i styrelsens skrivelse till Kungl. Maj:t i januari i år, både när det gäller medelsanvisningen och låneramens storlek. Vid voteringen i utskottet befanns det att motionärernas framställning om tillstyrkande vann majoritet. Minoriteten ansåg att en sådan utgång icke var förenlig med den restriktiva investeringspolitik, som kännetecknar årets finansplan. Även om vi reser vanter medger att motionärerna har anförts beaktansvärda skäl för sin hemställan, måste vi ändå reservera oss för avslag med hänsyn till det finansiella läget. Detta ger mig anledning

att i någon mån ytterligare klarlägga skälen för vår reservation.

Motionärerna anför att bortfallet av investeringsavgiften den 1 januari i fjol och den ökning av låneramen, som vi fattade beslut om 1953, har medfört stegrade låneanspråk på fonden. Låneansökningarna överstiger de till förfogande stående medlen med 1,8 miljoner kronor, och dessutom har ökningen i låneanspråken ytterligare accentuerats av ett onormalt stort antal förlisningar under 1954. Det vare oss reser vanter fjärran att bagatellisera dessa olyckor. Vi förstår och behjärtar till fullo de lidanden, som förorsakats genom dessa förlisningar, och de svårigheter som uppstått vid återanskaffningen och nybyggnaden med anledning av de förlorade fartygen.

Motionärerna faller i motiveringen tillbaka på ett uttalande av departementschefen vid fjolårets riksdagsdebatt i ärendet, där statsrådet citerade utskottet, när man där sade att en höjning av det belopp som får disponeras till lån från fiskerilånefonden icke borde upptagas förrän någon erfarenhet vunnits av ändringen av lånebestämmelserna. Men sedan dess har det väl ändå inträffat en sak, om vilken föredragande departementschefen då inte kunde ha någon aning, nämligen den nya investeringsavgift vi beslutat om i år och som väl kommer att verka hämmande på anspråken även beträffande denna lånefond. Departementschefen kommer väl här själv att yttra sig om de vunna erfarenheterna därvidlag.

Beträffande övriga av motionärerna i utskottet anförda argument vill jag bara göra några små reflexioner. Vad katastrofmotiveringen angår är det väl ändå så, att en del av de lidna förlusterna kommer att täckas av försäkringar. Vidare kommer väl också, som jag tidigare nämnt, de under de investeringsavgiftsfria åren ökade anspråken att något dämpas i fortsättningen på

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

grund av den nuvarande investeringsavgiften — något som också statskontoret har påpekat.

Utvecklingen går mot anskaffning av större båtar och dyrare utrustning. Det har sagts att fiskarbefolkningen minskar, men fångsterna ökar. Den företeelsen känner vi igen. Det är en parallell till jordbrukets rationalisering, där en minskning av arbetskraftbehovet löper jämsides med en ökning av produktionen upp till och över överskottsgränsen. Denna process är i sin ofrånkomlighet mycket smärtsam, det vet vi. Jag är inte tillräckligt insatt i fiskarbefolkningens näringsproblem, men man kan inte undgå att göra den reflexionen att de små båtlagen — motsvarigheten till jordbrukets tidigare självhushåll — inte alltid är den rationella organisationsform, som leder till förbilligande av nyanskaffning och underhållskostnader. Detta är icke något påstående, bara ett frågetecken kring problemet om nedbringandet av de enskildas kapitaltillskott.

Att bankerna är hårdflirtade i sin kreditgivning vet vi, och syftet med det är ju att begränsa investeringarna inom näringslivets alla områden. Jag vill inte ett ögonblick dölja, att alla som i utskottet lyssnade till fiskarrepresentanterna — och alldeles särskilt till den temperamentsfulla och starkt känslöbetonade argumenteringen i herr Johanssons i Öckerö inlägg — kände spänningen mellan hjärtat och det kalla förståndets krafter. Men i likhet med mina medreservanter sitter jag inte i jordbruksutskottet och riksdagen som ett vibrerande känslöknippe enbart. Vi sitter där med ansvar för en samhällsekonomi med stränga och bjudande krav på både balans och återhållsamhet. Vi har varit med om att sanktionera långt gående restriktivitet i anslagsanspråken. Vi har varit med om denna allvarliga politik i en allvarlig situation, och då kan vi i konsekvensens namn inte begagna första lägliga

tillfälle i utskottet att desavuera oss själva.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till den reservation, som till utskottets utlåtande har fogats av herr Anderberg m. fl.

Herr ARWESON (s):

Herr talman! Den fråga som vi nu behandlar är ingen ny fråga, utan den behandlas vid varje års riksdag. Fiskerilånefonden inrättades som bekant enligt beslut av 1891 års riksdag. Bestämmelserna för lånens utlämnande har sedan ändrats vid olika tillfällen och senast vid 1953 års riksdag. Då ändrades maximigränsen för låneunderstöd från 60 000 kronor till det dubbla beloppet.

Det är som bekant hushållningssällskapen och landstingen som förmedlar dessa lån. Lånen kan användas för anskaffande av fiskebåtar, motorer eller annan maskinell utrustning för sådana båtar, fiskredskap av olika slag, bilar som användes för transport av fisk, till mindre anläggningar för förädling av fiskets produkter, till fiskodling m. m. Lånen har alltså använts och kommer att kunna användas till en lång rad olika ändamål, som är till hjälp för fiskarna i deras yrkesutövning.

Inom fisket har det ju liksom inom alla näringar skett en rationalisering. En utveckling har ägt rum mot större och dyrbarare båtar, vilket betyder, att det också ställts större krav på fiskerilånefonden. Det tillskott av nya pengar, som under de senaste åren tillförts fonden, har inte på långa vägar räckt till för behoven. Fiskarna har då i stor utsträckning blivit tvingade att söka sina lån i affärsbankerna. Det är ganska självklart, att när bankerna vidtar en så stark kreditåtstramning som den de nu genomför och gallrar låneansökningarna, så lämnar de i första hand ut lånen till dem som erbjuder de bästa säkerheterna. Att det blir fiskarna som

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

i den kampen kommer till korta behövers väl inte nämnas. Följden av detta kan inte bli någonting annat än en uppbromsning i utvecklingen på fiskets område. Det är detta som är det allvarliga.

Jag vill endast erinra om att fiskarna redan nu kämpar en mycket hård kamp för sin existens. Får de inte erforderligt kapital, så att rationaliseringen kan fortgå, kommer den redan pågående avfolkningen av yrket att ytterligare öka. Fiskarna måste rationalisera, om de skall kunna uppnå en med jämförbara grupper likvärdig standard.

Vi skall också komma ihåg, att våra fiskare bedriver fiske på samma vatten som andra länders fiskare. Är då våra fiskare sämre utrustade än de utländska och får bedriva fisket med mera gammalmodiga redskap, så är steget inte långt till att importen av utländsk fisk kommer att dominera den svenska marknaden och våra egna fiskare får lämna sitt yrke. De kommer att få lämna hus och hem ute vid kusten och ge sig i väg för att söka arbete inom andra yrken. Ett sådant stöd är denna fiskerilånefond. Men det måste naturligtvis finnas pengar i den om den skall kunna fylla sin uppgift. I annat fall blir den mer eller mindre betydelselös.

1953 års riksdag beslöt att höja lånemaximum från 60 000 kronor till 120 000 kronor. Anledningen till att man då inte höjde anslagsbeloppet och utlåningsramen var att man vid den tidpunkten ville ha någon erfarenhet av de nya bestämmelserna, innan man gjorde denna höjning. Nu har snart två år gått, och vi har fått denna erfarenhet. Sålunda har under år 1954 inkommit ansökningar om fiskerilån på närmare 6 miljoner kronor. Efter prutningar och nedskrivningar av förmedlingsorganen har till fiskeristyrelsen inkommit tillstyrkta ansökningar till ett sammanlagt belopp av 3 825 000 kronor. Erfarenheten har nu visat att de två miljoner kronor som står till fiskeri-

styrelsens förfogande inte räcker till för att täcka det nödvändigaste behovet.

Jag kanske också bör nämna att innan jordbruksutskottet tog ställning i den här frågan var motionerna ute på remiss till statskontoret, fiskeristyrelsen och Sveriges fiskares riksförbund. Statskontoret har visserligen inte tillstyrkt förslaget, men med kännedom om detta verks återhållsamhet i sådana här frågor kan jag inte finna att detta är särskilt uppseendeväckande. Ur statskontorets yttrande kan jag inte utläsa något annat än att avstyrkandet i fråga är mycket mildt formulerat.

Fiskeristyrelsen har däremot mycket kraftigt tillstyrkt förslaget. Den har själv, i skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 januari 1955, hemställt om samma investeringsanslag och om samma utvidgning av låneramen som den vi nu behandlar. Styrelsen har också i sitt yttrande lämnat en fullständig redovisning över lånebehovet och vilka möjligheter den har att tillgodose anspråken inom den nuvarande låneramen. Jag skall inte här relatera allt som framhållits i denna skrivelse, då den är återgiven i utskottets utlåtande. Jag vill endast understryka att när man läst detta yttrande blir man styrkt i den uppfattningen att här föreligger ett mycket stort behov.

Sveriges fiskares riksförbund tillstyrker också mycket kraftigt och framhåller nödvändigheten av att medel anslås till fiskerilånefonden, om fisket skall kunna utvecklas och stå sig i konkurrensen. Även detta yttrande är redovisat i utlåtandet, varför jag inte vidare skall beröra det.

Jag kommer alltså fram till det resultatet att jordbruksutskottet mycket noggrant har prövat denna fråga. Det är efter ett moget övervägande, efter ingående studier av de erfarenheter som vunnits, efter hörande av sakkunniga på området och med tanke på fiskarkåren, som längs landets kuster käm-

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

par för sin existens, utskottet har kommit till denna ståndpunkt.

Jag hoppas därför, herr talman, att kammarens ledamöter skall komma till samma uppfattning, och jag yrkar därför bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp):

Herr talman! Jag blev förvånad, när jag hörde herr Gustafson i Dädesjö. Han sade, att jag talade så känslobetonat i utskottet att man föll till föga, och det förvånar mig, eftersom jag alltid fått det omdömet, att jag varit kärv och hård i mitt tal.

Nåja, även om jag talade känslobetonat, så har i alla fall fiskeristyrelsen inte varit känslobetonad. Statens verk plägar ju vara ganska oberörda av känsluskäl och se realistiskt på saker och ting — det är helt naturligt. Jag förstår reservanternas i utskottet, som säger, att vi får tänka på investeringsbegränsningen. Det är alldeles riktigt. Vi är allesammans överens om att vi skall spara så långt det går, och för statens del var ju egentligen investeringsavgiften det väsentliga. Men för oss fiskare är vårt yrke det väsentliga. Vi måste ha medel, så att vi kan nybygga och modernisera vår fiskeflotta med båtar, som håller i alla väder.

Här har talats bland annat om katastroffallen föregående år. Det är klart att detta blir känsligt för vår del, men om vi bortser därifrån, så finns det ändå ett mycket stort behov av ökade anslag. Vi vet ju, om jag inte minns siffrorna alldeles fel, att fiskeristyrelsen uttalat, att det rör sig om ansökningar på 6 miljoner kronor från lånesökande, och efter nedprutningar hos landstingen och på andra ställen har man kommit ned till 3 825 000 kronor.

Hade det varit fråga om direkta anslag, anser jag att frågan varit i ett annat läge. Men nu är det fråga om lån, och på de lån, som staten under åtskilliga år lämnat, har den inte förlorat

ett enda öre utan tvärtom fått tillbaka pengarna med ränta. Vidare står ju landstingen och hushållningssällskapen som garantier för lånen.

Varför blev då så många båtar beställda 1954? Jo — som jag sade härnatten, då jag hade tillfälle att yttra några ord om investeringsavgiften — det berodde på att 1952 och 1953 inga båtar blev beställda på grund av att de fördyrats genom investeringsavgiften. Därför gjordes ett ovanligt stort antal beställningar 1954. Jag skulle också tro att när riksdagen beslutade om en höjning av lånemaximum från 60 000 till 120 000 kronor, så var riksdagen på det klara med att denna större summa behövdes, om anslagen skulle vara till någon nytta för fiskerinäringen.

Våra fiskare är ju egna företagare. Oftast är det ett fiskelag som beställer en båt tillsammans. Man har inga kapitalresurser, åtminstone inte i någon nämnvärd omfattning. Beträffande båtbygget är det också känt att det är småföretagare som bygger dessa båtar. De måste ha pengar allteftersom bygget fortskrider så att de skall kunna klara sina arbetare och de inköp de gör. Dessa nybyggnader är ju beställda under 1954, alltså innan kreditstramningen genomfördes och innan investeringskatten trädde i kraft.

Jag skall inte säga mer om detta, jag vill bara nämna ett exempel. Riksdagen har som förut sagts beslutat en höjning av lånesumman till 120 000 kronor. Men det högsta belopp som Göteborgs och Bohus läns landsting kunnat bevilja är 62 640 kronor och detta i fråga om en båt som kostade inemot 300 000 kronor — somliga av dessa båtar kan ju kosta upp till 350 000 kronor.

Det må så vara att det är ont om pengar och att investeringarna måste begränsas, men om riksdagen i dag verkligen inte kan vara med om att bevilja ett tilläggsanslag på en miljon kronor för dessa lån, hur skall då dessa enkla fiskare kunna skrapa ihop peng-

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

arna? När landstinget ger oss lån till en ny båt, tar landstinget den första in-teckningen, alltså en fullgod säkerhet, och vidare kräver man en personlig borgen. Hur skall vi sedan kunna gå till bankerna och begära att få låna ytterligare 100 000 eller 200 000 kronor? Inom fiskerinäringen och sjöfarten för övrigt ställes man många gånger inför nödvändigheten att göra det omöjliga, och vi brukar säga att vi också får försöka det, men jag betvivlar att det skall lyckas i detta fall.

Jag vill, herr talman, instämna i herr Arweson's yrkande om bifall till utskottets hemställan och därmed till motionen.

Herr **HÆGGBLOM** (h):

Herr talman! Sedan nu både reser- vanter och motionärer haft tillfälle att yttra sig, skall jag be att få redovisa varför utskottets majoritet intagit den ståndpunkt som den gjort. Vi hade även i utskottet tillfälle att lyssna till representanter för både reser- vanter och motionärer, men jag kan inte vitsorda herr Gustafson's i Dädesjö uppgift om att vårt ståndpunkts- tagande skulle ha betingats av känslomässiga synpunkter. Det är i huvudsak följande skäl som varit avgörande för utskottets majoritet.

År 1953 höjde riksdagen lånemaxi- mum från 60 000 till 120 000 kronor samtidigt som man gjorde ett utta- lande om att det borde i framtiden ske en omprövning av vad detta be- slut betydde i fråga om det årliga ut- låningsbeloppets storlek. Det var nog tänkt att man skulle ha dröjt litet med denna omprövning, men så kom kata- strof hösten 1954 med dess onormalt stora förlisningar. När dessa förlis- ningar redovisades inför utskottet, var vi på det klara med att detta var om- ständigheter som inte var kända av föredragande statsrådet, då han fram- lade sitt förslag till 1954 års riksdag.

Däremot var de kända av fiskeristy- relsen, vilket hade haft till resultat att fiskeristyrelsen hemställt om att låne- maximum skulle höjas.

Vidare har vi inom utskottet inte kunnat bortse från att det finns ett visst sammanhang mellan den punkt, som nu behandlas, och nästa punkt på föredragningslistan, nämligen frå- gan om stödlån åt jordbrukare. På grund av de skördekatastrofer som in- träffat för jordbruket har ju riksdagen nu i sista omgången på tilläggsstat för innevarande budgetår måst skaffa fram 25 miljoner kronor till stödlån. Man kan inte då, herr Gustafson i Dädesjö, göra gällande att det är frå- ga om känslomässiga synpunkter, om utskottet anser att även fiskarna, som även i en del fall drabbats av kata- strofer på grund av höstens stormar, bör få en liten utökning av sina låne- möjligheter. Det är väl snarast en gärd av rättvisa, om man tar hänsyn även till de katastrofer som drabbat denna senare näringsgren. De människor, som arbetar inom denna näring, har väsentligt större kännning av svåra na- turförhållanden än jordbrukarna, och det kan inte vara riktigt att riksdagen nekar dem en hjälp, som endast består i att deras möjligheter att låna pengar ökas med en miljon kronor.

Jag ber, herr talman, att få yrka bi- fall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**:

Herr talman! Det är väl ganska överflödigt att, såsom här skett, tala om fiskerinäringens betydelse för vårt land, ty alla i denna kammare har sä- kerligen fullt klart för sig vilken värde- full rörelsegren denna är. För min del har jag, som nu under några år haft tillfälle att närmare lära känna denna näring, kommit att i hög grad uppskatta vad fiskerinäringen liksom en rad and- ra framgångsrika näringar uträttat för vårt land. Det är alltså inte någon

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

brist på uppskattning, som har föranlett mitt ställningstagande till anslags-
äskandet på den punkt som vi nu be-
handlar.

Vid detta ställningstagande har det varit nödvändigt att ta hänsyn till sådana fakta som att vårt land nu be-
finner sig i en ekonomisk krissitua-
tion, där vi inte kan handla som vi
skulle ha gjort under normala förhål-
landen. I ett sådant läge får många
angelägna och ur olika synpunkter
synnerligen behjärtansvärda önskemål
stå tillbaka, då det inte finns möjlig-
heter att tillgodose dem. I fråga om
många mycket önskvärda ting har
man sålunda på grund av den ekono-
miska situationen fått finna sig i ned-
skärningar av det statliga stöd som
tidigare utgått. Vad gäller detta an-
slag har vi emellertid kunnat undgå
att skära ned det. Trots att situatio-
nen är så onormal har fiskerinäringen
fått behålla anslaget ograverat, men
statsmakterna har å andra sidan inte
ansett det möjligt att sträcka sig så
långt som till att höja det. Skulle man
ha gjort det, hade det varit att bryta
sönder den ram för den statliga utgifts-
belastningen som är uppgjord. Det kun-
de också frestat andra grupper, som
blivit minst lika hårt behandlade som
fiskerinäringen, att på samma sätt för-
söka vinna ytterligare anslagshöjningar
i riksdagen.

Detta är anledningen till att vi inte
har kunnat gå längre än till att bevara
de anslag, som tidigare har utgått. Jag
tror, att riksdagen lugnt kan godta re-
servanternas förslag på denna punkt,
om man jämför fiskerinäringens ställ-
ning i denna onormala situation med
andra näringars.

Vad som har yttrats av de olika ta-
lesmännen för fisket kunde också ge
mig anledning till ett par påpekanden.
Herr Arweson har sagt, att fiskeri-
lånefonden används även till andra
ting än till lån åt fisket för fiske-
redskap och båtar. Det är sant, att

mycket små belopp av fonden har an-
vänts för att främja fiskets intressen
på andra områden, men också de har
använts med klart syfte på att gynna
fiskerinäringen. Den absolut överväl-
digande delen av fonden brukas för
redskap och båtar.

Herr Johansson i Öckerö har stött
sig på fiskeristyrelsens framställning
och sagt, att man kan lita på statens
verk såsom realistiska. Fiskeristyrelsen
begärde i sin petitaskrivelse år 1953 3
miljoner kronor, i den petitaskrivelse,
som vi hade till grund för bedömningen
av budgetbehandlingen hösten 1954, 2,6
miljoner kronor, och sedan kom sty-
relsen igen i början av detta år med be-
gäran om ett tilläggsanslag på 1 miljon
kronor. Det har skett en avsevärd
förskjutning i dess bedömning av
denna fråga på de få månaderna.

Herr Johansson i Öckerö har också
talat om mängden båtbeställningar år
1954. Jag förstår, att man då hade rätt
många båtbeställningar. Det är väl na-
turligt, att när investeringsavgiften
hade upphört och man hade ett upp-
dämt behov av nyanskaffning, upp-
muntrades man inom fisket att det året
tillåta nyanskaffningsanspråken bryta
fram. Detta torde inte vara ett skäl, som
är alltför mycket att bygga erfarenheter
på om hur det skall bli för framtiden.

Jag har lärt känna fiskarkåren rätt
väl under de år som jag haft att göra
med dess problem. Det är min fasta
övertygelse, att det för fiskarkåren inte
är av avgörande betydelse om detta an-
slag blir 2 eller 3 miljoner kronor. Fis-
karkåren har också alldeles säkert sam-
ma intresse som alla vi andra av att ett
fast penningvärde kan bevaras. Därför
tror jag, att denna kammare tryggt kan
följa reservanternas förslag i denna
fråga.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag skall börja med
att gå ett par år tillbaka i tiden. Är

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

1953 väcktes ifrån olika håll, från olika partier i riksdagen motioner om att man skulle höja högsta tillåtna lånebeloppet i fiskerilånefonden. Man hade mycket starka skäl för denna begäran. Påfrestningen på fonden hade nämligen blivit mycket stor av följande orsaker. Samtidigt med att pengarna blev mindre värda och att båtar, maskiner etc. blev dyrare hade också anspråken på båtarnas storlek och på maskinernas styrka ökats. Vad som tidigare hade varit ett skapligt stöd för anskaffandet av en fiskebåt, d. v. s. ett lån på 60 000 kronor, var år 1953 bara en bråkdel av vad en ny, modern fiskebåt kostade. De anförda skälen accepterades av jordbruksutskottet, som enhälligt rekommenderade riksdagen en höjning av beloppet från 60 000 till 120 000 kronor, vilket denna enhälligt beslöt. Jag skall här läsa upp några ord ur det uttalande av utskottet, som riksdagen 1953 på våren gjorde till sitt:

»Liksom motionärerna finner utskottet det önskvärt, att de svenska fiskarna även i fortsättningen kan hävda sig i den allt hårdare konkurrensen på de stora internationella fiskeriområdena, som ofta ligger på betydande avstånd från våra kuster, och att den svenska fiskeflottan alltfort kommer att stanna i fiskarebefolkningens ägo. I enlighet med vad fiskeristyrelsen numera upplyst förutsätter detta emellertid enligt utskottet, att låneunderstöden ur fiskerilånefonden höjes så, att de åter kan fylla sitt ändamål att verksam och bidra till att vidmakthålla och utveckla även vår sjögående fiskeflotta. Vad beträffar maximibeloppets storlek har utskottet stannat för de förslag, som innefattar en höjning av maximigränsen till 120 000 kronor.»

Det var de vackra ord, som utskottet skrev år 1953 och som riksdagen gjorde till sina och som naturligtvis ingav Sveriges fiskare den uppfattningen, att de nu kunde räkna med större möjligheter att få lån ur fiskerilånefonden.

Visserligen fortsatte utskottet efter ett resonemang om det totala belopp som årligen fick disponeras: »Frågan härom torde inte böra upptagas förrän någon erfarenhet vunnits av den i det föregående förordade ändringen i lånebestämmelserna.» Nu har det faktiskt vunnits »någon erfarenhet» på den tid, bortåt två år, som gått sedan dess. Det har visat sig att påfrestningen på lånefonden har blivit allt större. Jag hör hur statsrådet Nilson talar om att fiskeristyrelsen i sin petitaskrivelse bara hade begärt en höjning till 2 600 000 kronor. Men några månader efteråt begärde styrelsen på tilläggsstat en miljon kronor. Men vad hade hänt under tiden? Under tiden hade man samlat in låneansökningar från de olika landstingen och hushållningssällskapen. Då visade det sig att enbart från ett län, Göteborgs och Bohus län, förelåg låneansökningar på mer än 4 070 000 kronor och för hela landet mer än 6 miljoner. Fiskeristyrelsen hade således mycket grundade skäl att ändra sitt ställningstagande och komma med en begäran om en ökning av anslaget på tilläggsstaten.

Redan reservanterna har erinrat om att vi måste vara försiktiga med investeringarna. Vi har nyligen antagit en lag om att begränsa dem. Men det här begärda anslaget på tilläggsstaten har egentligen ingenting med investeringarnas höjd att göra. Alla de sex miljoner, som är begärda för de lån som ansöktes om under det år som gick — ansökningarna samlas inom länen och inges till fiskeristyrelsen samtidigt bortåt nyårstiden — är redan disponerade. Båtar och maskiner är beställda. Båtarna står halvfärdiga på varven. Det investeras inte en krona mindre, om man inte går på utskottets linje. Frågan är bara om man skall finansiera en av de resterande fyra miljonerna med hjälp av lånefonden eller pressa ut den sista miljonen av bankerna.

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

Jag vet hur besvärligt det har blivit i hushållningssällskapen och landstingen, där landstingen har hand om dessa lån, att söka fördela dem. Det är inte trevligt när man blir påringd av folk som säger: »Nu måste du se till att vi får ett hyggligt fiskerilån. Vi har köpt en motor och har en växel på 15 000, som har legat ett halvår. Vi har ju fått ett löfte om detta lån, och vi har skaffat fullgod borgen, som hushållningssällskapet har godtagit.» Jag vet att det inte bara är hushållningssällskapet där hemma som är i detta predikament. Det är detsamma för alla hushållningssällskap och landsting som har hand om sådana lån.

Med dessa ord, herr talman, vill jag yrka bifall till vad utskottet har föreslagit.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**:

Herr talman! Ätminstone en ganska stor majoritet av ledamöterna här i riksdagen har ju anslutit sig till en åtstramning av den ekonomiska politiken genom en skärpt kreditpolitik och genom investeringsavgift. Här föreslås att man skall bryta denna linje och öka ett statligt investeringsanslag med 50 procent.

Herr Levin säger att efterfrågan på lån blivit större och större och att lånebehovet inte kan tillgodoses. Men det är väl just det vi eftersträvar, att inte alla önskemål om investeringar skall bli tillgodosedda. Nu säger man att detta område har så särskilda förhållanden, att det bör undantagas, och att denna investering är ytterligt önskvärd. Men som min kollega statsrådet Nilson nyss yttrade här, finns det många områden där anslagen är ytterst önskvärda. Jag vet ju att vissa av dem, som här i dag talat för denna höjning på en miljon, nyligen här i kammaren har röstat för en investeringsavgift, som även skall läggas på fiskarnas båtan-

skaffningar. Då måste de väl ha menat att man får hålla igen även på den punkten. Annars är det väl inte någon rim och reson i handlandet.

Att det inte blir en enda krona mer investerad om denna miljon beviljas, förefaller mig vara ett märkligt yttrande när det kommer från herr Levin, som jag känner som en mycket klartänkt människa. Det kan inte vara väl genomtänkt. Hans resonemang var följande. Båtarna är beställda och skall betalas. Om inte denna miljon står till förfogande i fonden, lånas den i bankerna. Beviljas denna miljon, lånar fiskarna en miljon mindre i bankerna. Men, herr Levin, den miljonen kommer att lånas till andra investeringar. Ett beslut om denna miljon betyder ökade investeringar på en miljon, herr Levin. Det kommer man inte ifrån.

Alla har vi naturligtvis en känsla av att det finns olika områden som är känsliga, och jag vet för min del att detta område är känsligt. Det är ju heller inte här som på andra områden fråga om att skära ned utan om att icke öka.

Nu sade herr Hæggblom, att vi måste tänka på att det även här har inträffat en katastrof. Ja, jag har hört sägas att det har förlit fem båtar på västkusten. Även om båtarna var försäkrade, uppstår det naturligtvis svårigheter för dem som gjort förlusten. Men det finns ju all möjlighet för de lånebeviljande instanserna att lämna lånen i första hand till dem som bäst behöver låna, och den som fått sin båt förlit måste i främsta rummet anses vara i behov av lån. Nu kommer det nya pengar efter den 1 juli, och då finns det möjlighet att tillgodose dessa katastroffall. Givetvis blir det mindre pengar över för andra, men var det inte vårt syfte att vara litet återhållsamma och inte elda under investeringsspannan?

Jag tycker att all logik talar för att vi inte skall gå längre här utan stanna vid de investeringsanslag vi tidigare

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

har haft och se tiden an. Det kan komma andra tider, när vi gärna vill öka investeringarna på detta område, och då skall vi göra det, men i dag tror jag det är klokt att hålla igen.

Herr HÆGGBLUM (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker nog att statsråden borde åläggas att låta detta vara detta. Man bör inte måla ut så förfärligt stora konsekvenser, om vi i detta fall tar hänsyn till sakförhållandena, och säga att vi därmed river upp hela gärdet och att det sedan kommer att beviljas investeringsanslag i det oändliga.

Finansministern kom dock till sist fram till det som varit det väsentliga för mig och jag antar för utskottsmajoriteten. När det beslut fattades av förra årets riksdag som vi nu vill ha påbättrat, visste man ingenting om höststormarna 1954, och man visste ingenting om katastrofen för jordbruket 1954, men när det gäller katastrofen för jordbruket har vi kunnat enas om att lämna en hjälp utöver de 25 miljoner vi beslutade om före jul. Jag är dessvärre inte i den situationen, att jag kan stiga upp och säga: Giv åt Stål en penning även, eller tag ock min! Jag skulle personligen ha varit hågad att göra det. Fiskets folk och jordbrukets folk lever så nära varandra och har så mycket gemensamt, att det i varje fall för mig verkar mycket obehagligt att på nästa punkt bevilja jordbruket vad jordbruket avgjort behöver, men inte på denna punkt ge fisket vad fisket avgjort behöver.

Finansministern säger att de båtägare som drabbats av förlisningar skall få företrädesrätt när vi efter den 1 juli får nya pengar. Låt oss säga att det har inträffat fem förlisningar. En av dem behöver vi inte tänka på, eftersom varken människor eller båt kom tillbaka, men i de andra fyra fallen behöver fiskarna 1,5 eller 1,6 miljoner för att

fortsätta med sitt yrke. Nu säger finansministern, att de skall få företrädesrätt till de här pengarna, men de andra, som också har räknat med att kunna bedriva sitt yrke, skall ingenting ha.

Jag ber att på det skarpaste få protestera mot att man på detta sätt i kanslihuset helt och hållet förbiser att det blåser på västkusten. Om det inte känns i kanslihuset, är herrarna där att beklaga.

Herr LEVIN (s) kort genmäle:

Herr talman! Finansministern säger, att det inte är fråga om någon minskning av anslaget, och det är riktigt, men vad blir utav den höjning som riksdagen år 1953 enhälligt ansåg så nödvändig? Två miljoner kronor i den här lånefonden är inte detsamma nu som för några år sedan. Reellt har det skett en väsentlig tvåfaldig försämring: samtidigt som pengarna blivit mindre värda har kraven på båtar, maskiner och annan utrustning blivit allt större.

När det talas om huruvida ett ökat anslag kommer att öka investeringarna eller ej, vill jag erinra om gången av låneärenden. När en fiskare vill skaffa sig en båt eller en ny motor, går han i allmänhet till hushållningssällskapet eller landstinget och resonerar om möjligheterna att få fiskerilån. Han får då reda på kraven på säkerhet för lånet och redovisar vilka han tänkt använda som borgensmän. Duger den borgen, beställer han sin båt eller maskin. Alla dessa sex miljoner är således utlagda till sista kronan. Den som har beställt en båt och räknat med att få låna maxibeloppet 120 000 kronor och nu får besked om att han kan få låna 35 000 eller 40 000 kronor, kommer i ett besvärligt läge och får inte så lätt att skaffa de pengar som fattas.

Till sist kan jag inte underlåta att säga till finansministern, att det på nästa punkt gäller en nyinvestering, inte på 1 miljon utan på 31 miljoner.

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

Jag missunnar visst inte vårt jordbruk pengarna, och de behövs säkerligen alltför väl, men det är egendomligt hur man mäter med olika mått.

Herr JOHANSSON i Öckerö (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om jag inte fattade statsrådet Nilson fel sade han, att när investeringsavgiften upphörde uppmuntrades fiskarna att beställa båtar. Men vi är väl alla på det klara med att en båt är lika nödvändig för en fiskare som en gård för en lantbrukare. Ty den skall vi ha vår försörjning på. Skillnaden är bara den kanske, att under det att en liten gård föder en familj, skall en båt i allmänhet frambringa pengar till sex eller sju familjer.

Vidare är det ju så, herr statsråd, att vi inte beställer en båt bara därför att vi tycker att det är roligt att beställa den. Vi överväger många gånger innan vi går in för en beställning av en båt, men varför måste man beställa just nu? Jo, därför att fisket, som förr försiggick närmare land, nu försiggår på helt andra farvatten än förr, vilket betyder att man måste ha större och starkare båtar, om fisket skall kunna drivas.

En annan sak som man inte får glömma bort och som jag har sagt förut på tal om investeringsavgiften är, att man förut kunde söka hamn när det stormade, medan man nu i de flesta fall måste försöka rida ut stormen. Det är nämligen omöjligt att söka hamn, om man befinner sig mitt i Nordsjön.

Orsaken till att fiskarna beställer båtar, herr statsråd, är alltså att vi måste beställa.

Herr finansministern säger att vi här har beslutat om investeringsavgift och att kursen måste hållas. Finansministern har i och för sig rätt på den punkten, att en kurs bör hållas, men det är att märka att det inte finns någon befälhavare, han må vara aldrig så skicklig och kursen må vara aldrig så riktig,

som inte måste korrigera sin kurs, och det kanske vi måste göra också i dag. Om man inte gör det, kan det åtminstone med mindre farkoster bli så, att en olycka inträffar, och då är det värre att bota uppkommen skada än det skulle varit att förebygga den.

Jag vill sluta med detta och hoppas att kammaren vill bifalla utskottets förslag.

Herr ARWESON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag förstår mycket väl de synpunkter som både statsrådet Nilson och finansministern här har anlagt på nödvändigheten av att begränsa investeringarna för att skydda penningvärdet. Men man har ändå sina funderingar, om dessa investeringsbegränsningar är rätt avvägda.

Enligt mitt sätt att se bör dessa begränsningar i första hand sättas in på de platser i vårt samhälle, där människorna packar sig samman och alldeles omotiverat trängs om utrymmet. Det ställer till besvärligheter både ur kommunikationssynpunkt och med hänsyn till bostäder och mycket annat. Men att sätta in investeringsbegränsningarna här ute hos dessa människor, som bor längs våra kuster ute i landet och där kämpar en mycket hård kamp för sin existens, det kan inte vara riktigt. Ty om så sker, flyttar ju också de in till städerna och trängs med de andra, och det ställer ytterligare krav på investeringar här inne. Nej, på detta område är det nog så, att det inte är nödvändigt att begränsa investeringarna alltför mycket, utan det är nödvändigare att hjälpa dessa människor, att ge dem en hjälp till självhjälp, så att de kan stanna kvar där ute och så att flykten från dessa områden upphör.

Fiskeristyrelsen har i samband med sitt yttrande över detta förslag lämnat en redovisning för hur de två miljoner kronor som har stått till dess förfogande har fördelats. I Gotlands län har vi

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

fått 20 200 kronor. Om nu riksdagen bifaller denna motion om ett anslag på ytterligare en miljon kronor, skulle vi få endast 10 000 kronor till, och jag ifrågasätter om dessa ytterligare 10 000 kronor skulle vara det som stjälpelasset.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet SKÖLD:

Herr talman! När herr Arweson här försökte att nu ta upp en diskussion om frågan, på vilka områden vi skall sätta investeringsbegränsningen, skall jag bara erinra honom om att riksdagen genom sitt bifall till förslaget om investeringsavgift för anskaffning av fiskebåtar redan har tagit ståndpunkt i frågan och att denna ståndpunkt innebär att fisket bör komma med.

Sedan skulle jag vilja säga till herrar Levin och Hæggbloom, att det väl inte är så mycket glädje med att försöka slå på känslotrångarna och framställa fiskarbefolkningen såsom rent av en nedtryckt socialklass, som man skall ömma för på ett aldeles särskilt sätt. När herr Hæggbloom här anförde siffrorna på vad det kostar att köpa fyra nya båtar i stället för dem som har förlist, ger det en felaktig bild. Vad det kan vara fråga om här är, att de lånegivande myndigheterna kan, om de vill, ge 480 000 kronor till dessa nödfall. Mera kan de inte ge, och det blir ändå rätt mycket över till andra.

När herr Levin nu igen drar upp — som jag tycker litet oriktigt — frågan om stödlånen till jordbrukarna, så skall man väl ändå komma ihåg att dessa stödlån ges till jordbrukare, som genom vädrets makter har förlorat sin skörd, som icke har fått normal inkomst, som alltså icke har likvida medel för att driva sin rörelse. Det är ju icke fråga om lån till jordbrukarnas investeringar. Inte någon av de lånefonder, som staten har för jordbrukets behov, föreslås undergå någon höjning vid detta års riksdag.

Herr STAXÅNG (h):

Herr talman! Endast några få ord till slut med anledning av vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet här påpekat.

Jag är villig att respektera den önskan finansministern i början av sitt första anförande framförde om enighet i fråga om en investeringsbegränsning. Jag vill i anslutning därtill nämna något som kammarens ledamöter kanske bör ha klart för sig, nämligen att den näringsgren som, då den föregående investeringsavgiften verkade, mest ställde sig statsmakternas önskan till efter rättelse, var fiskerinäringen. Under den tid denna investeringsavgift existerade gick alltså beställningarna av fiskebåtar ned så att endast en eller två fiskebåtar då var under byggnad på varven. Detta orsakade rent av en sysselsättningskris vid småvarven. Det är sålunda ett faktum, att man den gången i hög grad inhiberade investeringar för denna näringsgren.

Statsrådet säger vidare: Skall vi nu bryta den linje vi för en tid sedan var överens om? Jag skulle förstå ett sådant yttrande från statsrådets sida, när vi kommer fram till huvudtiteln, där årets anslag skall bestämmas. Då har ett sådant resonemang grund för sig, men inte i dag, ty — det har sagts tidigare i debatten, och jag skall inte upprepa argumenten — det gäller här en likviditetsfråga, inte en investeringsfråga. Dessa båtar är obestridligen beställda. Det sägs att om de nu aktuella pengarna inte går till dessa båtar, får de användas till att täcka andra investeringsbehov. Båtarna måste emellertid betalas, då de redan är beställda.

Det kan väl heller inte vara lämpligt att, då dessa fartygsförklisningar skall klaras, visserligen ge de drabbade företrädere till erhållande av lån men få lov att låta detta ske på de andra låntagarnas bekostnad.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mer men har velat göra dessa

Ökad medelsanvisning till fiskerilånefonden

påpekanden innan debatten är slut. Jag yrkar givetvis bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **HJALMAR NILSON**:

Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att lämna en upplysning till herr Johansson i Öckerö. Han använde, om jag nu citerar honom rätt, den formuleringen, att han ville jag skulle vara övertygad om att en fiskare inte beställer en båt bara för att han tycker det är roligt utan därför att han behöver den. Jag har verkligen aldrig avsett att säga att jag tänkte och trodde att fiskarna beställde båtar för att de tycker det är roligt. Jag är fullt övertygad om att fiskarna beställer båtar för att de behöver dem för sin näring. Men lika fullt som jag är övertygad om detta, lika väl vet jag att en fiskare inte beställer en båt sista dagen han kan använda sin gamla båt. En fiskare har samma möjligheter som många andra företagare att skjuta sina beställningar framåt i tiden eller att göra dem tidigare än på en förutbestämd dag. Vad som hänt under år 1954 är väl bara att fiskarna åren före har skjutit beställningarna framåt därför att de trodde att investeringsavgiften skulle vara borta det året. Det är där vi har att se en av orsakerna till att år 1954 visat så höga beställningssiffror.

Herr **LEVIN** (s):

Herr talman! Det är riktigt, statsrådet Nilson, att fiskarna väl oftast kan skjuta på beställningen av en ny båt ett år framåt i tiden, men när motorn är nedsliten kan man helt enkelt inte uppskjuta längre. Då motorn är sönderkörd måste man ha en ny motor, och med de krav, som nu ställs på motorstyrka och motorns effektivitet, avser en mycket väsentlig del av båtens anskaffningskostnad motorn.

Det är kanske onödigt att än en gång gå i replik mot finansministern, när han säger, att om denna miljon inte står

till förfogande för fiskarna och fiskerilånefonden, måste fiskarna gå till bankerna och låna dessa pengar, och bankerna får alltså en miljon mindre att investera. Det är naturligtvis riktigt. När vi kommer till nästa punkt på föredragningslistan, ställs vi emellertid inför det förhållandet, att om staten inte ställer föreslagna 31 miljoner kronor till jordbrukets förfogande för inköp av spannmål, fodervaror o. s. v., måste jordbrukarna gå till bankerna och låna upp dessa 31 miljoner kronor, och detta minskar då bankernas möjligheter till andra investeringar med samma belopp. Blir det inte så?

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafson i Dädesjö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 74 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Stödlån till jordbrukare

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17

Stödlån till jordbrukare

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 6, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stödlån till jordbrukare, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 21 januari 1955 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 57, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen att dels till stödlån till jordbrukare å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kronor dels medgiva, att bidrag med anledning av 1954 års skördeeskador finge med anlitande av tillgängliga medel under reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område utlämnas till ett belopp av högst 6 000 000 kronor i enlighet med de grunder, som förordats i propositionen.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänskjutna likalydande motioner, nämligen I: 392 av herr *Persson, Helmer*, och herr *Norling* samt II: 488 av herrar *Holmberg* och *Senander*, vari hemställts att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts föreliggande propositioner med följande ändringar

1. att till stödlån till jordbrukare måtte å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisas ett investeringsanslag av 50 000 000 kronor;

2. att ur detta anslag 20 000 000 kronor måtte ställas till Kungl. Maj:ts för-

fogande att utgå som kontanta bidrag till jordbrukare i övre Norrland, som drabbats av skördeeskador; samt

3. att räntan på de av Kungl. Maj:t föreslagna stödlånen måtte fastställas till 3,5 procent.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 392 och II: 488, såvitt nu vore i fråga, till Stödlån till jordbrukare å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1954/55 under kapitalbudgeten, fonden för låneunderstöd, anvisa ett investeringsanslag av 25 000 000 kronor;

2) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning samt med avslag å motionerna I: 392 och II: 488, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att bidrag med anledning av 1954 års skördeeskador måtte med anlitande av tillgängliga medel under reservationsanslaget till Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område få utlämnas till ett belopp av högst 6 000 000 kronor i enlighet med de grunder, som utskottet förordat i utlåtandet;

B. att motionerna I: 392 och II: 488, såvitt anginge yrkandet att räntan på de av Kungl. Maj:t föreslagna stödlånen skulle fastställas till 3,5 procent, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Läget för de jordbrukare, som drabbats av skördeeskador, har ju målats i mycket mörka färger också av utskottet. Det gäller särskilt förhållandena för jordbrukarna i övre Norrland, där de flesta har en skördeminskning med över 40 procent. Här är det mycket bekymmersamt, förklarar utskottet, och det har som bekant också jordbruksministern konstaterat efter ett personligt besök på ort och ställe i fjol. Han använde till och med uttrycket katastrof om den situation,

Stödlån till jordbrukare

som många jordbrukare kommit i efter fjolårets översvämningar och onormala regn.

De människorna måste vi hjälpa, säger både jordbruksministern och utskottet. Det är inte nog med att praktiskt taget varenda jordbrukare där uppe fått vidkännas direkta skördeför-luster för tusentals kronor, utan nu har de under många månader förlorat fjärdedelen av sina inkomster för mjölkleveranserna och får dessutom vidkännas ytterligare svårigheter i framtiden därför att de måste slakta en mycket stor del av kreaturen. Det är som sagt oerhört svårt, förklarar utskottet. Dem måste vi hjälpa med en hundralapp var i genomsnitt. Det är nämligen innebörden i regeringens och utskottets förslag. Som hjälp i egentlig mening kan man nämligen bara räkna de pengar, som skall ges utan återbetalningsskyldighet. Därmed har jag inte sagt att stödlånen saknar betydelse. För att tillfälligt klara av svårigheterna har de naturligtvis samma betydelse som lån över huvud taget, antingen de tas i bank eller fås från något annat håll. Men någon hjälp mot själva den skada, som jordbrukaren har blivit tillfogad, är de ju inte. Staten skall ju också ha tillbaka sina pengar med fyra procents ränta.

Sex miljoner för hela landet föreslår nu utskottet skall ges i form av kontantbidrag, och den saken har som bekant också sin egen lilla historia. Det är pengar som jordbrukarna har förlorat utöver allt annat som gick till spillo genom fjolårets miserabla skördeförhållanden, det är pengar som staten tjänat på skörde-skadorna genom inbesparade mjölkpristillägg. De pengarna skall jordbrukarna få tillbaka men ingenting därutöver. Det blir per jordbrukare på sin höjd en hundralapp, men eftersom det blir behovsprövning får kanske en del några tiotus mer och andra behövande så mycket mindre i stället.

Vi har för vår del inte kunnat anse detta som ett rimligt förslag och har därför föreslagit att sammanlagt 50 miljoner skall anvisas och att 20 miljoner skall få användas till kontanta bidrag till jordbrukarna i Norrbotten och Västerbotten. Vi föreslår också att räntan på stödlånen skall bli tre och en halv i stället för fyra procent.

I den här frågan, som ju har mycket vittgående verkningar, har jag yttrat mig vid ett annat tillfälle när den var uppe till behandling, och jag sade då, att med den politik man nu är inne på går man steg för steg i sådan riktning, att man förvandlar stora delar av den odlade jorden till vildmark. Om man tänker följa jordbruksprisutredningens förslag att plantera skog på åkrarna, får man ju ytterligare god hjälp genom det förslag jordbruksutskottet kommer med.

Nu är det emellertid inte fråga om en utrationalisering, som tidigare har diskuterats så mycket, utan nu gäller det en utsvältning av småjordbrukare. Genom regeringens mer än halvårslånga dröjsmål har man redan kommit långt på den vägen.

Herr talman! Vi är av den bestämda meningen, att övre Norrlands jordbruk har både existensberättigande och utvecklingsmöjligheter, och vi vill att bönderna skall få tillfälle att utveckla jordbruket. Vi kan därför inte vara med om att man lämnar jordbrukarna i övre Norrland praktiskt taget utan hjälp i den oerhört svåra situation som de har kommit i. Med hjälp menar jag då, som jag tidigare sade, endast kontantbidraget, utan att därför vilja uttala mig ringaktande om stödlånen, som också behövs.

Jag hemställer om bifall till yrkandena i motionerna i denna fråga.

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! När vi under höstrikdagen medgav att 6,8 miljoner kronor av tidigare anvisade investeringsanslag

Stödlån till jordbrukare

fick tas i anspråk jämte ett ytterligare tillskott på 5 miljoner till stödlån åt jordbruket i vissa delar av landet som på grund av skörde-skador hade kommit i likviditetssvårigheter, signalerades i samband därmed ytterligare tillskott såväl för lån som för bidrag, sedan jordbruksnämnden hade slutfört de undersökningar som hade igångsatts om skadornas lokalisering och omfattning. Att säga som den föregående talarren gjorde, att resultatet har blivit en utsvältning under ett halvårslångt dröjsmål är väl ändå att överdriva. Den preliminära hjälp som gavs genom stödlånen i höstas var avsedd att komma dem till hjälp som på grund av skörde-skadorna hade råkat i likviditetssvårigheter. Kungl. Maj:t föreslår nu att riksdagen som en komplettering till detta skall anvisa 25 miljoner kronor ytterligare för lån och 6 miljoner för bidrag. Av dessa 6 miljoner är 1 miljon avsedd att användas för förstärkning av bidragsgivningen till jordbrukarna i övre Norrland. Vi har ingen anledning att ifrågasätta riktigheten av de undersökningar som har gjorts om behovet här. Naturligtvis kan det finnas enstaka fall där denna hjälp inte är tillräcklig, men den är i varje fall så konstruerad, att man inte kan tala om någon utsvältning i detta sammanhang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Det har vitsordats på många stora bondemöten i Norrbotten under de senaste månaderna, att regeringens långa dröjsmål är den främsta anledningen till att utslaktningen har blivit så stor och att därmed mjölkinvägningen och böndernas inkomster blivit så reducerade som de har blivit.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som

följde av bifall till de i ämnet väckta motionerna; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Holmberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranledes av bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Holmberg begärde emellertid röst-räkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 163 ja och 6 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 18

Herr **TALMANNEN** anförde:

Jag får meddela, att kammarens plenum nästkommande fredag börjar kl. 14.00. Då företas till avgörande på föredragningslistan upptagna två gånger bordlagda ärenden.

§ 19

Anmälades och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 108, till Konungen i anledning

av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m.

§ 20

Anmäldes, att följande Kungl. Maj:ts propositioner tillställts kammaren, nämligen

nr 91, angående anslag till statens rättsläkarstationer för budgetåret 1955/56 m. m.;

nr 92, angående överlåtelse av vissa kronan tillhöriga fastigheter m. m.;

nr 94, angående vissa anslag till epileptikervården; och

nr 95, med förslag till förordning angående tillfälligt upphävande av viss i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) föreskriven besiktningsskyldighet, m. m. samt till förordning om ändring i vägtrafikförordningen.

Dessa propositioner bordlades.

§ 21

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 19.02.

In fidem
Gunnar Britth